

МАТЕРІАЛИ II МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**«ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ»**
(19-20 грудня 2014 року)

Дніпропетровськ
2014

УДК 338(063)
ББК 65.050я43
П 78

Проблеми та перспективи економіки і управління. Матеріали
П 78 II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ,
19-20 грудня 2014 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика»,
2014. – 128 с.
ISBN 978-617-7041-89-0

У збірнику представлені матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи економіки і управління». Розглядаються загальні питання економічної теорії та історії економічної думки, світового господарства та міжнародних економічних відносин, економіки та управління національним господарством, управління підприємствами, розвитку продуктивних сил та регіональної економіки, інноваційної й інвестиційної діяльності та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться економічною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 338(063)
ББК 65.050я43

ISBN 978-6178-7041-89-0

© Колектив авторів, 2014
© Видавничий дім «Гельветика», 2014

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Войчук У.І. КОНКУРЕНЦІЯ – РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ РИНКОВИХ ВІДНОСИН.....	6
--	---

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Бондар І.О. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
Двойних К.Є. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ В ПЛОЩИНІ СВІТОВИХ ЕТНІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	13
Хорошилова І.А., Алексеев А.С. ГЕОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ ТРАНСПОРТНЫЕ КОРИДОРЫ.....	17

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Вараксіна О.В. ОЦІНКА РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....	21
Омаров Шахін Анвер Огли ДИСПРОПОРЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	26

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Амет-устаєва Д.М. РОЗРОБНИКИ САЙТІВ ДЛЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	30
Васильєва С.І., Мурат Батихан ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ	34
Diakova N.I., Galynska O.M. THE SYSTEM OF PROFITABILITY RATIOS	38
Кравченко Н.В. ТВОРЧИЙ ІМПЕРАТИВ СУЧАСНИХ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ – НЕОБХІДНА УМОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	40
Михайловська Я.С. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	45
Петришин В.А., Мацьків Р.Т. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНІХ ЕФЕКТІВ ЯК СКЛАДОВА РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	49

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Журба І.О. ДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРІВ	53
Леонова О.О. ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	58
Перепелюкова О.В., Ковальова А.В. РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО ПРОСТОРУ	61
Попова І.А., Бурбело С.О. РОЛЬ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В АКТИВІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	64
Прохорчук С.В. ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ	68
Франчук Ю.О. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	71

ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Малько К.С. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ЧИННИКИ ЇХ ФОРМУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	78
---	----

**ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Гончарук І.С. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	81
Соколенко Л.Ф. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	83

**ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА**

Скулиш Ю.І. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ	87
---	----

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Богдан П.С. СУТЬ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДИКА ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ	92
Stepanyuk A.V., Galynska O.M. PERSONAL INCOME TAX IN UKRAINE.....	96

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Коваль І.Ф. ФОРМУВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ КОМПАНІЇ	99
Мохаммад К.А. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ КУРСОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ	103
Новікова А.С. ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	106
Пасічник І.В., Карасьова З.М., Гулевата Ю.І. ЕТАПИ ВХОДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ.....	110

ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

Райнова Л.Б. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНУВАНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В КРАЇНАХ ЄС	114
--	-----

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Бондар О.С., Кузьміна О.М. АСПЕКТИ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ	118
Наїста А.С. ВЛАСТИВОСТІ СЕРЕДНЬОЗВАЖЕНОГО СТРОКУ ПОТОКУ ПЛАТЕЖІВ, ЗВАЖЕНОГО ЗА ДИСКОНТОВАНОЮ СУМОЮ	120

СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Черноус В.І. ВИКОРИСТАННЯ СЦЕНАРІЇВ СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ВІД ІНСАЙДЕРСЬКИХ АТАК.....	123
--	-----

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Войчук У.І.

студент,

Національний університет

Державної податкової служби України

КОНКУРЕНЦІЯ – РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Загальновідомо, що одним з визначальних чинників успішного поступу ринкової економіки є конкуренція. Саме вона, разом з інвестиціями у конкурентне середовище, стала каталізатором відновлення зруйнованих війною економік ФРН та Японії [1, с. 3]. Вважається, що ефективна конкуренція в сфері економічних відносин – висхідна рушійна сила розвитку бізнесу та суспільства вцілому. Вона примушує виробників підвищувати продуктивність праці, знижувати виробничі витрати, підвищувати якість продукції, прискорювати впровадження новітніх досягнень науки і техніки, проводити організаційні та структурні зміни в економіці.

Ринок, механізм його дії не може нормально існувати без розвинутих форм конкуренції. Однією з визначальних рис світової економіки є те, що економічні взаємовідносини її суб'єктів проявляють себе у конкуренції, яка є властивою існуванню ринкової системи господарювання [3, с. 156].

Конкуренція означає суперечність між товаровиробниками за ринки збуту товарів, за панування над певним сегментом ринку [4, с. 69].

Тобто змагання за споживача на конкурентному ринку товарів та послуг орієнтоване на максимальне задоволення потреб споживачів й отримання прибутку [5, с. 18].

Отже, конкуренція – це потужний інструмент ринкової економіки, рушійна сила, яка примушує товаровиробників підвищувати ефективність виробництва, знижувати виробничі затрати, підвищувати якість продукції (товарів, робіт, послуг), прискорювати впровадження новітніх досягнень науки і техніки,

проводити організаційні та структурні зміни в ході підприємницької діяльності. Ступінь розвитку економічної конкуренції є одним із вирішальних критеріїв розвиненості й цивілізованості ринкових відносин [2, с. 233].

Ще не так давно вважали, що конкурентна боротьба веде до хаосу та анархії. Однак життя спростувало таке твердження. Американський економіст П. Самуельсон у книзі «Економікс» зазначає, що «конкурентна система – це складний механізм невимушеної координації, який діє через систему цін і ринків, механізм зв'язку, що служить для об'єднання знань і дій мільйонів різних індивідуумів. Без допомоги центральної служби розвідки ця система вирішує одну з найскладніших проблем, яку тільки можна уявити: проблему, що охоплює тисячі невідомих змінних і відносин. Цю систему ніхто не винайшов. Вона просто розвинулася, і, подібно до людської натури, змінюється. Водночас вона задовольняє не меншою мірою першу вимогу, що пред'являється до будь-якого соціального організму: вона здатна вижити» [6, с. 163].

Виникнення ринкової економіки знаменується появою вільної конкуренції. Проте існування купівлі-продажу товарів, використання грошей може бути і без конкуренції. Ось чому треба з'ясувати, як виникає конкуренція.

Основними умовами виникнення та існування конкуренції є:

– наявність на ринку необмеженої кількості незалежних виробників і покупців товарів або ресурсів. Якщо виробництво зосереджено в руках одного власника, як в умовах адміністративно-командної системи, коли при створенні багатьох видів продукції командувала тільки держава, панує державна монополія, яка по суті заперечує конкуренцію;

– свобода виробників щодо вибору господарської діяльності. Кожний з них обирає не тільки що виробляти, а й має право вносити будь-які зміни в продукцію, визначати її обсяг тощо;

– абсолютно вільний доступ економічних суб'єктів до ринку і такий же вільний вихід із нього. Дана умова полягає у можливості входження нового виробника на ринок, якщо це неможливо або важко – то слабкі виробники з часом змушені будуть покинути ринок, що призведе до появи монополій;

– певна відповідність між попитом і пропозицією; відсутність надвиробництва і дефіциту. Якщо, припустимо, попит перевищує пропозицію, покупець не має свободи вибору продукції. Всі

вироблені товари легко реалізуються, оскільки існує дефіцит. Там, де дефіцит, там немає вільної конкуренції;

– абсолютна мобільність матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів. Якби ресурси не були здатними до швидкого переміщення в потрібному напрямку, як того вимагає час – то підприємство не могло б існувати в конкурентному середовищі;

– відсутність угод між постачальниками та споживачами ресурсів, які можуть обмежити конкуренцію. Присутність угод фактично відбере ринок збуту у дрібних виробників;

– наявність у кожного учасника конкуренції повної інформації про попит, пропозицію, ціни, норму прибутку тощо.

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки конкуренцію визначають як процес використання вже відомих (вищеназваних) умов, та відкриття і використання нових умов розвитку.

У своєму розвитку конкуренція пройшла складний еволюційний шлях – від простих до складних сучасних форм [2, с. 233].

Як свідчить історичний досвід, еволюція ринкової системи пройшла три етапи:

I – з XVI ст. до 70-х років XIX ст., який відзначився домінуванням вільної конкуренції;

II – з 70-х років XIX ст. до 30-40-х XX років ст., де пануючою ринковою структурою стає монополія і ринкова влада;

III – з 30-40-х років XX ст. до сьогодні, який характеризується пануванням обмеженої конкуренції, яка ґрунтується на державному обмеженні монополії і стимулюванні конкурентних відносин. Вона представлена у двох формах – монополістичної конкуренції і олігополії [3, с. 157].

Сучасними факторами розвитку конкуренції можна вважати:

– загальноекономічні – загальний рівень і динаміка виробництва; стан ділової активності; стан ринків; наявність та структура ресурсів; розвиненість кредитно-фінансової системи;

– технологічні – галузева структура економіки; рівень поширення сучасних технологій; наявність в економіці технологічного лідера; сприйнятливність економіки до інновацій;

– інституційно-соціальні – наявність юридичних норм економічної діяльності; створення ринкових інститутів; цілі державної політики; ступінь втручання держави в економічні процеси; національні традиції; менталітет і духовні цінності народу; загальна і професійна культура; політична, економічна і соціальна стабільність у суспільстві;

– міжнародні – ділова активність на міжнародних ринках; дії міжнародних економічних організацій; стабільність світової фінансової системи [2, с. 233].

Отже, конкуренція представляє цивілізовану, легалізовану форму боротьби за існування й один з найбільш діючих механізмів добору і регулювання в ринковій економіці. Всі вищеназвані фактори забезпечують постійний динамічний розвиток конкуренції, виникнення нових видів та методів конкурентної боротьби.

Список використаних джерел:

1. Азаров М.Я. Ефективна конкуренція – двигун інноваційного розвитку // Конкуренція. Вісник антимонопольного комітету України. – № 2(37), 2010.
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.
3. Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. пос. 2-ге вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 688 с.
4. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
5. Кучеренко Р.А. Конкурентні відносини та антимонопольна діяльність в Україні: доцільність регулювання та його правова складова // ЕсоноМіх. – 24.11.2008.
6. Семененко В.М., Коваленко Д.І., Бугас В.В., Семененко О.В. Економічна теорія. Політекономія. Навчальний пос. – За заг. ред. В.М. Семененка та Д.І. Коваленка. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 360 с.

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Бондар І.О.

студент,

Науковий керівник: **Лозовський О.М.**

кандидат економічних наук, доцент,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Визначення правильного стратегічного напрямку розвитку для підприємства є досить важливим, оскільки відбувається формування пріоритетів в його діяльності на відносно довгострокову перспективу. Для формування ефективної стратегії підприємства необхідно враховувати велику кількість, як зовнішніх, так і внутрішніх чинників впливу, при цьому акцентуючи увагу на тенденції розвитку ринку. Глибоке розуміння важливості цього моменту надасть можливість своєчасно реагувати на зміни в бізнес-середовищі, а також допоможе у формуванні конкурентних переваг підприємства. У зв'язку з цим, питання ефективності процесу розробки та реалізації конкурентної стратегії підприємства є актуальним.

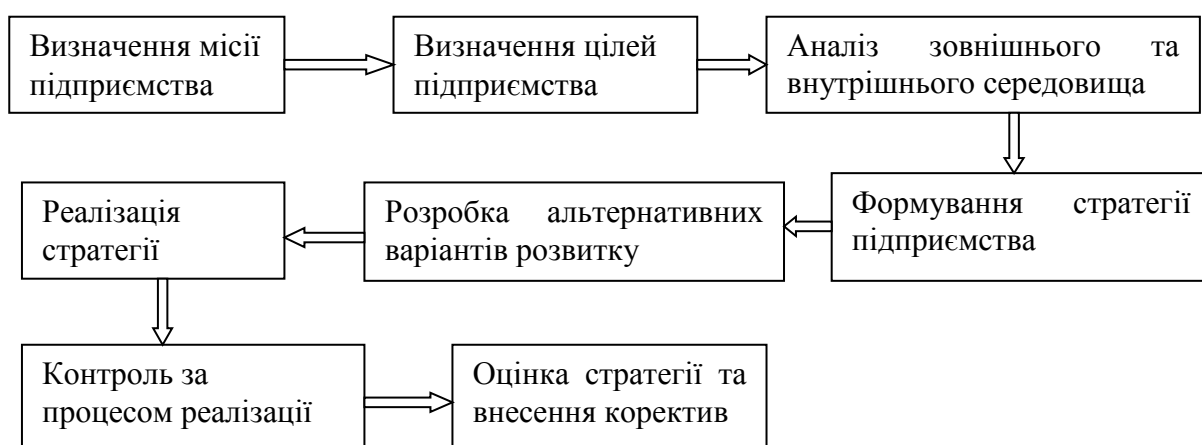
Теоретичні та практичні аспекти проблем розвитку, стратегічного вибору і досягнення успіху компаній та організацій знайшли відображення у наукових працях багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема П. Друкера, Г. Дмитренко, К. Ендрюса, Г. Мінцберга, Р. Майлза, М. Портера, В. Пономаренко, Р. Румельта, А. Стрікланда, К. Томпсона, Е. Чандлера, Д. Шендела, З. Шершньова та ін.

Стратегічний розвиток – це довготерміновий якісно визначений напрям розвитку організації, спрямований на закріплення її позицій, задоволення потреб споживачів та досягнення поставлених цілей [1, с. 24].

Стратегія є спрямовуючим вектором управління підприємством, і без її належного формування практично неможливо оминати проблеми під час здійснення виробничо-господарської діяльності у сучасному конкурентному ринковому середовищі. Сам процес розробки стратегії є доволі важким і трудомістким процесом, оскільки потребує значних витрат часу, праці та виконання комплексних розрахунків. Головною метою стратегії підприємства є максимізація його ринкової вартості та підвищення ефективності діяльності.

В науковій літературі існує велика кількість підходів до процесу розробки стратегії розвитку підприємства, так О. Віханський пропонує розглядати процес стратегічного управління як динамічну сукупність п'яти взаємозалежних процесів: аналізу конкурентного середовища; визначення місії і цілей; вибору типу конкурентної стратегії; виконання стратегії; оцінки і контролю виконання. За Ю. Івановим, процес стратегічного вибору складається з чотирьох етапів: оцінка існуючої стратегії, формування стратегії, оцінка ризику, вибір стратегічних альтернатив [2, с. 33].

Огляд економічної літератури свідчить, що серед вітчизняних і зарубіжних вчених відсутня єдина думка щодо послідовності етапів формування конкурентної стратегії підприємств, тому потрібно комплексно підійти до цього питання, доповнивши процес розробки конкурентної стратегії етапами, що пов'язані з подальшою її реалізацією (рис. 1).

Рис. 1. Процес розробки та реалізації стратегії розвитку підприємства

Чітке визначення місії і цілей підприємства вимагає врахування впливу внутрішнього і зовнішнього оточення. При цьому для розробки ефективної стратегії необхідно, щоб сформульовані

взаємообумовлені цілі були чіткими, зрозумілими, не суперечили основній меті функціонування підприємства та одна одній. А також були спрямовані на задоволення потреб певних категорій споживачів у високоякісних товарах і послугах, що дозволить забезпечити узгоджену та ефективну роботу на усіх рівнях підприємства по їхньому досягненню та сприятиме підвищенню ефективності його функціонування.

Етап формування стратегії може бути оснований на виборі однієї з базових стратегій розвитку: концентрованого зростання, інтегрованого зростання, диверсифікованого зростання чи скорочення. Вибір конкретної стратегії має ґрунтуватись на основі аналізу попередніх етапів та у відповідності до місії підприємства.

Розробляючи стратегію розвитку підприємства особливу увагу слід надати виробництву конкурентоспроможної продукції, мобілізації внутрішніх ресурсів, максимальному зниженню собівартості продукції, формуванню та оптимальному розподілу прибутку, ефективному використанню капіталу тощо. Загальна стратегія розвитку має включати не лише загальний план, а й чітке його обрахування та розрахунок фінансових показників.

Отже, розробка ефективної конкурентної стратегії є складним і багатогранним процесом, необхідною передумовою досягнення стійкого функціонування підприємства і має безперечну практичну цінність. Реалізація стратегії діяльності підприємства, з урахуванням ситуації на ринку та своєчасним аналізом та реагуванням на відхилення від цільових орієнтирів та реакцією на зовнішні й внутрішні зміни, дозволить підприємству сформувати та зміцнити свої конкурентні переваги та становище на ринку.

Список використаних джерел:

1. Довгань Л.Є. Стратегічне управління: навч. посібник / Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
2. Харчук Т.В. Процес розробки конкурентної стратегії підприємства / Т.В. Харчук, Т.В. Хмель // Економіка и управление. – 2012. – № 2. – С. 32-37.

Двойних К.Є.

кандидат економічних наук,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ В ПЛОЩИНІ СВІТОВИХ ЕТНІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Осмислення процесів, що відбуваються у сучасній світовій економіці, якщо ми намагаємось, з одного боку, тверезо поглянути на «невидиму руку ринку» (саме у тому сенсі, який вкладав А. Сміт у цей вираз), з іншого, – позбавитися метафізичності пізнання (у негативному розумінні цього слова), призводять до думки про нагальну необхідність застосування трансдисциплінарної методології для розв'язання найболючіших прикладних питань. Серед останніх особливе місце посідає проблематика фінансових ресурсів (в широкому сенсі), для аналізу якої пропонується застосувати концепт взаємодії суперетносів як енергетичних сутностей.

В цьому плані вважаємо, що фінансові ресурси являтимуться відображенням певного рівня енергетичного потенціалу етнічної системи. При цьому енергетичний обмін між суперетносами відбувається незалежно від обсягів інвестицій, вкладених однією системою до економіки іншої. Фінанси відображують енергію того економічного середовища, в якому має місце їх обіг, тобто, сукупну енергію тих людей, які здатні та готові працювати. Відповідно, валюта одних суперетносів, що не має ускладнень із конвертацією, є відображенням енергії зовсім інших суперетносів, яка готова спрямуватися до емітентів цих грошових знаків.

Таким чином, фінансові ресурси становитимуться справжніми інвестиціями лише в тому випадку, коли вони відобразатимуть об'єктивну додаткову енергію, яка разом із грошима може реально надійти за певних обставин з іншої суперетнічної системи. Отже, головною та принциповою помилкою багатьох економічних прогнозів та розрахунків є ототожнення фінансово-грошових ресурсів із дійсними енергетичними потоками. Але це принципово не так, оскільки самі по собі гроші не несимуть ніякої енергії. Гроші являють собою лише можливий канал її (енергії) руху. Основна проблема полягає не стільки у відсутності інвестицій як таких, скільки у можливості та спроможності їх реалізувати, для чого, у свою чергу, потрібна звичайна енергія.

Так, гроші, які надходять до будь-якого етнокультурного простору із західного суперетносу чи США, не приносять із собою додаткової енергії, а, натомість, забирають вже наявну енергію через своє обслуговування в економіці суперетносу-отримувача. Особливо це буде відчутним, коли представники більш енергетично потужних суперетносів беруть участь в «чужих» економічних проектах, що обумовлено проявом принципу економічної інверсії. Саме внаслідок цієї причини інвестиції й становляться неефективними. Адже гроші являють собою лише умови та можливі варіанти циркуляції енергії.

Гроші є еквівалентом праці як вже виконаної роботи, їх (гроші) дійсно можна обміняти на вже виконану ким-то роботу і навіть сьогодні придбати виконання такої роботи в майбутньому. Але самі по собі гроші – це ні в якому разі не гарантія виконання такої роботи в майбутньому. А.Сміт наголошував, що багатство народів (ймовірно, він не мав на увазі етноси в сьогоднішньому розумінні їх феномена) полягає саме у праці людей, які до цих народів належать. До цього стає необхідним лише зауважити, що для здійснення цієї праці необхідна звичайна енергія, право на отримання з природи та використання якої належить винятково етнічним системам. Саме тому для успішного інвестування такі потоки енергії необхідно формувати (якщо вони не утворилися природним чином для певного часу та ділянки економічного простору). А вже тоді виявляться корисними і гроші різноманітних емітентів як інвестиції. Адже без етнічної енергії гроші являють собою виключно елемент неживої техносфери.

Таким чином, стає можливим стверджувати, що фінансові ресурси, які надходять до одного суперетносу з іншого у вигляді інвестицій, не приводять до реальних змін, якщо вони не трансформуються в інфраструктуру. Саме тому, як правило, кредити західних держав та банківських установ, надані на «структурні перетворення», що не передбачають безпосереднього створення реальної діючої господарської інфраструктури, ніяким чином не можуть вплинути на дійсні економічні реформи.

Отже, банківська система як така сама по собі ніяким чином не змінюватиме характеристик потоків енергії, а відповідно, не впливатиме на економічну динаміку та розвиток. Це є свідченням того, що показники роботи банків досить часто не відображують реальних процесів та тенденцій в соціально-господарській системі.

Механізм підтримки утворених між суперетносами потоків енергії проявляється в роботі людей із більш енергетично напруженого суперетносу (з більшим енергетичним потенціалом), спрямованій на розширення та підтримку техносфери іншого суперетносу за його (більш «дорогі») гроші із подальшою покупкою на ці гроші товарів (теж більш «дорогих»), що також є частиною відповідного етнокультурного простору. При цьому відбувається звичайна переплата у вимірі реальної праці з боку представників більш енергетично напруженого суперетносу.

«Мирна економічна війна» (дослідники вже давно описали міжнародну економіку як безкомпромісну війну) є своєрідним «проектом» щодо організації схеми міжсуперетнічних контактів, запропонованим з боку «вікових» суперетносів (енергетично розряджених, але з розвиненою техносферою) більш «молодим». При такому розвитку подій більш вікові суперетноси неодмінно виграватимуть, оскільки енергія більш напружених суперетносів трансформуватиметься у реальну працю для підтримки техносфери в тих просторах, де власної енергії для цього стає просто недостатньо. Переможцю в такій боротьбі важливим є контроль саме за енергією, а не майно інших етнічних колективів. Однак саме гроші створили всі передумови для ведення енергетичної війни між суперетносами. Якщо раніше це відбувалося у прямому контакті в суто фізичному сенсі, то з появою грошей це почало відбуватися шляхом своєрідного економічного «вампіризму» через відкачування етнічної енергії за допомогою економічних механізмів, уникаючи при цьому безпосереднього зіткнення із джерелом такої енергії. В певному сенсі гроші можуть виступати відносним мірилом етнічної енергії як спроможності виконувати за них певну роботу.

Гроші – це невід’ємна частина техносфери відповідного суперетносу. Отже, подібному виміру підлягає курс грошей більш вікового суперетносу по відношенню до грошей молодших за віком етносів, представники яких у великих масштабах можуть бути купленими та використаними як джерело енергії для виконання роботи, необхідної для розвитку та підтримки інфраструктури більш вікового суперетносу. В цьому сенсі валютні курси можна вважати реальним відображенням та адекватним індикатором відносної різниці в енергетичних напруженостях різних етносів та суперетносів.

При міжсуперетнічній конвертації гроші починають виконувати функцію своєрідних енергетичних мостів між різними схемами та

квотами споживання природної енергії і, внаслідок відмінностей їх характеристик, де-факто сприятимуть утворенню та підтримці потоків енергії між етнокультурними просторами. Отже, конвертовані гроші – це критерій соціально-економічного розвитку суспільства, але цей розвиток є зворотно пропорційним до тієї енергії, що ще зберігається і є «придатною» для використання цим суспільством в подальшому.

Що ж стосується поняття «вільна конвертація» валюти, то з енергетичних позицій воно має бути досить тісно пов'язаним із поняттям потенційної ями, яка поглинає етнічну енергію. Саме в цьому випадку для самої потенційної ями (економіки «цивілізованої» країни) вільна конвертація грошей є економічно ефективною за будь-яких обставин, оскільки здійснюватиме функцію забезпечення надходження до системи зовнішньої енергії. Отже, це дозволяє визначити, що валютний курс відображує відношення загальної інтенсивності енергетичного споживання потенційної ями (економіки відповідної розвиненої країни) до частини енергетичного потоку іншого етносу, що спрямовується на розширення його простору. Тому співвідношення валютних курсів поступово перестає відображувати реальну здатність до виконання певного обсягу роботи конкретним етнічним колективом. Отже, відомі валютні курси – це чіткі атрибути відповідних потенційних ям світового ринку. А гроші та вартість робочої сили являтимуть собою лише відображення цього фактора в економічній площині вимірювання.

Таким чином, гроші та матеріальні цінності, що вивозяться за кордон (до інших суперетносів), не є ресурсами в енергетичному розумінні цього поняття. Вони достатньо швидко будуть «спожити» новими членами відповідного суперетносу (що ці гроші та цінності вивезли), які стосовно нього поступово перетворюватимуться у «своїх». А ввезені до євразійського суперетносу долари чи євро представлятимуть певний ресурс, але тільки для суперетносу, що емітував ці грошові знаки, бо ці гроші забезпечать виконання певної роботи в євразійському етнокультурному просторі задля потреб споживання представників «чужого» суперетносу. Звідси впливає шкода для економіки від західних інвестицій – вони є ресурсами, але не для акцепторів.

Таким чином, вивезені до інших економічних просторів кошти (конвертовані до відповідних валют) не є ресурсами, аж поки не починають повертатися до власного суперетносу. В енергетичному

сенсі так звана боротьба за повернення вивезених коштів являє собою стійку ілюзію саме не з точки зору можливості здійснення цього на практиці, скільки з позиції отримання реальної економічної користі у разі такого повернення. Іншими словами, не існує проблеми вже вивезених за кордон коштів, оскільки вони вже не є відображенням реальної енергії того суперетносу, з якого були вивезені. Натомість, існує проблема відтоку етнічної енергії з одного суперетносу до іншого. Гроші лише беруть участь в організації та підтримці схем такого вилучення енергії. А тому навіть гіпотетичне повернення таких коштів тільки додатково активізуватиме подальший відтік енергії.

Хорошилова И.А.

ассистент,

*Харьковский национальный
автомобильно-дорожный университет*

Алексеев А.С.

аспирант,

*Луганский филиал
Института экономико-правовых исследований
Национальной академии наук Украины*

ГЕОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ ТРАНСПОРТНЫЕ КОРИДОРЫ

Международная кооперация требует наиболее оптимального сочетания имеющихся на планете ресурсов. Используемые либо предназначенные для использования в хозяйственной деятельности ресурсы традиционно в экономической теории (политэкономии) называют капиталом. К таким ресурсам относят: материально-технические, природные/сырьевые (в том числе и земля), энергетические, трудовые, информационные и финансовые.

В развитии движения капитала (ресурсов) наступил тот этап, когда их перемещение должно быть практически мгновенным. Это требованию сегодня отвечает передача информации и в определенных случаях финансовых ресурсов, благодаря использованию Интернет. Сопоставимыми скоростями передачи

обладают только некоторые энергетические ресурсы, которые передаются благодаря линиям электропередач и трубопроводам (когда будут освоены технологии Тесла, то такой же практически мгновенной будет передача электроэнергии). Остальные ресурсы, из-за своей материальной природы, являются, если так можно выразиться, малоподвижными. Подвижность (мобильность) капитала – характеристика конкретного ресурса менять свое положение в пространстве за определенную единицу времени. Соответственно можно анализировать предельную подвижность капитала и рассматривать ее как векторную величину.

Повышение подвижности капитала является фактором как капиталистической экономики (экономики западной цивилизации), так и социалистической экономики, например Китая и Вьетнама, (эти традиционные названия сегодня не совсем точно отражают суть производственных отношений), а также многочисленных промежуточных вариаций. Так, для капиталистической экономики высокая подвижность является основным фактором, обеспечивающим получение преимущества в конкурентной борьбе. Для социалистической – всестороннее развитие человека (духовное, физическое и т.п.).

В течение последующих двух десятилетий рост мировой торговли и туризма по-прежнему останется прямым следствием дальнейшей интернационализации бизнеса и промышленности. Действие экономических факторов производства все больше охватывает весь мир. Способность стран делать государственные и частные инвестиции в транспорт определит, какие страны смогут успешно конкурировать, а какие останутся второстепенными игроками с приходящими в упадок экономиками и уровнем жизни. Все виды транспорта начнут играть важную роль в глобальной экономике, так как они будут перевозить товары на дальние расстояния между странами и континентами или совершать более короткие перемещения грузов (туда и обратно) в терминалы систем, использующие различные виды транспорта при перевозке одного груза [1].

С целью создания средства оперативного перемещения материальных объектов необходимо создать глобальную систему транснациональных транспортных коридоров.

Транснациональный транспортный коридор (далее – ТТК) – это целостный комплекс специальных архитектурных сооружений, которые расположенные на территории нескольких (двух и

большее) стран, и подвижных транспортных средств, которые обеспечивают максимально быстрое передвижение значительных объемов грузов и пассажиров, с особым юридическим статусом принадлежности к международному сообществу. По видам транспортных средств можно выделить такие виды ТТК: автомобильные, железнодорожные, монорельсовые, авиационные и аэрокосмические. Возможно, такие ТТК будут представлять собой монорельсовые дороги с пропускной способностью до 500 тонн грузов в секунду.

Не сложно понимать, что оптимальная траектория ТТК является такой, что она является прямой с неизменными гравитационными характеристиками, когда энергия движения не затрачивается на преодоление гравитационного поля. Такая линия на поверхности планеты определяется следующим простым способом. Строится плоскость по трем точкам: две точки – конечные пункты траектории перемещения и третья – центр планеты. Пересечение этой плоскости с поверхностью планеты и дает искомую линию. Геоцентрический транснациональный транспортный коридор – это ТТК построенный именно по такому принципу. Можно рассмотреть следующую глобальную сеть основных таких ТТК:

- ТТК «Европа – Азия»: Лиссабон (Португалия) – Атырау (Казахстан) – Ханой (Вьетнам);
- ТТК «Африка – Европа – Азия»: Кейптаун (ЮАР) – Батуми (Грузия) – Салехард (Россия);
- ТТК «Азия – Америка»: Калькутта (Индия) – Охотск (Россия) – (Беренгов пролив) – Финикс (США) – Мехико (Мексика);
- ТТК «Африка – Азия»: Дакар (Сенегал) – Джидда (Саудовская Аравия) – Дели (Индия);
- ТТК «Северная Америка – Южная Америка»: Мехико (Мексика) – Сантафе-де-Богота (Колумбия) – Сан-Паулу (Бразилия).

Появление такой сети сформирует новые возможности развития глобальной экономики и станет мощнейшим фактором перехода всего человечества на принципы и механизмы надгосударственного управления.

Сегодня существуют и успешно эксплуатируются различные скоростные транспортные системы, накоплен также значительный опыт управления этими системами. Например, в Японии с 1972 года успешно функционирует железнодорожная сеть сверхскоростных поездов «Синкансэн». Семь веток этой сети позволяет добраться от Кагосимы на юге до Аомори на севере.

Например Время в пути от Токио до конечной станции Аомори (700 км) – всего лишь 3 часа [2].

Однако, в данном случае такие скоростные железнодорожные системы рассматриваются как второй уровень глобальной транспортной системы.

Разрабатывая такую систему важно представить себе социально-экономические последствия. Действительно, представьте себе ситуацию, когда, допустим Венгрия становится пригородом Ханоя или Мехико пригородом Охотска. В этой связи можно рассмотреть два сценария развития событий. Первый сценарий: создание системы супер быстрого перемещения всех видов материальных капиталов стимулирует создание глобальной системы всеобщего тотального контроля: чтобы управлять ресурсами нужно знать их положение. Второй сценарий: создание такой системы приведет к разрушению границ, упразднению основных функций государств объединению сообществ на новых принципах и т.д.

Список использованных источников:

1. Родни Э. Транспорт: ключ к глобализации. [Электронный ресурс] / Э. Родни // Экономические перспективы: Электронный журнал Государственного департамента США – Режим доступа: http://www.infousa.ru/economy/ijee1000.htm#_Тoc18144617
2. Железнодорожная Сеть СуперСкоростных Поездов «СИНКАНСЭН» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: jic-web.co.jp/russia/pdf/shinkansen.pdf

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Вараксіна О.В.

старший викладач,

Аграрно-економічний коледж

Полтавської державної аграрної академії

ОЦІНКА РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Проблема продовольчої безпеки в Україні є досить гострою і щільно пов'язана із кризовим станом економіки, обмеженістю матеріальних і фінансових ресурсів, робочої сили, депопуляції сільського населення та іншими чинниками, що впливають на процес забезпечення продовольчої безпеки. В останні роки співвідношення між вітчизняним і імпортним продовольством становило 50% до 50%, що перевищило критичні межі імпортованих товарів у загальній структурі на 20%.

Порушенням умов продовольчої безпеки на сьогодні є майже неконтрольоване ввезення в країну сировини та готових продуктів харчування, що містять різні харчові добавки та генетично модифіковані об'єкти (ГМО), дія яких на людину ще не досліджена. Наявність генетичного чинника здатна призвести до дестабілізації в загальній екосистемі. Понад 200 генів контролюють сприйнятливості людини до захворювань, що пов'язані з впливом екологічних чинників. Серед чинників, що впливають на захворюваність населення країни, екологічні становлять 20% [1, с. 14].

Як показало дослідження, у 2011 році, за різними оцінками, в Україні функціонувало 75 агрохолдингів, розмір їх консолідованих земельних банків становив близько 6 млн. га, або 16% загальної площі сільгоспугідь, які перебувають у власності й користуванні сільськогосподарських підприємств і громадян. За прогнозами, до 2015-2016 років агрохолдинги планують зростання землекористування ще на 2-3 млн. га [4].

Агресивне використання сільськогосподарських угідь, монокультуризація, масове недотримання сівозмін тощо та істотне зменшення обсягів природоохоронної діяльності створили в Україні реальну загрозу ресурсо-екологічній безпеці розвитку аграрного сектору і загалом держави. Зростання в аграрному секторі, що відбувається завдяки концентрації землекористування, інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та нарощенню його експортного потенціалу, трактується в Україні як безперечно позитивний процес, що сприяє виходу країни з кризи. Однак при цьому ігноруються суперечливість отриманих результатів, серйозні деформації й негативні тенденції розвитку аграрного сектору, що сформувалися упродовж останніх двох десятиліть.

У 2011 р. стан продовольчої безпеки в Україні покращився, про що свідчать дані Звіту про стан продовольчої безпеки держави [2]. Такі висновки можна зробити відповідно до покращення таких показників. Середньодобова поживність раціону становила 2951 ккал, що на 18% перевищує граничний критерій (2500 ккал). Порівняно із попереднім роком споживання калорій населенням України збільшилося на 0,6%.

Невідповідним до норм залишається співвідношення частки калорій, що споживаються із продукції рослинного та тваринного походження. Пороговим вважаються значення, за якими 45% середньодобового раціону забезпечується за рахунок споживання продукції рослинного походження, а 55% – тваринного. Натомість лише 27,3% середньодобового раціону забезпечується за рахунок споживання продукції тваринного походження, що у 2 рази нижче за встановлений пороговий критерій [3]. Зокрема, у 2011 р. спостерігається недостатність споживання молока і молокопродуктів – на 46%, плодів, ягід і винограду – на 42%, м'яса і м'ясопродуктів – на 36%, риби та рибопродуктів – на 33% (табл. 1).

Варто відмітити, що з 2007 р. відставання спостерігалось також по овоче-баштанних продуктах і яйцепродуктах. У 2011 р. порівняно з 2010 р. найбільше зросло споживання овоче-баштанної продукції (на 13,4%), яке досягло свого раціонального рівня, що пояснюється минулорічним високим врожаєм цих культур. Споживання овочево-баштанної продукції було недостатнім у 2007 р. на 26%, у 2010 р. – на 11%. У 2007 р. недостатність споживання ячної продукції становила 13%, а вже у 2010 р. фактичне споживання яєць було оптимальним, тобто дорівнювало

раціональним нормам. У 2011 р. порівняно з 2010 р. суттєво зросло споживання яєць – на 6,9%.

Таблиця 1

Розрахунок індикатора достатності споживання продуктів харчування (на особу в рік, кг)

Назва продуктів харчування	Раціональна норма	2007 р.		2010 р.		2011 р.		Відхилення індикатора у 2011 р. до, (+, -)	
		фактичне споживання	індикатор достатності	фактичне споживання	індикатор достатності	фактичне споживання	індикатор достатності	2007 р.	2010 р.
Хліб і хлібопродукти	101,0	115,9	1,15	111,3	1,10	110,4	1,09	-0,06	-0,01
М'ясо і м'ясопродукти	80,0	45,7	0,57	52,0	0,65	51,2	0,64	0,07	-0,01
Молоко і молокопродукти	380,0	224,6	0,59	206,4	0,54	204,9	0,54	-0,05	0,00
Риба і рибопродукти	20,0	15,3	0,77	14,5	0,73	13,4	0,67	-0,1	-0,05
Яйця (шт.)	290	252	0,87	290	1,00	310	1,07	0,2	0,07
Овочі та баштанні	161,0	118,4	0,74	143,5	0,89	162,8	1,01	0,27	0,12
Плоди, ягоди, виноград	90,0	42,1	0,47	48,0	0,53	52,6	0,58	0,11	0,05
Картопля	124,0	130,4	1,05	128,9	1,04	139,3	1,12	0,07	0,08
Цукор	38,0	40,0	1,05	37,1	0,98	38,5	1,01	-0,04	0,03
Олія рослинна всіх видів	13,0	14,3	1,10	14,8	1,14	13,7	1,05	-0,05	-0,09

Розраховано за даними Державної статистичної служби України

Фактичне споживання хліба і хлібопродуктів, яєць, картоплі, цукру, олії перевищувало раціональні норми і вкотре підтвердило

той факт, що українці продовжують незбалансовано харчуватися і зловживати дешевшими продуктами харчування.

На фоні позитивних тенденцій зростання доходної частини сімейного бюджету пересічного громадянина України, у структурі його витратної частини все ще значну частку займають витрати на продукти харчування. У 2011 р. на придбання продуктів харчування пересічний громадянин витрачав протягом місяця 685 грн., що складає 75% від розміру прожиткового мінімуму. Аналіз структури споживчого кошика в розрізі видів продовольства протягом 2005-2011 рр. (табл. 2) свідчить про зменшення частки на придбання м'яса та м'ясопродуктів, що на фоні збільшення їх споживання у натуральному вимірі є досить позитивною тенденцією, також зменшилася частка витрат на придбання олії та цукру.

Таблиця 2

Диференціація доходів населення України

Рік	По всіх групах населення, грн. на 1 особу	Децильні (10%) групи домогосподарств за рівнем середньодушових загальних доходів		Співвідношення вищого і нижчого децилів
		перший (нижчий) дециль (грн. на одну особу)	десятий (вищий) дециль (грн. на одну особу)	
2003	270,5	144,8	594,3	4,1
2004	348,0	181,2	789,7	4,4
2005	506,3	270,9	1136,5	4,2
2006	619,9	327,6	1432,1	4,4
2007	773,9	346,9	1828,7	5,3
2008	1112,6	479,9	2783,0	5,8
2009	1159,7	518,2	2901,3	5,6
2010	1339,4	615,4	3302,4	5,4
2011	1483,3	709,0	3465,8	4,9

Розраховано за даними Державної статистичної служби України

Натомість населення більше стало витрачати на молоко і молокопродукти (в 3 рази) та фрукти (в 3,5 рази) на фоні зростання витрат на придбання всього продовольчого кошика у 2,5 рази.

Критична ситуація з купівельною спроможністю населення України полягає не лише в тому, що за багатьма видами продукції (м'ясо, молоко, плоди, ягоди, риба) не досягнуто раціональних норм споживання, а ще і у великій диференціації споживання продуктів харчування в домогосподарствах, залежно від розміру середньодушових загальних доходів за рік на одну особу. Так, у 2011 р. коливання між споживанням продуктів харчування в групах населення з максимальними і мінімальними доходами становили по м'ясу і м'ясопродуктах в 3,3 рази, молоку і молокопродуктах – в 6 раз, фруктах і ягодах – в 16 рази, рибі і рибопродуктах – в 7 раз. Лише по хлібу, хлібобулочних виробках і картоплі коливання становлять 1,5-2,5 рази. Порівняно з 2005 р. розрив у споживанні продуктів харчування між цими верствами населення збільшився. Нині основним джерелом надходження продуктів харчування для жителів сільської місцевості стали особисті селянські господарства [2].

Отже, стан продовольчої безпеки у 2011 р. покращився за рахунок зростання середньодобової калорійності раціону населення країни, поліпшення рівня доступності продуктів харчування для населення країни, забезпеченню формування державного інтервенційного фонду продовольчого зерна, задоволенню потреб населення у продовольстві, у межах його купівельної спроможності продовольчих груп за рахунок продукції вітчизняного виробництва [3]. Проте, незбалансованість раціонів харчування та значна частка витрат на продукти харчування, на нашу думку, залишається однією з основних проблем, що заважає забезпеченню продовольчої безпеки в межах держави на достатньому рівні. Тому існуюча модель аграрного виробництва потребує всебічної модернізації, здійснюваної на соціоекономічних засадах.

Список використаних джерел:

1. Вадзюк С. Н. Медико-екологічні проблеми в сучасних умовах / С. Н. Вадзюк, О. Є. Федорців // Екол. вісн.: Київ – 2008. – № 1. – С. 14–15.
2. Звіт про стан продовольчої безпеки України у 2011 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.me.gov.ua/file/link/187457/file/zvit2011.doc
3. Крупа О. М. Оцінка стану продовольчої безпеки в Україні [Електронний ресурс] / О. М. Крупа // Ефективна економіка. – 2013. – № 6. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
4. Статистичний збірник «Сільське господарство України» // Електронний ресурс – режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv>

Омаров Шахін Анвер Огли

кандидат економічних наук, доцент,

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку

Національної академії наук України

ДИСПРОПОРЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Однією з проблем, що вкрай негативно впливає на розвиток будь-якої країни є наявність диспропорцій розвитку її регіонів.

За класифікацією ЄС в Україні нараховується 27 адміністративно-територіальних одиниць (регіонів) другого рівня (NUTS-2). Ці регіони суттєво різняться за своїм соціально-економічним розвитком.

Так, згідно офіційних даних статистики [1, 2] за показником ВРП на одну особу в Україні лідирують: м. Київ – 9486 євро (1-е місце), Дніпропетровська – 4347 євро (2-е місце) і Київська – 3942 євро (3-е місце) області, а відстаючими є: Чернівецька – 1415 євро (27-е місце), Тернопільська – 1621 євро (26-е місце) і Закарпатська – 1664 євро (25-е місце) області. При цьому найбільший і найменший регіони України за показником ВРП на одну особу різняться в 6,7 рази.

Показник рівня безробіття в країні найменшим був у м. Київ – 5,2% (1-е місце), Одеській області – 5,3% (2-е місце), м. Севастополь і АР Крим – 5,7% (3-4-місця), а найбільшим у Тернопільській і Рівненській – 9,4% (26-27-е місця) і Житомирській та Чернігівській – 9,3% (25-26-е місця) областях. При цьому найгірший та найкращий регіони за цим показником різняться в 1,8 рази

За обсягом НДР в Україні лідирують Харківська область – 2,44% (1-е місце), м. Київ – 1,60% (2-е місце) та м. Севастополь – 1,47% (3-е місце), а аутсайдерами є Хмельницька – 0,05% (27-е місце), Рівненська – 0,07% (26-е місце) і Тернопільська – 0,08% (25-е місце) області. При цьому найбільший і найменший за обсягом НДР регіони України різняться в 48,8 рази.

За масштабністю (чисельністю населення та площею території) регіони України також суттєво різняться. Так, за чисельністю населення в країні найбільшими є Донецька – 4343,9 тис. чол. (1-е місце), Дніпропетровська – 3292,4 тис. чол. області та м. Київ – 2868,7 тис. чол. (3-е місце), а найменшими: Чернівецька – 908,5 тис. чол. (26-е місце), Кіровоградська – 987,6 тис. чол. (25-е місце) і

Волинська – 1041,3 тис. чол. (24-е місце) області. При цьому найбільший і найменший за чисельністю населення регіони України різняться в 4,8 рази.

Різняться регіони і за площею території. Найбільшими в країні є: Одеська – 33,3 тис. кв. км. (1-е місце), Дніпропетровська і Чернігівська – по 31,9 тис. кв. км. (2-3-е місця) області, а найменшими – Черновецька – 8,1 тис. кв. км. (25-е місце), Закарпатська – 12,8 тис. кв. км. (24-е місце) і Тернопільська – 13,8 тис. кв. км. (23-е місце) області. При цьому найбільший і найменший за площею території регіони України різняться в 4,1 рази.

Враховуючи те, що суттєвим питанням про розробці будь яких заходів державної політики з підтримки регіонального розвитку є визначення основних факторів, що на нього впливають та сили їх впливу, дослідження проблематики диспропорцій регіонального розвитку є актуальними та важливими.

Отже, дослідимо які фактори впливають на показник ВРП на одну особу в регіонах України (як одного з основних показників, що характеризують рівень розвитку регіону).

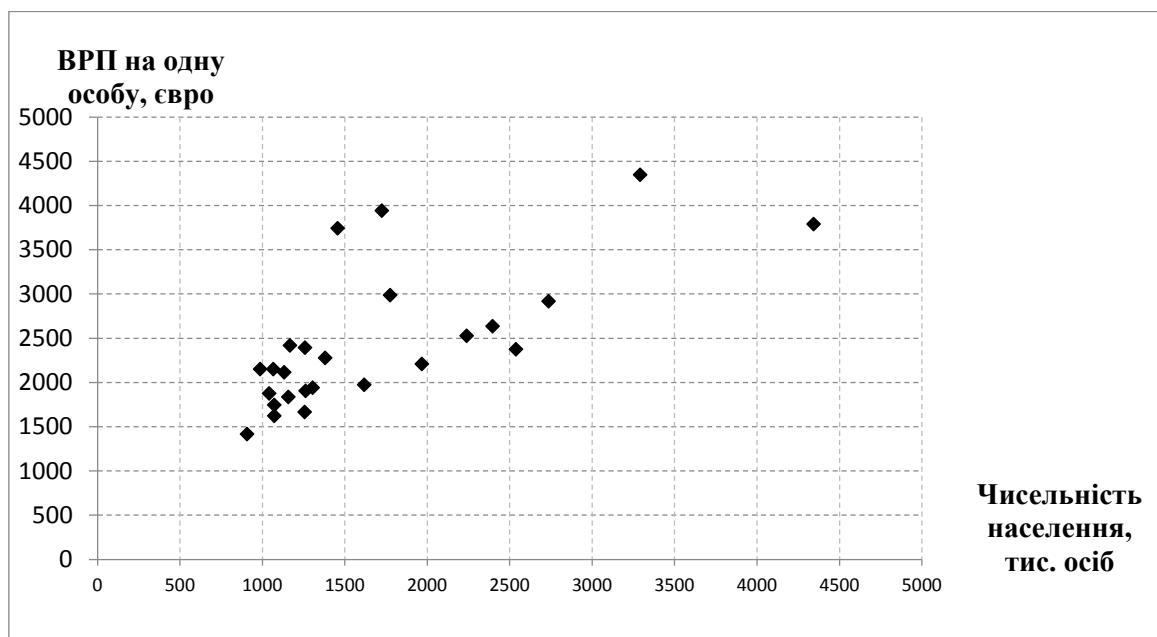
З цією метою була обґрунтована та використана аналітична схема, представлена на рис. 1.

Рис. 1. Аналітична схема дослідження впливу факторів на рівень розвитку регіонів України

Згідно з наведеної на рис. 1 схеми, оцінка впливу фактору 1 (масштабність регіону) на ВРП на одну особу здійснюється за допомогою показників чисельності населення та площі території. На рис. 2 представлено кореляційне поле взаємозв'язку між

чисельністю населення в регіонах України та величиною їх ВРП на одну особу.

Рис. 2. Кореляційне поле взаємозв'язку між чисельністю населення регіонів України та величиною їх ВРП на одну особу

Для визначення ступеня взаємовпливу чисельності населення в регіонах України та величини їх ВРП на одну особу був використаний лінійний коефіцієнт кореляції.

Згідно розрахунків з використанням пакету прикладних програм «STATISTICA 6.0» [3] цей коефіцієнт склав 0,6957, що свідчить про високий ступень взаємозв'язку між наведеними вище показниками.

Вибір рівняння регресії, яке б найбільш адекватно описувало вплив чисельності населення в регіонах України на величину їх ВРП на одну особу показав, що найбільш відповідним є степенева форма залежності (табл. 1).

Таблиця 1

Моделі впливу чисельності населення регіонів України на величину їх ВРП на одну особу

Вид залежності	Модель	Коефіцієнт детермінації (R ²)
Лінійна	$y = 0,65x + 1341$	0,484
Квадратична	$y = -0,0001x^2 + 1,1364x + 881,85$	0,4973
Степенева	$y = 52,47x$	0,5296
Логарифмічна	$y = 1340,7 \ln(x) - 7402,3$	0,5057
Експоненціальна	$y = 1542,6x$	0,4855

Аналогічно було досліджено вплив інших впливу факторів на рівень розвитку регіонів України й отримано такі результати:

– між площею території та ВРП на одну особу в регіонах України спостерігається достатньо високий ступень взаємозв'язку – 0,5650;

– між рівнем безробіття та ВРП на одну особу в регіонах України спостерігається середній ступень взаємозв'язку – 0,4468;

– між обсягом НДР та ВРП на одну особу в регіонах України спостерігається не високий ступень взаємозв'язку – 0,3027;

– між ВРП на площу території та ВРП на одну особу в регіонах України спостерігається високий ступень взаємозв'язку – 0,7340.

Таким чином, проведене вище дослідження дозволило зробити висновок, що на рівень розвитку регіонів України найбільше впливає фактор прогресивності структури економіки (ВРП на площу території) та її масштабність (чисельність населення і площа території).

Список використаних джерел:

1. Статистичний збірник «Регіони України 2013» / Держ. ком. статистики України; [за ред.: О. Г. Осауленко]. – К.: Держкомстат України, Ч. 1. – 2013. – 322 с.

2. Статистичний збірник «Регіони України 2013» / Держ. ком. статистики України; [за ред.: О. Г. Осауленко]. – К.: Держкомстат України, Ч. 2. – 2013. – 783 с.

3. Боровиков В.П. Программа STATISTIKA для студентов и инженеров. М.: Компьютер Пресс, 2001. – 302 с.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Амет-устаєва Д.М.

аспірант,

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

РОЗРОБНИКИ САЙТІВ ДЛЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інтернет відіграє важливу роль в діяльності та розвитку суспільства, і туристичні підприємства не є винятком. Потенційні туристи та партнери здійснюють пошук інформації про туристичну продукцію саме на сайтах туристичних фірм. Тому дуже важливо правильно розробити структуру сайту (інформація про туристичний продукт, трансфер, візи та паспорти, пам'ятка туристу, відгуки та пропозиції, страхування тощо), з метою забезпечення комфортного та результативного перебування суб'єкта на електронному ресурсі.

Метою даної роботи є аналіз специфіки розробки та функціонування web-сайту туристичної компанії як інформаційного ресурсу.

Сайт туристичної фірми дозволяє збільшити клієнтську базу, підняти імідж компанії, скласти про неї правильну думку у відвідувачів. Створення сайту – це розкрутка імені компанії, її бренду. Але розробка сайту буде виправданою тільки при правильному поєднанні фірмового стилю компанії, приємного дизайну і цікавих текстів – невід'ємних елементів кожного сайту. І тільки тоді сайт дозволить залучити нових клієнтів і партнерів по бізнесу, а значить, інвестиції в розробку сайту окупляться в найкоротші терміни [1].

На сьогоднішній день існують фірми, що пропонують послуги з розробки сайтів для туристичної індустрії. Ціновий діапазон становить від 100 до 3 000 дол. Такі розробники, як SV Desing (www.toursite.kiev.ua) та Wcdt (www.wcdt.com.ua), пропонують декілька варіантів сайтів, що відрізняються набором доступних модулів (табл. 1).

Таблиця 1

Варіанти сайтів для туристичних компаній

№ з/п	Доступні модулі (функції, ресурси)	Тип сайту, вартість		
		«Візитка +» (стисла інформація про організацію компанії, діяльність, напрямки, бренд, товари, послуги, ціни, контакти), 1200 грн.	«Турагент» (повний спеціалізований туристичний сайт, з індивідуальним дизайном, та необхідними модулями для туризму), 3800 грн.	«Турагент-PRO» (повний спеціалізований туристичний сайт, з усіма модулями), 6000 грн.
1	Пошук по сайту	+	+	+
2	Вхід на сайт для адміністратора	+	+	+
3	Про компанію	+	+	+
4	Контакти	+	+	+
5	Зворотний зв'язок (e-mail, skype)	+	+	+
6	Лічильник відвідувань сайту	+	+	+
7	Редактор тексту, графічних сторінок сайту	+	+	+
8	Оригінальний дизайн сайту	+	+	+
9	Система управління контентом сайту	+	+	+

10	Змога додавати новини та акцій	+	+	+
11	Реєстрація користувачів (туристів)	-	+	+
12	Опитування	-	+	+
13	Змога розміщувати відео ролики або фотографії	-	+	+
14	Візуальний редактор	-	+	+
15	Стрічка новин (RSS стрічка)	-	+	+
16	Змога розміщувати рекламу на сайті	-	+	+
17	Коментарі до статей	-	-	+
18	Рейтинги: оцінка матеріалів сайту	-	-	+

Структура інформаційних потоків в туристичній компанії зумовлює створення на web-сайті таких розділів: спецпропозиції; умови роботи для туристів і для партнерів; розділ з цікавою та корисною інформацією про кожну країну; розділ з умовами отримання закордонних паспортів та віз. Також обов'язковою є присутність на головній сторінці специфічних модулів: модуль «Пошук туру»; модуль із зазначенням курсів основних валют; календар і світові годинники; інтерактивна карта світу; погода на курортах; модуль бронювання авіаквитків на сайті в режимі on-line; пошук по сайту; модулі «Допомога on-line» і «Відгуки наших клієнтів»; віджити соціальних мереж.

Останнім часом, у зв'язку зі зростанням популярності мобільних пристроїв, до компаній-розробників висувається також вимога, щоб сайт однаково добре завантажувався як на звичайних ПК, так і на планшетах.

Отже, основні послуги, що пропонуються компаніями-розробниками, такі: створення сайтів; розробка дизайну сайту; верстка сайту (HTML5/CSS3); адаптація дизайну для мобільних пристроїв.

Розробники туристичних сайтів розміщують на сайтах інформацію про компанію (портфоліо, контакти, партнери), а також надають програмне забезпечення для бронювання та тестові варіанти доступу. Застосування таких посередницьких послуг туристичними фірмами збільшує конкурентоспроможність ресурсу.

Для того, щоб забезпечити зростання кількості клієнтів турфірми, необхідно опрацювати кожну сторінку і кожен елемент, використовуючи метод експерименту, знайти найвигідніший варіант подання інформації клієнту. Основні критерії, якими слід керуватися при створенні сайту:

- інформаційне оновлення;
- повний та чіткий опис діяльності фірми;
- адреса та контактна інформація, карта проїзду;
- форми зворотного зв'язку;
- повний та чіткий опис дій у випадку бронювання туру;
- спеціальні пропозиції;
- дизайн та оформлення;
- кольорова гама;
- читабельність тексту;
- функціональні можливості;
- on-line бронювання;
- on-line консультація;
- мобільна версія сайту;
- формування рейтингу готелів тощо.

Результатом подібних експериментів повинен стати «правильний» сайт туристичної фірми. Критерієм правильності можна вважати раціональну поведінку відвідувача ресурсу (він проводить на сайті достатню кількість часу, переходить з однієї сторінки на іншу багато разів, та у підсумку замовляє послугу).

Оптимізація сайту полягає у оновленні та створенні інформативних, цікавих текстових матеріалів сайту, їх наповненні актуальною тематикою, ключовими словами та запитамі. Подібна

підтримка та просування сайту не тільки дозволить відвідувачу (туристу) дізнатися детальну інформацію про фірму, але й підвищить рейтинг сайту та підніме його на лідируючі позиції пошукових систем.

Таким чином, у роботі розглянуто специфіку розробки та функціонування сайту туристичної компанії. Визначено набір спеціалізованих модулів сайту, що дозволить туристичним агентствам динамічно управляти ресурсами компанії та ефективно здійснювати інформаційну підтримку споживачів.

Список використаних джерел:

1. Шаховалов Н.Н. Интернет-технологии в туризме: учебное пособие / Н.Н. Шаховалов; АлтГАКИ, кафедра информатики. – Барнаул: Изд-во АлтГАКИ, 2007. – 251 с.
2. WCDT Design Studio. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wcdt.com.ua>
3. SV Design – создание туристических сайтов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.toursite.kiev.ua>

Васильєва С.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
Криворізький факультет
Запорізького національного університету*

Мурат Батихан
*General Manager,
Sultan's Beach Hotel*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Проблема забезпечення якості завжди хвилювало людство. Історія управління якістю бере свій початок від виникнення виробництва товарів та послуг і пройшла ряд еволюційних етапів.

Сучасний етап розвитку українських підприємств характеризується позитивними змінами, головними з яких варто вважати послідовне прагнення поліпшити свої виробничо-економічні показники за рахунок реструктуризації систем

організації і управління, впровадження систем якості на базі міжнародних стандартів.

Питання в галузі управління якістю викладені у роботах таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: Каліта П.Я., Бичківський Р.В., Звягінцева О.Б., Швець Ю.Ю., Векслер Е.М., Лапідус В.А., Бушуєв С.Д., Masaaki Imai, Shigeo Shingo, Phillip B. Crosby, В.Е. Демінг.

Наприклад, американський вчений Е. Демінг доводить, що чим вища якість, тим менші затрати. Е. Демінг одним з перших звернув увагу на організаційні аспекти управління якістю, роль вищого керівництва та управлінські аспекти забезпечення якості. Вагомим досягненням вченого було застосування системного підходу до проблем якості на виробництві.

Мета написання тез полягає в дослідженні стану управління якістю в організації як чиннику підвищення ефективності її діяльності.

Підготовка фахівців з проектування систем управління якістю є однією з найбільш актуальних проблем вищої освіти України.

У світі діяльність в сфері управління якістю уже набула стрімкого розвитку; виникла відповідна галузь науки та практики зі своїми специфічними концепціями, теоріями, методами і термінологією. Закономірно сформувалася потреба у фахівцях, що володіють сучасною концепцією якості, методами забезпечення й управління якістю. Адже сьогодні на великих і середніх підприємствах існують служби з якості, які нараховують десятки працівників, а на малих – повинен бути хоча б один фахівець з якості [1, с. 15].

Необхідним кроком до сучасного управління якістю є підготовка спеціалістів, здібних грамотно організувати роботу з проектування системи управління якістю (СУЯ).

У промислово-розвинутих країнах світу цьому питанню приділяється значна увага. Управлінню якістю навчають дітей у школах, студентів в вищих навчальних закладах, робітників на виробництві.

Якість є однією з основних категорій, що визначають спосіб життя, соціальну і економічну основу для успішного розвитку людини і суспільства. Якість – це об'єктивно існуюча сукупність властивостей та характеристик виробів, яка визначає виріб, як такий, що існує та відрізняє його від іншого.

Якість – це сукупність характеристик об'єкту, які стосуються його здатності задовольнити установлені й передбачені потреби [2, с. 59].

Система управління якістю продукції включає наступні функції:

1. Функції стратегічного, тактичного і оперативного управління.
2. Функції прийняття рішень, керуючих впливів, аналізу та обліку, інформаційно-контрольні.
3. Функції спеціалізовано-загальні для всіх стадій життєвого циклу продукції.
4. Функції управління з науково-технічних, виробничих, економічних і соціальних факторів і умов.

Якість продукції як економічна категорія тісно пов'язане з такою характеристикою, як споживча вартість. З точки зору економічної теорії споживча вартість розглядається як сукупність корисних властивостей товару, тобто його корисність; якість продукції відображає ступінь прояву споживчої вартості в конкретних умовах її використання. Тому якість нерозривно пов'язане з споживчої вартістю, однак не тотожне їй. Якість характеризує один або одночасно кілька властивостей споживчої вартості, а споживча вартість охоплює всю сукупність властивостей, у тому числі і не пов'язаних із задоволенням тієї чи іншої потреби, тобто є більш широким поняттям.

З точки зору використання сукупності споживчих властивостей продукції слід також розрізняти поняття «якість» і «корисний ефект». Якість – потенційна здатність товару задовольняти конкретну потреба, а корисний ефект – дійсна (фактична) здатність товару її задовольняти.

Показник якості продукції – це кількісна характеристика одного або кількох властивостей продукції, що становлять її якість продукції, розглянута стосовно певних умов її створення, експлуатації або споживання.

Слід приділити значну увагу, зосереджуючись на вивченні механізму реалізації встановлених функції в системі менеджменту якості. При цьому, перша частина цих функції належить до адміністративного управління якістю, а друга – до оперативного управління якістю.

Усі функції пов'язані між собою у вигляді «петлі якості» і в сукупності являють собою процес управління якістю в рамках всього підприємства.

Теоретичні матеріали і практичний досвід підприємств доводять, що діяльність щодо підвищення якості обов'язково веде до економічного успіху. Тому подібна активність повинна оцінюватися з позиції господарської корисності. Ще в 50-і роки була сформована концепція витрат, пов'язаних із якістю. Проте за її застосування виникає ряд проблем. Найістотнішою з них є оцінка прибутковості відповідних конкретних заходів.

Вплив заходів, пов'язаних із якістю, на збільшення прибутків і зниження витрат можна простежити за допомогою так званого ланцюжка успіху підприємства в галузі управління якістю. Збільшення прибутків досягається завдяки лояльності клієнта і його позитивній особистій комунікації з навколишніми, сприятливому розширенню збуту. Зниження витрат є результатом удосконалення виробничого процесу і попередження помилок.

Значення управління якістю для підприємства доведено багатьма емпіричними дослідженнями. Проте на практиці виявлено і ряд негативних прикладів підприємств, що не досягли успіху, не зважаючи на інтенсивну роботу з підвищення якості. Іншими словами, зусилля в галузі якості не завжди визначають економічний успіх [1, с. 3].

Висновки. Наявність стримуючих чинників зумовлює істотне зменшення можливості того, що вся сукупність зв'язків у наведеному на схемі ланцюжку матиме явно виражений лінійний характер. Не кожний захід в галузі якості обов'язково викликає зростання задоволеності клієнта пропорційно докладеним зусиллям, що, у свою чергу, підвищувало б його лояльність і забезпечувало б збільшення прибутку компанії.

Можна припустити, що заходи щодо підвищення якості призводять лише до невеликого збільшення прибутку або зниження витрат до конкретного моменту (або на визначеному рівні активності).

Список використаних джерел:

1. Звягінцева О.Б. Значення управління якістю товару у маркетинговій діяльності підприємства / О.Б. Звягінцева // Економічний форум. – 2011. – № 2. – С. 14-19.
2. Швець Ю.Ю. Генезис теории менеджмента качества в условиях инновационного экономического развития / Ю.Ю. Швець // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – С. 145-149.

Diakova N.I.

Student;

Galynska O.M.

*PhD, Associate Professor of the Department of Foreign Languages
for Business and International Communication,
National University of Food Technologies*

THE SYSTEM OF PROFITABILITY RATIOS

In today's global economy selection of needed data through variety of different information for making at managerial decisions is a difficult task. That's why accounting information must be interpreted in light of the entity's strategy. For these aims profitability ratios are most frequently used.

Ratios enable to form an insight into the different aspects of the performance and financial situation of a reporting entity by calculating the relationships between different accounts. Profitability, from the owners' point of view, means how much profit attributable to them has been produced, given their investment in the entity [1, p. 33]. Thus, we can say that ratios show a company's overall efficiency and performance.

In practice, profitability ratios are divided into two types: margins and returns. Ratios that show margins represent the firm's ability to translate sales dollars into profits at various stages of measurement. Ratios that show returns represent the firm's ability to measure the overall efficiency of the firm in generating returns for its shareholders [2].

Different profitability ratios provide different useful insights into the financial health and performance of a company. Review some of them:

1. The gross profit margin looks at cost of goods sold as a percentage of sales. It is a good indication of how efficiently a company uses its resources, materials, and labour. The calculation is:

$$\text{Gross profit margin} = \frac{\text{Gross profit}}{\text{Sales}} \quad (1)$$

2. Net Profit Margin shows the amount of each sales dollar left over after all expenses have been paid. The formula is:

$$\text{Net profit margin} = \frac{\text{Net profit (Profit after tax)}}{\text{Revenue}} \quad (2)$$

3. Return on Equity (ROE) is the amount of net income returned as a percentage of shareholders equity. It reveals how much profit a company earned in comparison to the total amount of shareholder equity found on the balance sheet. It measures how profitable a company is for the owner

of the investment, and how profitably a company employs its equity [3]. Return on equity is calculated as follow:

$$\text{ROE} = \frac{\text{Net Income after tax}}{\text{Shareholder's equity}} \quad (3)$$

4. Return on assets (ROA) measures how effectively the firm's assets are used to generate profits net of expenses [4]. The calculation is:

$$\text{ROA} = \frac{\text{Net Income after tax}}{\text{Total assets}} \quad (4)$$

5. Return on Capital Employed (ROCE) indicates the efficiency and profitability of a company's capital investments.

$$\text{ROCE} = \frac{\text{EBIT (Operating profit)}}{\text{Capital Employed}} \quad (5)$$

$$\text{EBIT} = \text{Revenue} - \text{Operating Expenses} \quad (6)$$

Because the capital employed includes the equity and long term liabilities. Hence, the formula for ROCE is [5, p.33]:

$$\text{ROCE} = \frac{\text{EBIT}}{\text{(Equity+Non-current Liabilities)}} \quad (7)$$

$$\text{ROCE} = \frac{\text{EBIT}}{\text{Total Assets - Current Liabilities}} \quad (8)$$

6. Return on Net Assets (RONA) measures how efficiently a company uses its net assets in order to make a profit:

$$\text{RONA} = \frac{\text{Net Income}}{\text{Fixed Assets+Net Working Capital}} \quad (9)$$

7. Return on sales (ROS) is another name for the operating profit margin. It measures how much profit an entity makes after paying for variable costs of production such as wages, raw materials, etc. (but before interest and tax) [4]. The formula for ROS is:

$$\text{ROS} = \frac{\text{EBIT}}{\text{Revenue}} \quad (10)$$

8. Return on Revenue (ROR) is a measure that compares net income of a company to its revenue:

$$\text{ROR} = \frac{\text{Net Income}}{\text{Revenue}} \quad (11)$$

9. Return on investment (ROI) compares the magnitude and timing of gains from investments directly to the magnitude and timing of investment costs. ROI is calculated as follows:

$$\text{ROI} = \frac{\text{Net profit after interest and tax}}{\text{Total Assets}} \quad (12)$$

$$\text{ROI} = \frac{\text{Gains from Investment} - \text{Cost Investment}}{\text{Cost of Investment}} \quad (13)$$

To summarize, it should be said that any company needs to have profitability in order for its business to succeed. Obviously, the higher a company's profitability the better, but that's not enough. These results should be compared to the results of the previous years and the results of its competitors or broader industry averages.

References:

1. Marco Mongiello. International Financial Reporting [Electronic resource] – 2010. – 54 p. – Mode of access: <http://bookboon.com/en/basics-of-international-financial-reporting-ebook>
2. Rosemary Peavler. Profitability Ratio Analysis [Electronic resource] – Mode of access: http://bizfinance.about.com/od/financialratios/a/Profitability_Ratios.htm
3. Profitability ratios: What is it? [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.readyratios.com/reference/profitability/>
4. Financial ratios /Encyclopedia of Small Business [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.referenceforbusiness.com/management/Ex-Gov/Financial-Ratios.html>
5. Dr. Jay A. Dewhurst. An Introduction to Business and Business Planning [Electronic resource] – 2014. – 123 p. – Mode of access: <http://bookboon.com/en/an-introduction-to-business-and-business-planning-ebook>

Кравченко Н.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Криворізький економічний інститут
Криворізького національного університету*

ТВОРЧИЙ ІМПЕРАТИВ СУЧАСНИХ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ – НЕОБХІДНА УМОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

В умовах глобалізації товарних ринків конкурентоспроможність стає вирішальним чинником досягнення успіху будь – якого підприємства. Конкурування здійснюється різними способами: ціною, якістю, споживчими властивостями продукції (послуг), сервісним обслуговуванням, термінами виконання замовлень, гнучкістю пристосування виробництва до нових виникаючих потреб ринку, швидкістю вдосконалення існуючих чи проектування нових

виробів (послуг). Проте, в умовах, коли інформаційна революція народжує нові продукти скоріше, ніж у них встигає виникнути усвідомлена у суспільному масштабі потреба, запорукою успіху у конкурентній боротьбі стає не слідування попиту, а його формування. Це підкреслює роль мобілізації та активізації творчого потенціалу працівників у забезпеченні ринкового успіху. Світова практика свідчить про перетворення творчості із супутника розвитку виробництва у його головну умову, а сфера творчої діяльності уже не пасивно розширюється по мірі прогресу господарювання, а активно його визначає. Починаючи із 60-х років ХХ століття для забезпечення конкурентних переваг у передових зарубіжних компаніях впроваджуються і продовжують розвиватися нові форми організації праці, які отримали назву «посттехнократичної революції», «гуманізації праці», «розвиток людських ресурсів» тощо, направлені на подолання відчуження працівників у виробничому процесі, розвиток і реалізацію їх творчого потенціалу. Натомість, сфера праці і соціально – трудових відносин на вітчизняних підприємствах залишилася на узбіччі ринкових перетворень і знаходиться у тому ж кризовому стані, що і в дореформений період і не сприяє розвитку творчої діяльності. В сучасній умовах можна виділити три аспекти кризи сфери праці:

– ресурсний – пов’язаний з деградацією трудового потенціалу, погіршенням системи підготовки людини до продуктивної діяльності;

– соціально – економічний – пов’язаний з погіршенням економічних, демографічних, технологічних та інших умов самореалізації особистості, умов виховання людини думуючої і активно діючої;

– соціоекологічний – погіршення умов відтворення соціальних зв’язків, соціалізації особистості, формування соціального і людського капіталу.

Основні ознаки сучасної кризи трудової сфери: високий рівень безробіття, низький рівень оплати праці, обмеження основних прав працівників – право на працю, своєчасну виплату заробітної плати, на компенсацію за несприятливі умови, на гідний відпочинок. Особливо слід звернути увагу на дефіцит висококваліфікованих кадрів і технологічних спеціалістів. Головна причина – декваліфікація в період хронічної незатребуваності, депопуляризація технологічних спеціальностей, недостатні можливості якісної професійної підготовки, особливо молодих кадрів робітничих

спеціальностей (скоротилась кількість закладів професійної освіти, кількість підготовлених спеціалістів). Так, за останні роки частка фахівців у загальній чисельності працюючих знизилась з 15% до 11,1%, проте істотно зросла частка представників, так званих, найпростіших професій з 16,9% до 24,7%. Це в той час, коли в розвинутих країнах знання і їх технологічне застосування забезпечують до 90% економічного зростання [1, с. 129].

З огляду на це, провідною складовою реформаторських дій мають стати заходи як на мікро-, так і на макрорівні щодо трансформації репродуктивної праці у творчу, збільшення інтелектуального компоненту у трудовій діяльності. Для вирішення цього питання необхідно врахувати загальносвітові тенденції еволюції праці в епоху науково – технічної революції та національні особливості при систематичному вивченні досвіду формування і використання якісно нової робочої сили, трудових ресурсів майбутнього. До ефективних важелів експансії творчої праці на вітчизняних підприємствах слід віднести: освіту, техніко-технологічне оновлення виробництва, мотивацію та організацію творчої діяльності.

У освітянській політиці розвитку трудових ресурсів вищого типу можна виділити два етапи. Перший – підготовка трудових ресурсів у системі традиційної освіти (дошкільні установи, школи, коледжі, вузи). Другий – в основному подальша фірмова професійна спеціалізація та перепідготовка кадрів у власних наукових та навчальних центрах, спеціальні курси з урахуванням технологічної специфіки конкретного виробництва. Варто зазначити, що у провідних країнах світу (Японія, США, Франція, Великобританія, Швеція та інших) ще у 60-70-ті роки ХХ століття активізувалася робота з формування творчого потенціалу трудових ресурсів. Так, у цей період були ухвалені закони, які заохочували фірми й корпорації до інвестицій у людський капітал. У Японії у 1972 році була розроблена і прийнята програма «Розвиток людини в новому індустріальному суспільстві», зорієнтованої на заохочення творчості в процесі шкільного і вузівського навчання, розвиток у школярів і студентів здібностей, необхідних для інформаційного суспільства. Наприкінці 1980-х – першій половині 1990 х рр. реформи освіти відбулися в Японії, Великобританії, США та Франції. Особливої уваги заслуговує той факт, що очолювана державою політика розвитку трудових ресурсів у цих країнах проводилася за значної

фінансової, організаційної та іншої участі ділових кіл і багатьох соціальних інституцій суспільства.

Освітнянський фактор формування творчої праці має бути підкріплений науково – технічною модернізацією виробництва, яка спрямована на оновлення матеріально-технічної бази виробничих систем з метою домогтися виготовлення продукції з інноваційним наповненням та конкурентоспроможною на зовнішньому і внутрішньому ринках. За такого типу виробництва змінюється характер і зміст праці, особлива роль в інтенсифікації творчих зусиль працівників відіграють: підвищення наукоємності виробництва; розвиток нових технологій, форм організації та ергономічних режимів трудової діяльності; розширення використання в економіці новітніх досягнень різних галузей науки; зростання уваги до аналізу поточного стану справ фірми, виявлення причин матеріальних та комерційних втрат; розроблення оперативних заходів і стратегічних програм розвитку виробництва [2].

Особливої уваги заслуговує пошук ефективних важелів активізації творчої праці в Україні, обґрунтування мотиваційних основ її розвитку. Актуальним стає питання перегляду постулатів управління персоналом підприємства у бік орієнтації на розвиток його творчих здібностей і подолання консерватизму та інертності поведінки працівників [3].

Саме вищевикладені обставини визначають четверту групу умов експансії творчої праці – це особливості її організації. У цьому аспекті слід звернути увагу на поєднання автономізації творчої праці, надання працівникам нових повноважень на самостійні рішення і кооперації праці. Такому типу організації діяльності відповідає назва «команда». Цей тип організації має дві принципові переваги, що виділяє його із попередніх форм організацій виробництва. З одного боку, найбільш повно використовується прагнення творчих працівників до нововведень та ініціативності, процес прийняття відповідальних рішень переноситься на максимально можливий нижчий рівень. З іншого боку, невелика мобільна група є найбільш адекватною формою взаємодії творчих особистостей, де врівноважуються індивідуальні інтереси і прагнення при роботі на загальний результат. За даними 80-х років, у працівників НДДКР нові ідеї ініціювались творчим спілкуванням на 55%, у той час як опрацюванням літератури – лише 11% [4, с. 80].

Саме сполучення консенсуса з інновативністю зобов'язане появи у 80-90-х роках у західному виробництві справжнього буму

бригадного раціоналізаторства, який посував на узбіччя японські «гуртки якості». Все більш високий рівень групового новаторства, який піднімався від бригадних проблем до цехових і заводських, поставив цю діяльність у 90-ті роки у центр реінжинірінга виробництва, продемонструвавши ефективність «співтворчості знизу доверху». У сучасних умовах західноєвропейські фірми активно практикують участь робітників у програмах створення нової продукції, яке, при усіх затратах, окупається прискоренням розробок, безперервністю виробництва і високою трудовою мораллю. У працівників рутинної праці це визиває прагнення до її більшої змістовності та участі в інноваціях.

Отже, розвиток творчої праці в Україні має розглядатися як важлива передумова виходу з економічної кризи; забезпечення економічного зростання, як реальне джерело отримання конкурентних переваг організації, галузі, регіону, держави. Об'єктивною необхідністю подальших досліджень є обґрунтування механізму формування, розвитку, експансії та реалізації результатів творчої праці, створення економічного механізму мотивації суб'єктів до зростання творчої складової їх діяльності.

Список використаних джерел:

1. Лібанова Е. Ціннісні орієнтації та соціальні реалії українського суспільства / Е. Лібанова // Економіка України. – 2008. – № 10. – С. 120-136.
2. Біляцький С., Мірошніченко Т., Хахлюк А. Трудові ресурси нового типу (досвід розвинутих країн для України) / С. Біляцький, Т. Мірошніченко, А. Хахлюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2006/1-2/20060103.html>
3. Марчук Л.П. Механізм управління творчою активністю персоналу підприємства як засіб інноваційної трансформації виробництва / Л.П. Марчук // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 359-367.
4. Капица В.Ф. Культура труда как производительное творчество человека / В.Ф. Капица. – К.: Выща шк. Головное издательство, 1989. – 194 с.

Михайловська Я.С.

студентка,

Науковий керівник: **Богацька Н.М.**

кандидат економічних наук, доцент,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стрімкий розвиток економіки сприяє процесам глобалізації та загострення конкуренції, саме тому питання безпеки економічної системи набуває актуальності. Варто зазначити, що у науковій літературі теоретичні аспекти економічної безпеки є порівняно новим напрямом дослідження. При цьому, акцент ставиться на розвитку теми економічної безпеки держави. В свою чергу, фінансова безпека розглядається як складова частина економічної безпеки, саме тому існує декілька підходів до розкриття змісту економічної безпеки підприємства в цілому та фінансової зокрема. Таке розкриття фінансової безпеки є адекватним, оскільки фінансова діяльність є складовою частиною діяльності економічної системи, але в умовах розвитку фінансових ринків та глобалізаційних процесів в економіці питання фінансової безпеки та управління нею актуалізується та потребує окремої уваги.

Отже, актуальність статті полягає у розробці та розвитку важливої у сучасних умовах проблеми удосконалення забезпечення фінансової безпеки підприємства, яка виступає основою для сталого розвитку як окремого підприємства, так і держави взагалі.

В Україні і за кордоном проблемою фінансової безпеки підприємства займалися такі науковці як О. І. Барановський, І. О. Бланк, М. М. Єрмошенко, Є. В. Молдавська, В. В. Шелест, Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко, Н. Лоханова, О. В. Ареф'єва, Н. А. Гринюк та інші.

Метою даного дослідження є аналіз літературних джерел, присвячених питанню забезпечення фінансової безпеки підприємства та удосконалення системи аналізу її рівня.

Проблемі забезпечення фінансової безпеки приділяли увагу у своїх працях вчені-економісти. І, незважаючи на відносну новизну дослідження фінансової безпеки, як окремого об'єкта, сьогодні існують різні запропоновані авторами визначення даної категорії.

Існує підхід [6, с. 125], за яким автори виділяють фінансову безпеку як функціональну складову економічної безпеки підприємства та зазначають, що фінансова безпека розглядає і регулює питання фінансово-економічної заможності підприємства, стійкості та банкрутства. При цьому економічна безпека визначається як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємств у даний час і майбутньому.

Значні результати у розгляді проблеми фінансової безпеки належать професору О. І. Барановському [1, с. 14–15]. Автор приводить широку інтерпретацію та визначає фінансову безпеку як ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; як рівень за-безпеченості громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань; як якість фінансових інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан наявних та потенційних клієнтів.

Наступним науковцем, який вивчав фінансову безпеку є К. С. Горячева [3, с. 65–67]. Вона вважає, що фінансова безпека є фінансовим станом, який характеризується збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій та послуг, що використовується підприємством. Окремо автор зазначає, що належний стан фінансової безпеки досягається підприємством тільки у випадку узгодженості його фінансових інтересів з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища.

Деякі науковці визначають фінансову безпеку як стан найбільш ефективного використання інформаційних, фінансових показників, ліквідності, платоспроможності, рентабельності капіталу, що знаходиться у рамках граничних значень.

Ще одним дослідником фінансової безпеки є І. О. Бланк [2, с. 24]. Він вважає, що фінансова безпека є інтегрованим поняттям категорій економічної безпеки та фінансування підприємства, що є якісно та кількісно детермінованим рівнем його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність пріоритетних збалансованих інтересів суб'єктів економічної діяльності від реальних та потенційних зовнішніх та внутрішніх загроз.

У науковій літературі [4, с. 40] виділено зовнішні та внутрішні загрози, що впливають на фінансову безпеку. До зовнішніх загроз відносяться: високий рівень фінансових зобов'язань підприємства, скупка акцій, боргів небажаними партнерами, нестабільність економіки, недостатній рівень розвитку ринку капіталів та законодавчої бази економічної діяльності підприємств, недосконалість механізмів формування економічної політики держави. До внутрішніх загроз належать помилки менеджменту підприємства (навмисні та випадкові), пов'язані з вибором стратегії підприємства та керуванням і оптимізацією активів і пасивів підприємства.

Для визначеної групи авторів загальним є твердження, що фінансова безпека є станом підприємства чи рівнем його стану. Це є логічним з огляду на неекономічне визначення, тобто на стан відсутності небезпеки. Однак дане визначення характеризує безпеку як результат, що не є динамічною системою.

Такі вчені як Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон [5, с. 90] вважають, що суть фінансової безпеки полягає у здатності підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовища.

Дані науковці ототожнюють фінансову безпеку з діяльністю, націленою на досягнення визначеного стану. Ця думка також є слушною, але не відповідає умовам об'єктивності, оскільки характеристики безпеки підприємства не залежать повною мірою від діяльності менеджерів.

Таким чином, треба зазначити, що дефініція «безпека» прийняла нового, більш розширеного значення у процесі потрапляння на поле економічного знання. На основі аналізу наведених думок пропонується визначення фінансової безпеки підприємства. Фінансова безпека підприємства – це визначений якісно та кількісно рівень фінансового стану підприємства та діяльність, направлена на досягнення даного стану, який характеризується збалансованістю і якістю використання фінансових інструментів економічної системи та забезпечує її здатність реалізувати свою місію й забезпечувати стабільний розвиток, витримуючи негативний вплив зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів.

Від рівня фінансової безпеки окремого підприємства залежить безпека держави та навпаки. Дане визначення є корисним, оскільки

підкреслює основи забезпечення фінансової безпеки підприємства та формування стратегії фінансової безпеки.

Надзвичайно важливими у контексті даного дослідження є індикатори фінансової безпеки підприємства. У даній сфері широкий перелік наводить О. І. Барановський. До визначених індикаторів автор відносить: мінімальний розмір статутного фонду, величину активів, обсяг продажів, оборотність активів, розмір інвестицій, коефіцієнт рентабельності капіталовкладень, строк окупності капітальних вкладень, рівень інновацій, показник достатності сукупного капіталу, частку запозиченого капіталу, розмір питомого обороту капіталу, прибутковість капіталу, прибутковість активів, відношення прибутку до середньорічного капіталу та інші [1, с. 38–39].

Як висновок до даного дослідження та на основі аналізу приведених і багатьох інших думок, що стосуються фінансової безпеки підприємства, запропонованого визначення фінансової безпеки підприємства, треба зазначити, що стратегія фінансової безпеки підприємства є однією з найважливіших функціональних стратегій і формується на базі адекватної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Проблема фінансової безпеки є динамічною категорією, адже розвиток економіки спричиняє зміну елементів загроз та їх характеру, а також зміну характеру їх впливу на діяльність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека: монографія; Інститут економічного прогнозування / О. І. Барановський. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Сер. Библиотека финансового менеджера. Вып. 10 / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ни-ка-Центр, 2004. – 784 с.
3. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К. С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65–67.
4. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія / В. І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.
5. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1(1). – С. 86-97.
6. Кузенко Т. Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т. Б. Кузенко, В. В. Прохорова, Н. В. Саблина // Бизнес Информ. – 2007. – № 12(1). – С. 27–29.

7. Мартюшева Л. С. Фінансова безпека підприємств; конспект лекцій / Л. С. Мартюшева, Т. Б. Кузенко, О. Ю. Литовченко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 140 с.

Петришин В.А.

студентка;

Мацьків Р.Т.

кандидат економічних наук, доцент,

*Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНІХ ЕФЕКТІВ ЯК СКЛАДОВА РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У країнах з розвинутою економікою принципи корпоративної соціальної відповідальності реалізуються практично всіма підприємствами у різних сферах. Сприяють цьому процесу і сформовані підходи держави до його регулювання. В часи значної глобалізації економіки і необхідності швидкої та ефективної інтеграції України в цей процес розробка та реалізація підходів державного регулювання корпоративної соціальної відповідальності підприємств є особливо актуальною.

Оскільки функціонування будь-якого підприємства характеризується його впливом на зовнішнє середовище, тобто зовнішніми ефектами, то, з нашої точки зору, регулювання КСВ доцільно пов'язувати з існуючими механізмами впливу держави на інтерналізацію екстерналій.

Як правило, державне регулювання пов'язане із нейтралізацією негативних зовнішніх ефектів і реалізується через такі заходи:

1) пряме регулювання діяльності фірм або індивідів. Воно, як правило, проявляється через обмеження негативного екологічного впливу на навколишнє середовище. Однак, подібні заборони найчастіше дають менший ефект, ніж передбачається;

2) у вирішенні проблеми контролю за забрудненням навколишнього середовища використовується також законодавчий підхід, що спирається на Цивільний кодекс. Приймаються закони про охорону навколишнього природного середовища,

встановлюється юридична відповідальність за екологічні правопорушення;

3) більш ефективним заходом є введення податку, що коригує вплив негативних зовнішніх ефектів (податок Пігу). Оподаткуванню підлягає діяльність, яка призводить до негативних екстерналій. Розмір податку визначається зовнішніми витратами на кожен одиницю виробленої продукції і обсягом виробництва.

Введення коригувального податку означає:

- встановлення ціни на забруднення;
- розподіл забруднення серед підприємств, у яких найбільш високі витрати по зменшенню шкідливих викидів;
- стимулювання діяльності підприємств з освоєння нових технологій, підвищення ефективності виробництва і скорочення обсягу виробництва до соціально-оптимального рівня;
- залучення урядом коштів, необхідних для проведення заходів з охорони навколишнього середовища.

4) держава застосовує також процедуру екологічного аудиту, який означає перевірку і оцінку дотримання суб'єктом господарської й іншої діяльності вимог у сфері охорони навколишнього середовища (нормативів, міждержавних стандартів) [1, с. 255].

Як представлено у переліченому, державне регулювання зовнішніх ефектів є досить обмеженим і не надто ефективним. Тому, з нашої точки зору, КСВ можна вважати одним із ефективних способів інтерналізації зовнішніх ефектів, який дозволяє не лише компенсувати негативний вплив господарюючої структури на зовнішнє середовище, а й отримати додаткову вигоду для підприємства від позитивних зовнішніх впливів. А значить, й інструменти державного регулювання КСВ можна долучити до тих, які вже регулюють зовнішні ефекти.

В країнах ЄС питання щодо впровадження принципів КСВ у практику державного регулювання підприємницької діяльності вже давно набуло міждержавного значення. Його правову основу нині складають Декларація прав людини (1948 р.), Пакт ООН про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), 185 Конвенцій та понад 200 Рекомендацій МОП, Європейська соціальна хартія (1966 р.), конституції та інші законодавчі акти країн. Визначальною ініціативою сучасного громадянського суспільства є Глобальний договір ООН, започаткований у 2000 році, у якому проголошено основні принципи соціально відповідальної поведінки

підприємництва. В Україні рух за приєднання до Глобального договору набув організаційно-правового оформлення за підтримки Програми розвитку ООН у 2006 році, коли керівники 56 компаній та неурядових організацій, серед яких була і федерація профспілок України, підписали угоду про приєднання і взяли на себе зобов'язання дотримуватися його положень та публічно звітувати про результати своєї соціальної діяльності. На початку 2014 р. учасників Глобального договору стало вже близько 150 і цей процес триває [2].

Попри те, що господарюючі структури декларують впровадження принципів КСВ та значного практичного поширення в Україні вони поки не набули. І однією з причин такої ситуації, з нашої точки зору, є недостатньо ефективне державне регулювання. В Україні вже є певні починання в цьому напрямку. На сьогодні розроблено цілий ряд міжнародних стандартів, які регулюють діяльність підприємств у сфері КСВ. Одним із таких документів є ISO 26000 «Керівництво із соціальної відповідальності», який вступив у дію ще 1 листопада 2010 р. [3]. Він призначений для використання організаціями усіх типів, у державному і приватному секторах, в розвинених країнах і країнах, які розвиваються, а також у країнах з перехідною економікою. Документ покликаний допомогти побудувати роботу соціально відповідальним чином, чого усе більше вимагає суспільство. ISO 26000 містить добровільні рекомендації, а не вимоги, і тому не використовується в якості стандарту сертифікації, як управлінські стандарти ISO 9001:2008 та ISO 14001:2004. Разом з тим його реалізація є надзвичайно важливою, оскільки саме концепція соціальної відповідальності є одним із ключових інструментів реалізації сталого розвитку. Сталий розвиток бізнесу означає не тільки надання товарів і послуг для задоволення клієнта, але й здійснення діяльності без шкоди для навколишнього середовища, а також соціально відповідальним чином. Така вимога йде від клієнтів, споживачів, урядів, асоціацій і громадськості в цілому. Відповідно, державна підтримка широкого впровадження ISO 26000 дасть можливість не лише сприяти сталому розвитку, а й забезпечити ефективне регулювання негативних зовнішніх ефектів. Наслідком таких заходів, з нашої точки зору, є сталий розвиток національних суб'єктів господарювання у довгостроковій перспективі, який виступає гарантом стабільності зайнятості населення країни, поповнення державного бюджету,

зниження рівня соціальної напруги й пов'язаних з нею додаткових витрат держави.

Список використаних джерел:

1. Николаева И.П. Экономическая теория: Учебник / И.П. Николаева. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2013. – 328 с.

2. Регіональні ЗМІ визначили критерії ефективності КСВ проектів українських компаній. – Режим доступу: <http://csrjournal.com/2426-regionalni-zmi-viznachili-kriteriyi-efektivnosti-ksv-proektiv-ukrayinskix-kompanij.html>

3. 1 листопада вводиться ISO 26000 керівний стандарт із соціальної відповідальності. – Режим доступу: http://www.csm.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=633%3A1-iso-26000-&catid=41%3A2009-10-16-12-08-07&lang=uk

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Журба І.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
Черкаський державний технологічний університет*

ДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРІВ

Інноваційна економіка, як основа постіндустріального світового розвитку, ініціює якісні зміни в системі організації та управління бізнесом, який повинен адаптуватися до умов, що постійно змінюються, та загостреній конкурентній боротьбі на рівні країн, та міжнародному. Відповідно, суб'єкти господарювання шукають нові форми взаємодії і активно консолідується до сучасних інтегрованих структур. Так, на міжнародному рівні, з'являються різноманітні стратегічні альянси, консорціуми конгломерати та фінансово-промислові групи. На національному рівні формуються інтегровані кластерні структури, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності, як окремих галузей національної економіки, так і країни в цілому.

Вивчаючи і систематизуючи праці таких вчених, як Е. Фезер, М. Енрайт, С. Розенфельд, М. Войнаренко, В. Дорофійенко, В. Захарченко, О. Фінагіна, слід виділити ті ключові характеристики, які притаманні сучасним кластерам і в цілому самому процесу кластеризації:

забезпечення синергетичного ефекту в рамках спільних програм і проектів, що реалізуються;

формування ресурсу внутрішньокластерної довіри і нових форм професійної культури;

стимулювання інноваційного розвитку регіону;

нові можливості для розвитку галузі – інвестиційні, інфраструктурні, інноваційні, іміджеві та ін.;

формування нових управлінських технологій у системі взаємодій ринкового середовища;

формування середньо- і довгострокових виробничих альянсів;

внутрішньокластерна конкуренція і кооперація;
єдність інформаційного простору;
нові форми кооперації та комунікацій учасників кооперації
тощо [3; 4; 8; 11].

В окремих дослідженнях, безпосередньо присвячених кластерним структурам, основна увага приділяється принципам побудови структури, взаємозв'язку суб'єктів і визначенню меж кластера. Деякі вчені оцінюють функціонування кластеру з позиції його конкурентоспроможності [6]. Але і в даному випадку не існує однакових думок з приводу критерію оцінки. Одні експерти пропонують в якості критерію оцінювання величину доданої вартості, інші вважають «критерієм розвитку кластера» показник «рівень експорту» [5]. На нашу думку, існуючу методику оцінки ефективності інвестиційних проектів можна використовувати лише по відношенню до окремих учасників кластеру. Розрахунок ефективності функціонування за даною методикою не здатен охопити всі рівні кластерної структури, а саме: не враховуються можливі ефекти для органів державної, галузевої, регіональної влади. Відповідно, соціальні, екологічні, управлінські, інституційні та інші аспекти функціонування кластеру не беруться до уваги.

В цілому, при всьому розмаїтті теоретичних підходів до проблеми, що досліджується [7] без відповіді залишається питання визначення ефективності функціонування кластерів. Відповідно залишається простір для дискусії про визначення системи показників, за допомогою яких можна було би комплексно оцінювати результативність функціонування кожного кластеру.

Актуальність даного завдання полягає в тому, що відсутній єдиний підхід до оцінювання, відповідно до якого можна було б оцінити ефективність функціонування кластерної структури. Також відсутня єдина методика, що враховує вплив на результативність кластерів сукупності факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Відповідна методика існує лише у вигляді класичних положень для оцінки вартості компаній при їх злитті або поглинанні [7].

Дослідження основних властивостей кластерів з позиції системного підходу дозволило запропонувати методику оцінки результативності функціонування кластерної структури, логічна послідовність якої передбачує наступні етапи (рис. 1):

Рис. 1. Етапи оцінки результативності функціонування кластерної структури

Джерело: розробка автора

Для оцінки результативності кластерних структур пропонується використання системи показників, що відображають реалізацію тих аспектів інтеграції, які обумовлюють економічну ефективність взаємодії суб'єктів господарювання в кластерній структурі (див табл. 1).

На нашу думку, запропонована система показників дозволить максимально точно та всебічно оцінити ефективність створення і функціонування кластерного об'єднання.

Таблиця 1

Показники	Характеристика
технологічна ефективність	відображає степінь інтенсивності використання ресурсів (обсягу випуску продукції, обсяг затрачених ресурсів та ін.
впровадження досягнень НТП	характеризує рівень інноваційного розвитку, що відображає перспективи підвищення конкурентоспроможності інтегрованої структури, а також можливість швидшого впровадження новітніх технологій і освоєння нових продуктів (питома вага всіх витрат на НДДКР, частка продукції, що щорічно оновлюється, вікова структура обладнання
економічна ефективність [7]	визначається за допомогою попиту на вироблену продукцію, освоєнням нових ринкових ніш (прибуток, додана вартість, питома вага витрат на одиницю вартості реалізованої продукції)
соціальна ефективність	вказує на стан задоволення колективу умовами своєї праці на виробництві
екологічна ефективність	стан навколишнього середовища, дотримання екологічних норм і можливість обґрунтовувати витрати на природоохоронні заходи
інформаційна ефективність [8]	характеризує витрати на формування єдиної служби маркетингу, інформаційної мережі і комунікацій
інвестиційна ефективність	відображає рівень інвестицій, капіталовкладень, в тому числі на одиницю продукції
інституціональна ефективність [10]	характеризує степінь відповідності господарюючих суб'єктів внутрішній організації об'єднання, дотримання внутрішніх норм, їх відповідності правовим нормам, правилам, звичаям суспільства
функціональна ефективність	визначається ступенем відповідності утвореного об'єднання цільовому призначенню і обчислюється як інтегральний показник, що синтезує всі вище перелічені критерії.

Теоретичне значення даного дослідження полягає в розвитку методичного і інструментального забезпечення процесів формування і ефективного функціонування кластерних об'єднань в Україні. Практичне значення одержаних результатів обумовлена можливістю використовувати їх конкретними підприємствами та органами державного управління і місцевого самоврядування при виборів форм і методів розвитку кластерної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Д.В. Стратегический менеджмент Учебное пособие. Таганрог: Изд-во ТТИ ЮФУ, 2010. – 122 с.
2. Волкова Н.А. Кластерный анализ результатов социологического опроса работников предприятия [Электронный ресурс] / О.В. Стукач. – Режим доступа. – <http://ieeetusun.ru/nauka/cluster.pdf>. – Загол. з екрана.
3. Дорофиев В.В. Рынок инноваций: учеб. пособ. / Дорофиев В.В., Калинович С.В., Жеребьев Я.И. – Макеевка: ДоиПЛСЛ, 2006. – 360 с.
4. Захарченко В.И. Кластерная форма территориально – производственной организации / Захарченко В.И., Осипов В.Н. – Ч. 2. Повышение региональной конкурентоспособности на основе кластерного похода. – Одеса: Фаворит, 2010. – 236 с.
5. Рац. О.М. Визначення сутності поняття «Ефективність функціонування підприємства» / О.М. Рац // Економічний простір. – 2008. – № 15. – С. 275-285.
6. Калашникова Н.И. Хозяйственные связи между предприятиями: содержание, функционирование, управление: Моногр. / Н.И. Калашникова; Саратов: Изд-во Саратов. Ун-та, 1988. – С. 72.
7. Коупленд Т. Стоимость компаний: оценка и управление / Коупленд Т., Котлер Т., Муриен Дж. – М.: Олимп-Бизнес, 2002. – 565 с.
8. Фінагіна О.В. Напрямки розвитку ринку інформаційних продуктів та послуг: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. «Економіка підприємства: проблеми теорії та практики» / Фінагіна О.В., Пономаренко Н.Ш. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – Т. II. – С. 116-118.
9. De Propriis, Lisa and Driffield. Nigel. The importanse of clusters for spillovers from foreign direct investment and technology sourcing / Cambridge Journal of Economics № 30. – 2006. – PP. 277-291.
10. Hodgson G. What Are Institutions? / G. Hodgson // Journal of Economic Issues. – March 2006. – Vol. XL. – № 1. – P. 1-25.
11. Mintzberg H. Strategy in Three Models / Mintzberg H. // California Management Rewiew. 1984. – P. 236-242.

Леонова О.О.

здобувач,

Харківський національний університет внутрішніх справ

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Одним з факторів, що стимулюють тіньову діяльність, є низька конкурентоспроможність промислових підприємств. У цьому випадку тіньова діяльність дозволяє підприємствам «акумуляувати» необхідні засоби для формування нового по суті бізнесу.

Тіньовий оборот на середніх й великих промислових підприємствах у значній мірі пов'язаний з застосуванням альтернативних форм розрахунків, зокрема, з бартером та векселями. Це є наслідком того, що при не грошових розрахунках, реальні обмеження й контроль відсутні, виявити і визначити характер тіньових відносин дуже складно.

Низька кредитна привабливість у офіційному секторі стимулює тіньову діяльність підприємств, тому що при цьому розширюються можливості щодо залучення приватного кредиту, тіньових і кримінальних наявних грошових мас.

Європейський вибір України і, відповідно, необхідність її інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовили необхідність формування інноваційної моделі розвитку з метою забезпечення стабільних і високих темпів економічного зростання. Застосування цієї моделі дасть можливість підвищити конкурентоспроможність економіки, гарантувати їй економічну безпеку та чільне місце в Європейському Союзі.

В умовах глобалізації товарних ринків, посилення євроінтеграційних процесів першочергове значення має перехід на інноваційну модель розвитку вітчизняної економіки. Саме інновації, знання та інтелект є основними детермінантами сучасного економічного розвитку. Основні напрями інноваційної моделі визначені у «Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004-2015 рр.) «Шляхом Європейської інтеграції» [4].

Відповідно до них, по-перше, доцільним є скоріше створення механізмів, які мають забезпечити надійні гарантії не лише остаточної стабілізації економіки, а й утворення необхідних передумов її прискореного зростання. Після економічного спаду, впродовж якого втрачено значну частину економічного потенціалу,

а рівень життя людей знизився, по суті безальтернативним пріоритетом економічної політики наступного періоду, її своєрідним епіцентром, має стати досягнення щорічних темпів зростання ВВП на рівні 6-8% [2, с. 31].

По-друге, розвиток цивілізації у ХХ столітті, її постіндустріальний вектор переконливо підтвердили, що головним чинником стійкого економічного розвитку будь-якої країни можуть бути лише зростання інтелектуального потенціалу нації та науково-технологічні інновації, застосування яких суттєво змінює обсяги та якість виробництва і споживання. У зв'язку з цим Україна може претендувати на належне місце в Європі та світі, лише опанувавши найбільш складний інноваційний шлях розвитку, підвалини якого мають бути закладені вже на старті економічного зростання України.

Провідними напрямками зміцнення позиції України на внутрішньому та зовнішньому ринках можуть стати створення сучасної конкурентноспроможної продукції у ракетно-космічній, авіабудівній, суднобудівній, машинобудівній галузі та на підприємствах оборонно-промислового комплексу, зокрема у танкобудуванні [1].

Україна досить успішно зберігає високотехнологічні конкурентноспроможні виробництва і в інших галузях машинобудування, зокрема у приладобудуванні, виробництві енергетичного устаткування та важкому машинобудуванні, в окремих галузях кольорової металургії.

По-третє, розвиток української економіки підтримує питання глибокої перебудови соціальної сфери. Адже, якщо оцінювати українців за загальноєвропейськими критеріями, то на початок 2014 року «бідних» в країні нараховується майже 80% [3, с. 30], бюджетний дефіцит призводить до соціальної кризи (занепад системи охорони здоров'я, освіти та культури). Все це підтверджує обґрунтованість стратегічного вибору на користь перебудови соціальної сфери, яка не можлива без фінансової підтримки. На нашу думку, один із можливих шляхів поповнення бюджетних надходжень – детінізація економіки.

Досягнення визначених державою темпів розвитку економічного потенціалу України можливо шляхом:

– реалізації цілісної системи заходів, спрямованих на посилення дієздатності держави, поглиблення адміністративної реформи;

– усунення деформацій попереднього періоду у сфері економічних відносин та забезпечення надійної стабілізації економіки в умовах ринкових перетворень;

– уникнення подальшого нарощування державного боргу та зменшення його навантаження на видатки державного бюджету;

– запровадження механізмів стимулювання внутрішнього ринку, інвестиційного процесу, активної регіональної політики;

– здійснення радикальних економічних, правових, організаційних та силових заходів щодо рішучого обмеження корупції та тіньової економічної діяльності.

На шляху реалізації кожного з вказаних напрямків досягнення визначених державою темпів розвитку економічного потенціалу України слід приділяти особливу увагу впливу неофіційної економіки на хід процесу та враховувати можливість підвищення ефективності запланованих заходів через вплив на їх тіньовий аспект.

Список використаних джерел:

1. Дані мінекономіки // Економіст. – 2012. – № 1. – С. 34-35.
2. Економіка України. Деякі підсумки та узагальнення: економічний меморандум // Економіст. – 2005. – № 2. – С. 25-31.
3. Савич І.В. Детенізація економіки: теоретичні надбання та перспективи дослідження // І.В. Савич // Економіка. Проблеми економічного становлення. – 2013. – № 2. – С. 72-76.
4. Шляхом європейської інтеграції: стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 рр.) // Економіст. – 2004. – № 5. – С. 29-45.

Перепелюкова О.В.

провідний економіст;

Ковальова А.В.

аспірант,

Інститут економіко-правових досліджень

Національної академії наук України,

Луганська філія

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО ПРОСТОРУ

Сучасний стан розвитку економіки України та інших європейських країн характеризується пошуком та створенням нових форм управління розвитком. Дані форми співробітництва повинні забезпечити покращення умов підприємництва, покращення туризму, розвиток регіонів, забезпечення підвищення рівня зайнятості, захист довкілля на прикордонних територіях та інше. Одним із ключових питань, що характеризує розвиток регіону є рівень зайнятості та безробіття. Проте у прийнятих на сьогодні програмах транскордонного розвитку питанням безробіття приділяється не достатньо уваги. Так, наприклад, згідно проведеної програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна, ринок праці характеризується великими диспропорціями. Так, у 2005 році рівень безробіття на польській частині Програми коливався між 15-21%, на українській частині – 7-10%, тоді як у білоруській частині офіційний рівень безробіття не перевищував 2%. Проблеми тривалого безробіття особливо гостро відчувається у польській частині території програми і стосується понад 50% безробітних. На польській території жінки складають близько 50% всіх безробітних, білоруській близько 70%, українській близько 60%. [1]. Трудові ресурси у сфері науки і технології (ТРНТ) становлять 42,2% робочої сили ЄС у 2005 році, тоді як у польських субрегіонах території програми цей показник коливався між 29,5 та 32,4%. Для порівняння ринок праці України характеризується наступними показниками.

Рівень зайнятого населення віком 15-70 років у 2012 році у порівнянні із 2011 роком збільшився на 30,1 тис. осіб та склав 20354,3 тис. осіб, з яких особи працездатного віку склали 18736,9 тис. осіб. Рівень зайнятості населення відповідно зріс за зазначений період з 59,2% до 59,7%, а у населення працездатного віку з 66,5%

до 67,1%. Найбільша частина зайнятих у 2012 р. в Україні працює у сфері торгівлі – 23,4%, найменша у фінансовій діяльності (1,7%). Тоді як у 2000 р. найбільш привабливою для працюючих була промисловість. У 2011 році як і у 2012 році ситуація не змінилася – найбільша частка працюючих була зайнята у торгівлі (23,9% і 24,0% відповідно). Найменша у 2011 році (1,7%) у фінансовій сфері, у 2012 році (1,6%) також у фінансовій сфері. У промисловості у 2011 році було зайнято 16,5% усього зайнятого населення, у 2012 році – 16,2%.

Зниження рівня безробіття відбулося в усіх регіонах. Найнижчий рівень безробіття спостерігався у місті Києві (5,5%), Одеській області (5,8%), в АР Крим (5,8%) та місті Севастополі (5,9%), а найвищий у Житомирській області (9,7%), Тернопільській, Рівненській та Чернігівській областях – 9,8%.

Необхідно відмітити, що рівень безробіття в Україні був нижчим, ніж в країнах Європейського Союзу, де він становив понад 10%. Зокрема, у 2012 році в Іспанії цей показник становив 25%, Греції – 24,3%, Португалії – 15,9%, Хорватії – 15,8%, Латвії – 14,9%, Ірландії – 14,8% [2].

Кількість осіб, які знаходились в адміністративних відпустках без збереження заробітної плати, у 2012 році, у порівнянні з 2011 роком, зменшилася на чверть та становила 137,9 тис. осіб або 1,3% середньооблікової кількості штатних працівників.

З 2000 р. до 2007 р. рівень безробіття поступово зменшувався, так якщо у 2000 р. рівень безробіття працездатного населення становив 12,45, то у 2007 р. – 6,9%. В умовах розгортання кризи економіки у 2008 р. рівень безробіття не знизився, а становив також 6,9%, тобто рівень 2007 р. У 2010 р. рівень безробіття становив 7,2% серед осіб віком 15-70 років. Відбулося зниження рівня безробіття у порівнянні з 2009р. на 0,5%. У 2011 році кількість безробітного населення становила 1732,7 тис. осіб, це на 52,9 тис. осіб менше відповідного періоду у 2010 році. У 2012 році у порівнянні із 2011 роком кількість безробітного населення зменшилася на 4,4% і становила 1657,2 тис. осіб. Це пояснюється тим, що підприємства зменшували заробітну плату працівників або впроваджували додаткові відпустки з метою збереження робочого місця.

Аналіз ситуації на ринку праці свідчить про певний дисбаланс у сфері підготовки кадрів. Останнім часом в Україні дедалі більше відчувається розбалансування ринку освітніх послуг і ринку праці: людський капітал, сформований системою освіти, залишається

недовикористаним або взагалі незатребуваним на ринку праці. Йдеться, по-перше, про феномен «надлишкової освіти» коли працівники з високою формальною підготовкою займаються малокваліфікованими видами праці, що свідчить або про вкрай низьку якість освіти, або про нераціональне використання праці; по-друге, про працю не за спеціальністю, хоча працівники при цьому залишаються на високих ступенях професійно-кваліфікаційної ієрархії [3 с. 5-8]. Причому це проблема всіх країн. Так, у Швеції за одержаною спеціальністю працюють 61% чоловіків і 71% жінок із вищою освітою, у США – 55% працівників, у Росії – 50% [4 с. 172]. В Україні за спеціальністю працює лише 30% осіб з вищою освітою в галузі фізичних, математичних і технічних наук, 54% – біологічних, агрономічних і медичних наук, 24% – прикладних наук і техніки.

При розробці програм транскордонного співробітництва необхідно враховувати особливості формування регіонального ринку праці окремих областей – учасників Програми. Врахування особливостей та розробка необхідних заходів щодо подолання безробіття та підвищення рівня зайнятості населення повинні сприяти загальному економічному та соціальному розвитку країн-учасниць транскордонного співробітництва. Необхідно також врахування ринку освітніх послуг та створення робочих місць, які у повному обсязі дозволять використовувати трудові ресурси.

Список використаних джерел:

1. Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2007-2013 / Затверджено рішенням Європейської Комісії № К (2008) 6411 від 06.11.2008 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Ахромкін Є.М. Вплив ринку освітніх послуг на формування трудового потенціалу регіону / Є.М. Ахромкін, О.В. Перепелюкова // Економіка та право. – 2012. – № 1(32). – 176 с.
4. Гимпельсон В.Е. Выбор профессии: чему учились и где пригодились? / В.Е. Гимпельсон, Р.И. Капелюшников, Т.С. Карабчукидр // Экономический журнал ВШЭ. – 2009. – № 2. – С. 23-28.

Попова І.А.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник;*

Бурбело С.О.

*провідний економіст,
Луганська філія Інституту економіко-правових досліджень
Національної академії наук України*

РОЛЬ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В АКТИВІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Одним з пріоритетних напрямів державної політики багатьох країн – є забезпечення сталого регіонального розвитку. Загальні підходи щодо його досягнення в Україні та країнах Європи майже однакові. Це стосується таких питань, як подолання регіональних диспропорцій, застосування окремих норм та принципів тощо. Однак, однією з найважливіших форм регіонального розвитку, в сучасних умовах, є міжрегіональне та транскордонне співробітництво, яке має велике значення як для регіонів так й для країни в цілому.

Дослідженню питань міжрегіонального співробітництва присвячені праці таких видатних вчених, як О. Бабінової, Є. Кіш, С. Максименка, Н. Мікули, Л. Прокопенко, І. Сторонянської, І. Студенкова та ін. [1-3]. Незважаючи на значний вклад вчених у розвиток даного питання, потребують подальшого дослідження напрями пов'язані з впливом міжрегіонального співробітництва на регіональний розвиток. Сучасний стан української економіки зумовлює необхідність пошуку нових форм та підходів до управління регіональним розвитком. Ефективність реалізації державної регіональної політики у сучасній Україні залежить від використання відповідних організаційно-правових форм, що стимулюють громадську й економічну активність, розвивають і підтримують підприємницьку ініціативу на рівні регіонів України для вирішення нагальних соціально-економічних проблем. У цьому зв'язку, на перше місце виходить використання міжрегіонального співробітництва, яке сприяє мобілізації місцевих ресурсів та підвищенню ефективності його використання; прискоренню процесів вирівнювання якості життя населення регіонів та забезпечує вільний рух товарів, послуг, капіталу, населення через кордон та в межах держави. В сучасних умовах міжрегіональне

співробітництво є основною складовою, яка спроможна забезпечити зростання зовнішньоекономічної та економічної діяльності як регіонів України, так і прикордонних регіонів. Саме зараз, пріоритети міждержавних відносин в основному вирішуються на регіональному рівні. Таким чином, саме міжрегіональне співробітництво стає однією з найважливіших форм регіонального розвитку.

Міжрегіональне співробітництво має велике значення в економічному розвитку регіонів шляхом глибокої інтеграції в головних сферах їх діяльності. Саме міжрегіональне та прикордонне (співпраця, між територіями, розташованими впродовж кордонів сусідніх держав) співробітництво сприяють підвищення соціально-економічного розвитку відповідних територій. Міжрегіональна співпраця дає можливість більш раціонально використовувати наявний економічний та ресурсний потенціали, тобто міжрегіональне й прикордонне співробітництво спрямовано на вирішення конкретних соціально-економічних проблем кожної території. Інтенсивність їх вирішення залежить від рівня розвитку інфраструктури.

Посилена увага до активізації міжрегіонального співробітництва в сучасних умовах замовлена наступними причинами: зміцнення господарського комплексу країни за рахунок ефективного використання внутрішнього соціально-економічного потенціалу розвитку регіону; застарілістю механізмів стимулювання регіонального розвитку, які обумовлюють пошук нових, спрямованих на розкриття внутрішнього потенціалу розвитку регіону; вимогами щодо економії бюджетних коштів, які держава може заощаджувати для фінансування нагальних загальнодержавних потреб.

Міжрегіональне співробітництво є одним з інструментів підвищення ролі регіонів, оскільки це специфічна сфера економічної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів діяльності, яка здійснюється на регіональному рівні. Також слід зазначити, що основними чинниками активізації міжрегіонального співробітництва є наявність спільних регіональних проблем, які необхідно вирішувати суспільно, а саме: розвиток транспортної, інформаційної інфраструктури; туристичної сфери; вирішення проблеми екологічної безпеки та ефективного використання природних ресурсів; активізація людського потенціалу регіонів, розвитку науки, освіти та культури тощо. Таким чином,

міжрегіональне співробітництво сприяє досягненню наступних свобод: вільного руху товарів, послуг, капіталу, а також формування громадського демократичного суспільства, що забезпечує підвищення якості життя мешканців.

Однак слід зазначити, що є низька проблем, які впливають на розвиток міжрегіонального співробітництва. 1. Законами України не передбачена дефініція «міжрегіональне співробітництво». Але розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджено план заходів щодо стимулювання міжрегіональної співпраці, кооперації та інтеграції. В законодавчому плані міжрегіональне співробітництво пов'язано з: реалізацією основних засад внутрішньої політики держави у сферах розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів [4]; спрямованістю середньострокових напрямів інноваційної діяльності держави на 2011-2020 рр. [5]; розробкою державних цільових програм [6]; функціонуванням банківських спілок та асоціацій [7]. 2. В Україні відсутній центральний орган виконавчої влади, уповноважений з комплексного вирішення питань міжрегіонального співробітництва. Уповноважений орган, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, вирішує лише економічний аспект міжрегіонального співробітництва (розробка заходів, спрямованих на розбудову інфраструктури регіонів, розвиток міжрегіонального економічного співробітництва), але не враховує правовий та організаційний аспекти. Міністерство регіонального розвитку розглядає важливість фактору його участі у вирішенні питань міжрегіонального співробітництва у межах виконання Плану заходів щодо реалізації Програми міжрегіонального і прикордонного співробітництва України і Російської Федерації на 2011-2016 роки. 3. У багатьох Стратегіях регіонального розвитку відсутні пріоритети розвитку міжрегіонального співробітництва. Лише в стратегіях Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської областей основним пріоритетним напрямом є розвиток міжрегіонального співробітництва. Також слід зазначити, що в стратегіях Кіровоградської та Миколаївської областей йде мова лише про міжрегіональне міжнародне співробітництво. В стратегії регіонального розвитку Хмельницької області розвиток міжрегіонального співробітництва не визначено на рівні стратегічного, а розглядається в контексті перетворення міста Хмельницький у міжрегіональний логістичний центр; включення туристичних об'єктів області у міжрегіональні та міжнародні

туристичні маршрути; забезпечення співробітництва області із сусідніми країнами. 4. Недостатня ефективність використання нових механізмів міжрегіонального співробітництва – державно-приватного партнерства. В Україні незначна частка приватного сектору приймає участь у таких проектах, оскільки не мають змоги впливати на хід виконання проекту, й отримують незначну частку при розподілі продукції. 5. Обмежують можливість залучення вітчизняних ресурсів и зменшує інтенсивність міжрегіонального співробітництва обмеження доступу до інформації про майбутніх контрагентах у сфері економічної діяльності; інвестиційні проекти в регіоні, відсутність належної інформаційної інфраструктури. Відсутність інвестиційних карт регіонів, знижує можливість інвестування у регіон й не сприяє розвитку міжрегіонального співробітництва. 6. Недостатня кількість установ фінансової інфраструктури, які б здійснювали ресурсне забезпечення міжрегіональних проектів, тобто відсутність комунальних банків. 7. Концентрація виробництва у великих містах, моногалузєва структура економіки регіонів, низький рівень диверсифікації регіональної економіки призвели до концентрації ресурсів у крупних промислових центрах, що спричинило появу депресивних міст. Це можна прослідкувати на обсяг інвестицій. Так, значні обсяги інвестицій були спрямовані у регіони зі значним ВРП – Донецької, Харківської, Дніпропетровської, Луганської областей. У свою чергу основна частка інвестицій концентрується у найбільших промислових центрах. 8. Незацікавленість підприємств регіону в укладанні угод з вітчизняними підприємствами, за причин існування найбільш привабливих закордонних ринків. Тобто орієнтація на зовнішній ринок при не завантаженості вітчизняних підприємств не сприяє використанню наявного потенціалу для розвитку регіону, й тим самим не вирішуються питання соціального напрямку – забезпечення зайнятості.

Підсумуючи вищенаведене слід зазначити, що під міжрегіональним співробітництвом слід розуміти взаємоузгоджену діяльність як усередині держави так і за її межами органів державної влади, органів влади адміністративно-територіальних одиниць, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, громадських організацій, яка здійснюється на підставі чинного законодавства з метою вирішення спільних економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших питань. А також визначені проблеми

перешкоджають відновленню господарських зв'язків як усередині регіону, так і за його межами й потребують негайного вирішення.

Список використаних джерел:

1. Бабінова О. Міжрегіональне співробітництво: зміст, форми, роль та проблеми реалізації в Україні / О. Бабінова // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2011. – Вип. 4(11).

2. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / С. Максименко, Є. Кіш та ін.; за ред. С. Максименка / Центр Ін-ту Схід-Захід. – К.: Логос, 2000. – С. 171-174.

3. Сторонянська І. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку / І. Сторонянська. – Львів:ІРД НАН України, 2009. – 392 с.

4. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI // Відомості Верховної Ради. – 2010. – № 40. – Ст. 527.

5. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 9 вересня 2011 р. № 3715-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19-20. – Ст. 166.

6. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1621-IV (зі змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15/print1329900667168462>

7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (зі змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/print1329900667168462>

Прохорчук С.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Міжнародний університет бізнесу і права*

ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

Досвід розвинених країн світу показує, що в конкурентній боротьбі на світовому ринку перемагає той господарюючий суб'єкт, який володіє найбільш ефективним механізмом інноваційної діяльності і має розвинену інфраструктуру реалізації наукомістких нововведень – інновацій. Потенціал науково-технічної сфери України досить високий і при правильному управлінні може внести істотний внесок у модернізацію економіки. Однак проблеми розвитку інноваційної діяльності в умовах реформування економіки країни в значній мірі обумовлені нерозвиненістю механізмів

державного впливу на господарське середовище з метою підвищення її інноваційної активності і сприйнятливості суб'єктів ринку.

В даний час основна проблема інноваційного розвитку полягає в тому, що темпи розвитку і структура наукового та інноваційного потенціалу українського сектора досліджень і розробок не дозволяють задовольнити зростаючий попит на технологічні інновації з боку корпоративного сектора економіки та системи забезпечення національної безпеки, а тенденції розвитку сектора досліджень і розробок не забезпечують його конкурентоспроможності на світовому ринку. Тому, особлива увага повинна бути зосереджена на наступних, найбільш значущих аспектах цієї проблеми:

- високий ризик втрати престижу України як наукової держави в силу відсутності умов для відтворення наукового потенціалу;
- посилення автономного розвитку галузей економіки та державного сектора досліджень і розробок;
- домінування відсталих технологічних укладів в корпоративному промисловому секторі, недостатній рівень сприйнятливості компаній до інновацій;
- високий рівень експорту знань при низькому рівні експорту технологій.

Для вирішення проблеми розвитку інноваційної діяльності необхідно застосування сукупності економічних методів державного впливу, які повинні враховувати те, що науково-технічна сфера одночасно є виробничою та соціальною сферами. Це знижує інвестиційну привабливість науково-технічної сфери і змушує державу доповнювати ринкові механізми регулювання адміністративними в процесі розробки довгострокової політики в галузі науково-технічної діяльності, освіти та інноваційної діяльності з урахуванням інтересів представників держави, наукової громадськості і підприємницьких кіл.

До методів прямого державного регулювання інноваційної діяльності з урахуванням специфіки розвитку сучасної вітчизняної економіки належать такі:

- бюджетне фінансування робіт загальнонаціональної значимості, що сприяють розвитку інноваційно-інтеграційної взаємодії економічних структур, практичному використанню на виробництві та в побуті інновацій, відповідних пріоритетних напрямів розвитку науки, технологій і техніки;

- інтеграція інститутів науки, освіти, промисловості (у тому числі малих високотехнологічних підприємств);
- розробка науково-технічних програм, програм соціального та економічного розвитку, вироблення пріоритетних для регіону напрямів науково-технічної діяльності;
- участь держави в організаціях, що об'єднують розробників і споживачів інновацій;
- розвиток інноваційної інфраструктури, що забезпечує як вертикальну, так і горизонтальну інноваційну інтеграцію;
- впровадження інноваційних складових розвитку ефективного кадрового потенціалу в державні освітні стандарти.

У той же час держава здатна створювати сприятливий клімат для розвитку інноваційної діяльності непрямыми методами, серед яких виділяють наступні: податкові стимули включення економічних структур та громадян в інноваційну діяльність, а також в її спонсорування; технічне регулювання, спрямоване на захист національних системних технологій; страхування ризиків участі в інноваційних партнерствах; виконання державою функцій провайдера різних інноваційних мереж; організація експертизи масштабних державних програм і проектів; проведення інноваційних форумів (у тому числі віртуальних), які об'єднують представників наукової, промислової та культурної сфери, різних верств суспільства.

Розглянуті методи є частиною моделі економічного механізму державного регулювання інноваційних процесів. Чітке визначення методів впливу на інноваційну діяльність товаровиробників дозволить, на нашу думку, зробити цей механізм більш дієвим, що враховує особливості регіонального господарського середовища і специфіку сучасного етапу суспільного розвитку. Таким чином, майбутній образ національної інноваційної системи України буде залежати від можливостей держави створити умови для мобілізації внутрішнього інноваційного потенціалу регіонів.

Список використаних джерел:

1. Варналій З.С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення / З.С. Варналій, О.П. Гармашова. – К.: Знання України, 2013. – 387 с.
3. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базиліук, Я.В. Белінська, С.В. Давиденко, В.А. Комаров; Національний ін-т стратегічних досліджень; за ред. Я.А. Жаліло. – К.: Знання України, 2005. – 388 с.

3. Інноваційна політика: Європейський досвід та рекомендації для України [аналітичні матеріали] / ред. І. Єгоров [та ін.]. – К.: Фенікс, 2011. – Т. 1. – 214 с.

Франчук Ю.О.

аспірант,

Луцький національний технічний університет

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Розвиток малого підприємництва у регіонах України відбувається під впливом не лише внутрішніх переваг і недоліків, а й зовнішніх факторів, що доцільно поділити на галузеві, регіональні і загальнодержавні (таблиця 1).

Таблиця 1

Фактори впливу на розвиток малого підприємництва в регіоні

Національні	Регіональні	Галузеві
Фінансово-економічні		
Загальний стан економіки (ВВП, податки, мито, тарифи, пільги), темп інфляції, стабільність національної валюти, розвиток податкової, фінансово-кредитної і банківської систем. Вплив світових економічних процесів	ВРП, частка у ВВП, середня заробітна плата, збитковість підприємництва, доступ до фінансування, обсяг виробництва та інвестицій, чисельність суб'єктів МП, підтримка МП в регіоні, самозабезпечення, імідж	Темп росту, прибутковість, рентабельність, місткість ринку, конкуренція, стадія ЖЦ, ефективність інвестицій, частка в економіці країни та регіону, попит на продукцію, підтримка МП в галузі
Політико-правові		
Політична стабільність, рівень корупції, сприятлива правова база, рівень держрегулювання; захист прав, гарантії інвесторам; інтеграція у світове правове поле	Політична стабільність в регіоні, ліцензування та легкість отримання дозволів, відкриття власної справи, торгівельна політика регіону	Бар'єри входу/виходу з галузі, державна підтримка галузі та державне втручання, ліцензування та легкість отримання дозволів

Демографічні і соціальні		
Рівень розвитку, якість життя суспільства, доходи на душу населення, система соцзахисту, рівень безробіття, свобода слова, традиції, норми поведінки, релігія, менталітет, цінності, ставлення держави, населення до МП криміногенність	Демографічний склад населення, частка працездатного, зайнятого, міського, сільського населення, рівень кваліфікації працівників, підприємницька освіта, можливість перепідготовки, політична активність, криміногенність	Активність профспілок галузі, потреба в кваліфікованому персоналі, трудових ресурсах за віком, освітою тощо
Географічні та природно-ресурсні		
Вигідне розміщення, кліматичні умови, ресурсний потенціал, інтеграційні об'єднання, екологічна ситуація	Структура земель, екологічна ситуація, близькість ресурсно-рекреаційних джерел, можливість утилізації відходів, вимоги екологічних стандартів	Потреба в природних ресурсах, наближеності до ресурсів, ринків збуту, вартість ресурсів, доступність та вартість сировини
Виробничо-технологічні		
Розвиток фундаментальної і прикладної наук, інноваційних процесів та технологічного забезпечення, знос ОЗ	Розвиток фундаментальної і прикладної наук, інновацій, технологічного забезпечення, знос ОЗ	Інноваційність, наукомісткість та капіталоємність галузі, складність виробництва продукції, знос ОЗ
Інфраструктурні		
Соціальна та логістична інфраструктури, джерела енергозабезпечення, приєднання до міжнародних ЕОМ	Соціальна, логістична, будівельна мережі, мережі бізнес-підтримки, наукові юридичні, страхові, фінансово-кредитні установи	Розташування та конкуренція постачальників, ринки збуту

Відтак, конкретні інструменти стимулювання розвитку малого підприємництва в регіонах України повинні спрямовуватись як на зменшення впливу факторів, що стримують його розвиток (дестимулюючих), так і на підтримку і активізацію факторів, що сприяють його розвитку (стимулюючих).

Роль тих чи інших факторів змінюється залежно від конкретної моделі малого підприємництва, відповідно до чого, виділяють [1]:

- модель I – повноцінні економічні суб'єкти МП, що відрізняються від середніх і великих лише розміром. Орієнтовані на високоспеціалізовані ринкові ніші, де ефект масштабу не має великого значення. До них можна застосовувати всі регулятивні вимоги, як і до середнього чи великого бізнесу, оскільки вони часто пов'язані єдиними виробничими програмами. Потребують висококваліфікованої робочої сили і не можуть динамічно зв'язувати надлишки людських ресурсів. В секторі має місце обмежена горизонтальна конкуренція з потенційним тяжінням до монополії.

- модель II – високодинамічні суб'єкти МП, з коротким терміном життя і високими темпами входу-виходу на ринок. Через мінімальні власні ресурси концентруються у традиційних сферах швидкого руху капіталів (торгівля, послуги), здебільшого не використовують висококваліфіковану робочу силу. Відповідно, мають високий потенціал «зв'язування» надлишків робочої сили. Позитивний вплив здійснюють лише за умов своєї чисельності. Високі темпи оновлення зумовлюють їх потребу у простих, зрозумілих регулятивних і податкових вимогах. Діють у висококонкурентному середовищі.

В контексті вищеназваних моделей, доцільно виділити конкретні види суб'єктів малого підприємництва у регіоні [2]:

- суб'єкти МП, що лише розпочинають діяльність, але прагнуть різкого зростання та виходу на великі ринки. Статус «малого» є лише перехідним;

- суб'єкти МП, орієнтовані виключно на місцевий ринок. Вони не є мобільними, проте роблять значний внесок у покращення соціально-економічної ситуації в регіонах, особливо депресивних;

- інноваційні суб'єкти МП, що розвиваються на основі інновацій, власних перспективних ідей. Мають значний потенціал розвитку і обмежені ресурси;

- суб'єкти МП в ремісничих галузях, які передусім зберігають традиційні виробництва і народні промисли, аніж отримують прибуток. Як правило, концентруються в регіонах з давніми ремісничими традиціями, а їх культурно-історична цінність для держави вимагає особливої фіскальної підтримки;

- сімейні підприємства, які можуть працювати в різних галузях економіки (здебільшого в легкій та харчовій промисловості, сфері

послуг тощо), проте їх специфікою є спадковість ведення господарської діяльності;

- фермерські господарства, що розглядаються з точки зору забезпечення продовольчої безпеки, тому перебувають у центрі особливої уваги уряду;

- партнерства та кооперативи, зміст яких полягає у колективному провадженні підприємницької діяльності.

Відповідно, суб'єкти що орієнтуються на великі ринки, частина інноваційних та фермерських суб'єктів та партнерств, мають переважно економічний ефект на регіон і належать до моделі I; а суб'єкти в ремісничих галузях економіки, сімейні та орієнтовані на місцеві ринки суб'єкти, мають переважно соціальний ефект і належать до моделі II. Всі вищеназвані суб'єкти, в сукупності, здійснюють вплив на соціально-економічний розвиток регіону (соціальний, економічний, культурний, інноваційний, продовольчий та ін. ефекти), роблять вагомий внесок у дохідну частину бюджету території, в свою чергу прагнучи отримати сприятливе середовище для діяльності, формування якого має стати одним з пріоритетних завдань державного і регіонального управління. При чому, формування такого середовища і конкретні інструменти впливу, підтримки і стимулювання малого підприємництва слід розробляти з урахуванням конкретної моделі, виду підприємницької діяльності, регіональних пріоритетів і очікуваного ефекту. Щодо регіональних пріоритетів, вважаємо, що найбільш небажаними є нелегальне і екодеструктивне підприємництво, відповідно, до них слід застосовувати стримуючі та примусові інструменти. Заохочення, залучення і позитивне стимулювання варто спрямовувати на всі інші суб'єкти, з акцентом на таких видах підприємництва:

- виробниче підприємництво, адже частка промислового виробництва у загальному обсязі доданої вартості малим підприємництвом в Україні у 2012 р. становила лише 9,6% (у ЄС – 26,1%, США – 18,5%);

- інноваційне, що розробляє і здійснює комерціалізацію новітніх ідей та екологічно-орієнтоване підприємництво, діяльність якого прямо чи опосередковано сприяє вирішенню екологічних проблем регіону;

- соціально-орієнтоване підприємництво, з акцентом на соціальному підприємстві, як діяльності, що здійснюється з метою вирішення або пом'якшення соціальних потреб регіону;

- експорто-орієнтоване підприємництво, як засобу розширення ринків збуту, обсягів виробництва та підвищення якості продукції, що є передумовою посилення конкурентних позицій суб'єктів підприємництва і регіону в цілому.

Переваги та недоліки пріоритетних напрямів розвитку малого підприємництва в регіонах України подано в таблиці 2.

Таблиця 2

**Перспективи розвитку пріоритетних напрямів
малого підприємництва в регіонах України**

	Виробниче	Інноваційно- та екологічно-орієнтоване	Соціально-орієнтоване підприємництво	Експорто-орієнтоване
Сильні сторони	Самоокупність, конкурентоспроможність підприємства і регіону, значний ресурсний потенціал, незалежність регіону від зарубіжних виробників, відсутність відтоку коштів за кордон	Самоокупність, конкурентоспроможність підприємства і регіону, розробка і застосування наукових, управлінських, організаційних, технологічних нововведень, комерціалізація новітніх ідей, задоволення еколого-економічних потреб регіону	Самоокупність, конкурентоспроможність, інноваційність, вирішення суспільних проблем регіону, проблем зайнятості, соціальної ізоляції, зміцнення єдності громади, зниження навантаження на місцеві бюджети.	Географічне положення, 19 з 24 областей межують з іншою державою чи морем, потужний ресурсний потенціал, значні с/г угіддя
Слабкі сторони	Нестача фінансування, кваліфікованого персоналу, мала частка інноваційної промислової продукції, застаріле обладнання, енергоємність, надмірна підтримка одних галузей призводить до занепаду інших	Нестача фінансування, кваліфікованих працівників у сфері екологічного підприємництва, неефективна структура інноваційних витрат, високий рівень ризику, застаріле обладнання, низька мотивація, нерозвинута маркетингова складова інноваційного процесу	Нестача фінансування, кваліфікованих кадрів, інформаційного забезпечення, незалежної громадської експертизи соціальних програм; законодавчі обмеження, відсутність комплексності, декларативний характер стимулювання, конкурсних засад у наданні пільг	Низький рівень технічного оснащення, висока собівартість продукції, сировинна орієнтація в експорті, нестача фінансування, спеціалістів у сфері ЗЕД

Можливості	Низька конкуренція з боку вітчизняних виробників, значний ресурсний потенціал, можливості міжнародного трансферу технологій, можливість стати частиною інтегрованих структур	Велика кількість інноваційних розробок, що потребують комерціалізації, значний науковий, ресурсний потенціал, потенціал розвитку альтернативної енергетики, сільського, лісового господарства, туризму, рекреації; розвиток екологічної свідомості, зацікавленість молоді в інноваціях	Висока волонтерська активність населення та бажання громад самим задовольняти соціальні потреби. Можливість досягнення суспільної репутації підприємництва; безпечного середовища діяльності	Підписання угоди з ЄС, продовольча криза у світі, попит в світі на органіку
Загрози	Несприятливий інвестиційний клімат, фінансова і політична нестабільність, недостатньо розвинути регіональна інноваційна та виробнича інфраструктура регіонів, висока конкуренція з боку імпортованої продукції	Несприятливий інвестиційний, інституційний клімат, інноваційна інфраструктура регіонів, ринок інновацій, розрив між наукою та підприємництвом, вплив кадрів за кордон, безсистемне законодавство, незацікавленість регіональної влади в інноваціях, безсистемність стимулювання екологічного підприємництва приведе до екологічної кризи	Поглиблення нерозуміння державою, громадою і бізнесом ролі соціального підприємництва в регіоні, відсутність законодавчого оформлення, системного підходу до розвитку та стимулювання цього виду діяльності	Перетворення країни на сировинний придаток до Європи, нещадне використання ресурсів, нерозвиненість експортної ринкової інфраструктури

Список використаних джерел:

1. Моделі малого підприємництва [Електронний ресурс] // Майстерня своєї справи. – Режим доступу: <http://msd.in.ua/modeli-malogo-pidpriyemnictva/>
2. Україна не зможе подолати нинішню рецесію доти, доки малий бізнес перебуватиме в стагнації [Електронний ресурс] // Вісник Міністерства доходів і зборів України. – 2014. – № 11. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/6789>

ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Малько К.С.

аспірант,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ЧИННИКИ ЇХ ФОРМУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Загальновизнано, що економічний розвиток в глобальному розумінні значною мірою залежить як від загального рівня розвитку держави, так і від рівня адміністративних перешкод для бізнесу. А одним із загальносвітових показників сталості розвитку держави та її потенціалу є рівень відкритості її економіки та привабливості інвестування до неї.

Економічне зростання в Україні в сучасних умовах значно ускладнилося у 2013-2014 рр. через політичну кризу, яка охопила державу, та воєнну агресію з боку Російської Федерації, що призвело до анексії Криму та захоплення територій Донецької та Луганської областей, наслідком чого стало загострення економічної ситуації. Як відомо, в Україні тривалий час спостерігається значний дефіцит внутрішніх фінансових ресурсів і таким чином проблема залучення іноземних інвестицій була і залишається надзвичайно актуальною. Але сьогодні іноземні інвестори значно обережніше ставляться до перспектив інвестування в економіку України, зважаючи на суттєве погіршення інвестиційного клімату та несприятливі умови ведення підприємницької діяльності. Причинами такого стану, окрім вищезазначеного, також є недосконала правова база та корупція.

На наш погляд, інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних, соціальних, природних, а також інших чинників, які забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних й іноземних інвесторів. Категорія «інвестиційний клімат» тісно пов'язана з низкою первинних та похідних категорій, однією з яких є категорія «інвестиційна

привабливість». Інвестиційну привабливість можна визначити як сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування до національної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях. Інвестиційна привабливість держави – це характеристика держави з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших чинників, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та виникнення інвестиційних ризиків [2, с. 119].

Передумовами формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату є:

1) вигідне географічне положення (Україна має доступ до стратегічних ринків, зокрема, Європейського Союзу – одного з найбільших світових ринків; Російської Федерації – найбільш динамічного світового ринку; країн Середнього Сходу);

2) природно-ресурсний потенціал (інвестиційне значення в Україні мають три види природних ресурсів: мінеральні, земельні й рекреаційні);

3) рівень розвитку промислового виробництва;

4) висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила;

5) несформований ринок товарів (Україна становить один з найбільших ринків в Європі);

6) незадоволений попит населення.

На даний час інвестиційний клімат в Україні є вкрай несприятливим для іноземних інвесторів, що пояснюється наступними основними причинами:

1) ескалацією воєнного конфлікту між Україною та Російською Федерацією на сході та півдні нашої держави;

2) відсутністю в державі по сьогоднішній день усталеної та виваженої стратегії щодо залучення іноземного капіталу у вітчизняну економіку;

3) високим рівнем корумпованості в органах державної влади та управління;

4) низьким рівнем захисту прав та законних інтересів інвесторів, у тому числі іноземних;

5) негативним міжнародним інвестиційним іміджем держави, який насамперед є наслідком корумпованості та тінізації національної економіки.

Для виходу із ситуації, що склалася, необхідно реалізувати декілька першочергових заходів:

1) розробити довгострокову стратегію залучення іноземного капіталу в економіку України та окремих її регіонів, враховуючи політико-економічні особливості розвитку держави на сучасному етапі;

2) розробити національний та регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості України та її адміністративно-територіальних утворень з урахуванням поточних рейтингів їхньої інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел:

1. Диба М.І. Вплив економічної кризи на інвестиційний клімат в Україні [Текст] / М.І. Диба, Є.С. Осадчий // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 2. – С. 93-102.

2. Кондрашова М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону [Текст] / М. Кондрашова // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2008. – № 2. – С. 118-121.

3. Ляпін Д.В. Методика розрахунку індексу інвестиційного клімату в Україні [Текст] / Д.В. Ляпін, С.О. Москвін // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 7. – С. 3-6.

4. Макуха С.М. Інноваційність іноземних інвестицій – чинник модернізації перехідної економіки [Текст] / С.М. Макуха // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2011. – № 2(5). – С. 30-40.

5. Носова О.В. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення [Текст] / О.В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1(6). – С. 59-65.

6. Раєвнева О.В. Статистична оцінка інвестиційної активності в Україні [Текст] / О.В. Раєвнева, Л.В. Гриневич // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2012. – № 7. – С. 111-114.

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Гончарук І.С.

студентка,

Науковий керівник: **Безродна С.М.**

кандидат економічних наук,

Буковинський державний фінансово-економічний університет

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі існування суспільства, яке можна охарактеризувати бурхливим розвитком науки і техніки, охорона навколишнього середовища стає однією з найбільш наукомістких і актуальних завдань, які висунула науково – технічна революція (НТР) [3].

В Україні промисловий комплекс за інтенсивністю впливу на довкілля посідає провідне місце. Коло загроз та ризиків, які супроводжують господарювання та технологічний розвиток галузей поширюється. Не зважаючи на значний спад виробництва, екологічні проблеми у регіонах та містах України останніми роками стають все більш гострими.

Забезпечення високого рівня техногенної та екологічної безпеки в Україні є однією із головних цілей переходу до екологічного розвитку.

Теоретичні і методологічні основи вивчення екологічних проблем технологічного розвитку промисловості України представлені в працях таких вчених О. Бойко, М. Згуровський, С. Кораблін [4, 5], В. Александрова, А. Амоша, О. Барановський, Л. Безчасний, В. Геєць та ін.

До основних антропогенних факторів розвитку екологічної кризи в Україні належать передусім великі промислові комплекси сировини, енергії, води, повітря, земельних просторів і водночас найпотужніші джерела практично всіх видів забруднень (механічних, хімічних, фізичних, біохімічних).

За мірою і характером впливу (згідно з обсягами промислових відходів) вирізняють паливно-енергетичний, металургійний, хімічний та будівельний комплекси.

Головними причинами, що призвели до загрозливого стану довкілля;

- застарілі технології виробництва та обладнання;
- високий рівень концентрації промислових об'єктів;
- несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв;
- відсутність належних природоохоронних систем (очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення тощо);
- відсутність надійного правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем;
- відсутність належного контролю за охороною довкілля [2].

Досягнення сталого розвитку в Україні може бути здійснено за рахунок створення соціально-економічної системи, здатної до постійного вдосконалення екологізації виробництва.

Екологічно чисте виробництво (ЕЧВ) формує активну стратегію спрямовану на інноваційний розвиток, конструктивне вирішення екологічних проблем та має інтегрований характер [1].

Найбільш характерними ознаками екологічно чистого виробництва є:

- інноваційний підхід до розв'язання екологічних проблем протягом життєвого циклу продукції, а також усіх параметрів, що входять до системи виробництва;
- покращення екологічних параметрів, які інтегруються в базових показниках продукції, технології та послуг;
- оптимізація виробництва з метою зменшення обсягів споживання сировини, матеріалів та енергоносіїв, рециркуляції та повнішого використання матеріалів;
- зменшення обсягів утворення відходів, їх переробки та використання;
- використання відходів одного виробництва як сировини для іншого [6].

Досвід показує, що впровадження екологічно чистого виробництва відіграє позитивну роль у формуванні на підприємствах активної екологічної політики. Ефект від впровадження екологічно чистих виробництв може бути як економічним, пов'язаним зі збільшенням прибутковості

виробництва, так і екологічним, пов'язаним зі зменшенням негативного впливу підприємства на природне середовище. Від успішного вирішення цих проблем залежить здоров'я людей, продуктивність їхньої праці. Саме промислова екологія є найвдалішим шляхом для вирішення проблем навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Белякова О.В. Екологічні інновації – шлях розвитку ринку екологічно чистих товарів / О.В. Белякова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 7-15.
2. Зеркалов Д.В. Проблеми екології сталого розвитку: (монографія) / Д.В. Зеркалов – Київ, – 2012. – 272 с.
3. Катков М.В. Техноекологія. Конспект лекцій (для студентів 4 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.040106 – «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування») / М.В. Катков; Харків. – 2013. – 44 с.
4. Кораблин С. Курсовые тупики сырьевых экономик / С. Кораблин // Дзеркало тижня. – 2010. – № 4. – 809 с.
5. Кораблин С. Україна постіндустріальна / С. Кораблин // Дзеркало тижня. – 2010. – 874 с.
6. Пирог О.В. Інвестиційна діяльність в промисловому секторі регіону: теорія та методика оцінки: монографія / О.В. Пирог. – Д.: Дніпропетровськ – 2010. – 148 с.

Соколенко Л.Ф.

старший викладач,

Сумський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Сучасний стан навколишнього природного середовища всіх без виключення регіонів України характеризується прискоренням індустріального зростання, погіршенням якості природних умов існування людства протягом життя одного покоління, швидким споживанням ресурсів, перевищенням відтворювані можливості природних систем Землі, недостатністю фінансових ресурсів і відносно невеликим набором методів фінансування екологоорієнтованих заходів. Через це актуальним є аналіз світового

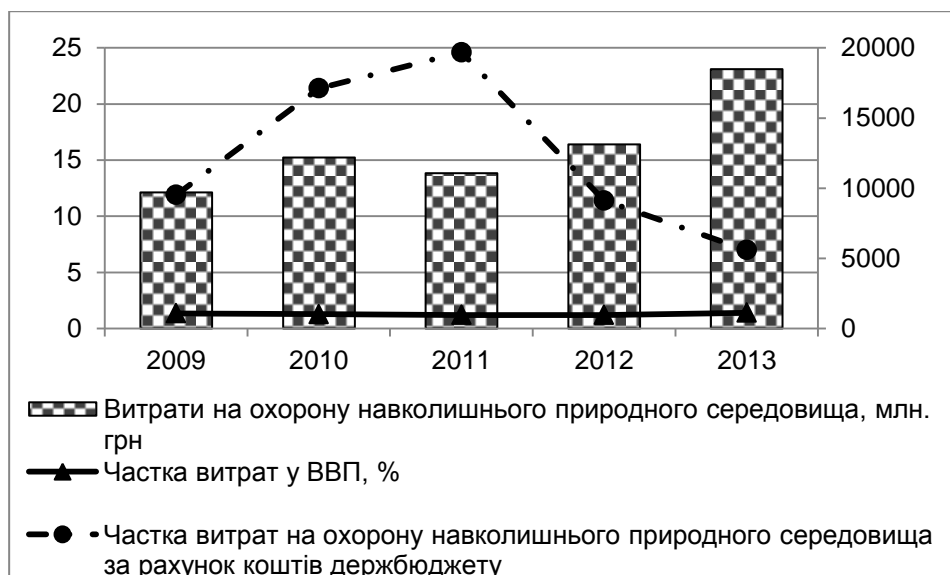
досвіду побудови механізму економічного стимулювання екологоорієнтованої діяльності.

В сучасних нестабільних умовах функціонування, коли закордонні досвід та технології ведення бізнесу не завжди є рушійною силою у процесі підвищення рівня екологічної безпеки регіону, проблема фінансового забезпечення території України залишається однією з найактуальніших та потребує негайного вирішення.

Зважаючи на вищезазначене, останнім часом в експертному середовищі дедалі більше уваги приділяється питанням протидії головним загрозам екологічній безпеці регіонального розвитку, таким як проблеми забезпечення водою, продовольством та енергією, забруднення атмосферного повітря, утворення відходів.

Аналіз динаміки зміни стану навколишнього середовища за останні роки свідчить про суттєве загострення екологічної ситуації в країні. Так, оцінюючи рейтинг України за індексом екологічної ефективності, як одним із найбільш поширених показників, що дає можливість кількісно оцінити ефективність екологічної політики держави, можна зробити висновок про погіршення стану навколишнього середовища за всіма його складовими, що зумовлює необхідність оцінки ефективності політики державного фінансування регіону з т. з. відповідності цілям сталого розвитку [2, с. 11].

Основним показником, що характеризує наближеність державної політики до вимог сталого розвитку є обсяг витрат на фінансування навколишнього природного середовища в розрізі основних суб'єктів фінансування. Як свідчать дані зображені на рисунку 1.1 з кожним роком відбувається суттєве зменшення частки витрат за рахунок коштів державного бюджету та відповідно орієнтацію виключно на привалювання інвестицій в даному процесі.

Рис. 1.1. Динаміка джерел фінансування витрат на охорону навколишнього природного середовища в Україні

Розвиток людського суспільства визначальною мірою залежить від якості та розмірів доступних ресурсів навколишнього середовища, насамперед, повітря, питної води, продуктів харчування, джерел енергії. За останні три десятиліття в світі відбулися значні зміни: збільшення населення (з 5 до 6,9 млрд. осіб), збільшення річного приросту ВВП на душу населення (становить близько 2%), зростання об'ємів торгівлі, викидів CO₂ і площ сільськогосподарських угідь. Спостерігається очевидна взаємопов'язаність та взаємозалежність цих процесів [1, с. 6-7].

Порівняно мала частина поверхні Землі з підвищеною інтенсивністю природних процесів (сейсмічних, метеорологічних) зазнає більшість ризиків, і більшість великомасштабних стихійних лих в майбутньому будуть відбуватися саме на цих територіях, причому ризик буде зростати зі зростанням чисельності населення (як приклад прибережні міста, що розміщені на територіях, яким загрожує тропічний циклон). Розвинені країни постійно вдосконалюють інституційні та організаційні засади з попередження та реагування на надзвичайні ситуації, створюють більш ефективну систему раннього оповіщення та підготовки до природних катастроф, системи прогностичних моделей та реагування, що забезпечує зменшення ризиків. Проте, раціональне управління ризиком залишається складною задачею, оскільки природні катастрофи спричиняють ризики економічного і соціального характеру.

Список використаних джерел:

1. Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В. Г. Потапенко; [за наук. ред. д.е.н., проф. Є. В. Хлобистова]. – К.: НІСД, 2012. – 360 с.

2. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика / [Андерсон В. М., Андрєєва Н. М., Алимов О. М. та ін.]; За науковою редакцією д.е.н., проф. Хлобистова Є. В. / ДУ «ІЕПСР НАН України», ІПРЕЕД НАН України, СумДУ, НДІ СРП. – Сімферополь: ИТ «АРИАЛ», 2011. – 589 с.

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Скулиш Ю.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
Університет економіки та права «КРОК»*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

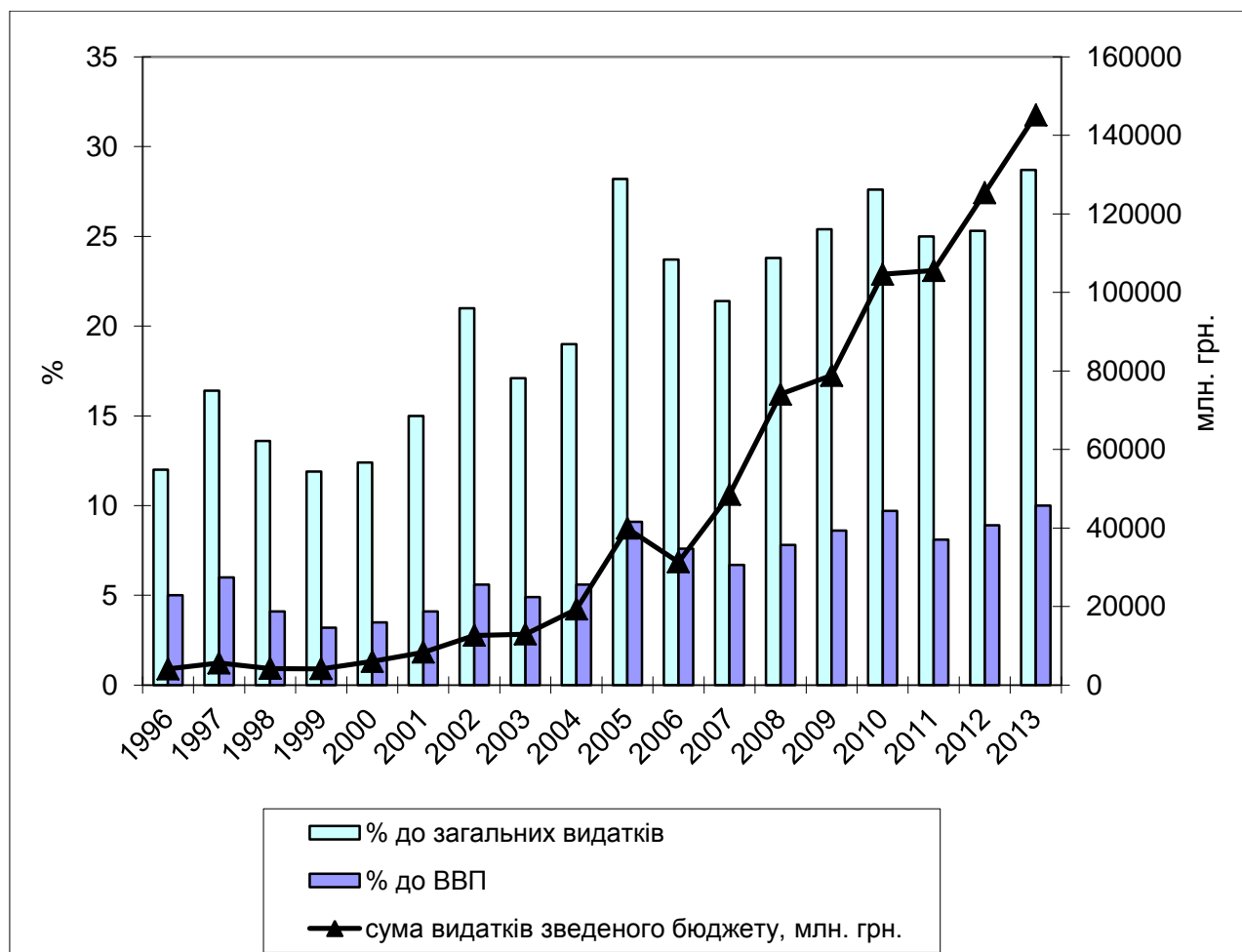
Метою соціально-економічних трансформацій, що відбуваються в Україні, є формування соціально орієнтованої ринкової економіки, спрямованої на забезпечення гідних умов життя та добробуту громадян. Питання розвитку соціальної сфери, проблеми розподілу доходів та підвищення рівня життя населення, забезпечення соціального захисту населення, виробництва й надання суспільних благ і послуг, інші соціальні аспекти ринкового господарства завжди перебували у колі наукових інтересів представників економічної науки. Зокрема, різні аспекти реформування системи соціального захисту та соціального забезпечення в Україні досліджувались у працях відомих вітчизняних науковців: А. Гальчинського, В. Геєця, Г. Герасименко, М. Долішнього, М. Карліна, В. Куценко, Е. Лібанової, І. Лукінова, В. Мандибури, О. Макарової, В. Новікова, В. Онікієнка, І. Петрової, С. Полякової, А. Ревенка, У. Садової, Л. Черенько та багатьох інших. Однак, незважаючи на неодноразові спроби реформування соціальної сфери, вона й досі зберігає риси радянської системи, характеризується надмірною розгалуженістю та комплексністю, недостатнім поширенням адресних підходів до надання цільової соціальної допомоги.

Разом з тим, впровадження нових видів соціальних виплат, пільг та послуг, високий рівень охоплення населення та значна кількість напрямів державної соціальної підтримки призводять до необхідності постійного нарощування обсягів соціальних видатків. В результаті, фінансування системи соціального захисту та соціального забезпечення населення залишається в Україні однією з найвагоміших статей державних витрат – на відповідні цілі

спрямовується більше, ніж чверть сукупних видатків зведеного бюджету. Так, протягом 1996–2013 рр. щорічний розмір бюджетних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення зріс з 4,1 до 145 млн. грн, при цьому щорічні темпи зростання цієї статті видатків істотно випереджали не лише темпи зростання сукупної видаткової частини зведеного бюджету, а й темпи зростання валового внутрішнього продукту країни. Історичний максимум соціальної спрямованості бюджетної політики було зафіксовано в 2005 році, коли соціальний розвиток було проголошено одним із політичних пріоритетів держави, в результаті чого частка бюджетних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення зросла до 28% сукупних видатків зведеного бюджету (рис. 1). Однак, як свідчать попередні дані, в 2013 р. мало місце нове «рекордне» значення видатків соціального захисту, за якого частка відповідної статті видатків сягнула 10% ВВП. [1, с. 130]. Невідповідне макроекономічним реаліям нарощування соціальних видатків, що зумовлювалось підвищенням розміру соціальних стандартів в умовах стагнації економіки та зменшення надходжень до Державного бюджету, закономірно призвело до зростання бюджетного дефіциту, необхідності залучення запозичень та відволікання коштів іншого спрямування.

Водночас ефективність соціальних програм залишається досить низькою, їх надмірна розгалуженість та надвисока рівень охоплення різних контингентів споживачів призводять до відсутності концентрації державних ресурсів за найбільш пріоритетними напрямками соціальної допомоги, непоодиноких випадків дублювання функцій та розпорошування коштів. З іншого боку, постійний брак бюджетних ресурсів визначає поширене недофінансування більшості соціальних установ та мізерний рівень кінцевої допомоги, що надходить до одержувачів соціальних виплат, не забезпечуючи їх захисту від ризиків бідності. Серед інших чинників, що знижують ефективність видатків на соціальний захист населення, – відсутність політичної волі до реалізації реформ, недосконалість чинних механізмів фінансового забезпечення бюджетних видатків, недостатня управлінська спроможність та прозорість органів державного управління [2, с. 185].

Рис. 1. Державні видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення в Україні, 1996-2013 рр.*

Джерело: складено за даними [1]

* за 2013 рік – дані попередні.

Більшість вітчизняних науковців погоджуються, що основною вадою сучасної соціальної політики в Україні є її спрямування на підтримку доходів населення, переважно у вигляді соціальних трансфертів, без надання належної уваги поліпшенню якості життя, зокрема через забезпечення рівної доступності соціальних послуг та їх належної якості. Вибір за пріоритет соціальної політики підтримку найбільш вразливих, незабезпечених, соціально вразливих, працездатних груп населення є вочевидь виправданим з морального погляду та відповідає завданням соціальної держави. Проте на практиці це призводить до формування утриманських настроїв у значній частині суспільства, що гальмують розвиток економічної активності та не сприяють підвищенню конкурентоспроможності населення на ринку праці. Більше того, в умовах фактичної відсутності національної стратегії в галузі соціальної політики та її підпорядкованості соціально-політичним

цілям, відбувається зниження ефективності соціальної політики в цілому та витрат, що спрямовуються на соціальний захист населення, зокрема.

Тому пріоритетним напрямом реформ у соціальній сфері має стати трансформація політики доходів [3, с. 18], спрямована на зміну пріоритетів переважної підтримки вразливих верств населення на соціальний захист працюючих. Така трансформація забезпечить не лише суттєве підвищення рівня життя населення, стимулювання економічної активності та зайнятості, скорочення патерналістських очікувань та утриманських настроїв в суспільстві, але й сприятиме формуванню необхідних надходжень до фондів соціального страхування та бюджетів всіх рівнів.

Важливим залишається реформування системи оплати праці, що має спрямовуватись на наближення рівня галузевої та кваліфікаційної структур оплати праці до реальних вартості та стану робочої сили, формування дієвого та гнучкого ринку праці, підвищення мобільності робочої сили. Не втрачає актуальності підтримка розвитку самозайнятості працюючого населення, сприяння становленню малого та середнього бізнесу як підґрунтя формування середнього класу. Як відзначають дослідники, реформування системи сприятиме і формуванню соціальної структури, подібної до європейських зразків, що характеризуватиметься зменшенням масштабів бідності, створенням численного середнього класу, зниженням рівня майнового розшарування, створить умови для сповільнення відпливу працездатного населення з країни, скорочення обсягів зовнішніх трудових міграцій.

Нарешті, не втрачає актуальності й потреба в подальшому скороченні та впорядкуванні системи соціальних пільг, яка наразі залишається надто складною і розгалуженою, що ускладнює контроль за наданими послугами й створює передумови для їх неповного фінансування. Більш того, дослідження доводять, що програма соціальних пільг не лише посилює розшарування населення, а й підвищує ризики бідності домогосподарств внаслідок впровадження несправедливих перерозподільних механізмів [4, с. 16]. Тому трансформація системи пільг та впровадження інших видів та форм соціального захисту населення має виходити з необхідної відповідності кожного конкретного виду соціальної допомоги причині виникнення потреби (права) щодо неї, а саме: особливим заслугам перед суспільством; підвищеному

професійному ризику; особливій соціальній уразливості певних контингентів населення через заподіяну шкоду чи життєві обставини.

Загалом розвиток бюджетного забезпечення соціальної сфери в Україні має ґрунтуватися на підвищенні ефективності соціальних видатків та якості відповідних послуг. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів це завдання потребує впровадження нових управлінських підходів до планування соціальних видатків; вдосконалення міжбюджетних відносин; визначення ступеня участі та повноважень основних партнерів у фінансуванні та адмініструванні соціальних програм; диферсифікації системи надання соціальних послуг; завершення впровадження соціальних стандартів; впровадження системи критеріїв та індикаторів для моніторингу та оцінки досягнення визначених цілей.

Список використаних джерел:

1. Соціальний захист населення України: Статистичний збірник / Держстатслужба України. – К.: Держаналітінформ, 2014. – 130 с.
2. Герасименко Г. В. Напрями модернізації фінансового забезпечення системи соціальної підтримки населення України / Г. В. Герасименко // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 180-188.
3. Лібанова Е. М. Стратегічні пріоритети соціальної політики України на початку ХХІ століття / Е. М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – № 1. – С. 9-22.
4. Черенько Л. М. Оцінка впливу державної соціальної підтримки на нерівність та бідність населення // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 2. – С. 16.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Богдан П.С.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУТЬ ТА ЗАГАЛЬНА МЕТОДИКА ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ

Розрахунки з бюджетом (зобов'язання підприємства перед бюджетом) – це особлива і важлива ланка економічного взаємозв'язку між державою та підприємствами. Складність встановлення податкової системи зумовлена суперечністю інтересів держави та суб'єктів господарювання. За цих умов підприємства намагаються оптимізувати своє податкове навантаження шляхом легальних, а іноді і нелегальних схем, однак, так чи інакше, при веденні обліку зобов'язань перед бюджетом вони мають дотримуватись всіх законодавчо-нормативних та методологічних принципів.

Розрахунки підприємства із бюджетом впливають на його платоспроможність та фінансову стійкість, формування фінансових ресурсів та інвестиційну діяльність, конкурентоспроможність продукції та загалом на поведінку підприємців щодо будь-якої діяльності – операційної, інвестиційної чи фінансової. Рівень цього впливу залежить від системи оподаткування – самих податків, рівня їх фіскальності, методів їх справляння, стабільності та досконалості системи. Недосконалість податкової системи змушує суб'єктів підприємництва відмовитись від легальних методів господарювання, ухилятися від сплати податків.

Ступінь впливу розрахунків підприємства з бюджетом у розрізі податків розкривається через поняття «податкового навантаження», яке можна визначити як частку підприємницького доходу, яка вилучається державою у суб'єкта підприємництва через систему податків та зборів до бюджетів різного рівня [1].

Методика обчислення зобов'язань перед бюджетом – це алгоритм обчислення конкретного податку чи збору, поданий у

словесній формі або за допомогою формул. Він має взаємопов'язану послідовність (рис. 1).

Рис. 1. Етапи обчислення сум податків і зборів

Джерело: складено автором

Згідно зі ст. 7 Податкового кодексу України під час встановлення податку обов'язково визначаються такі елементи [2]:

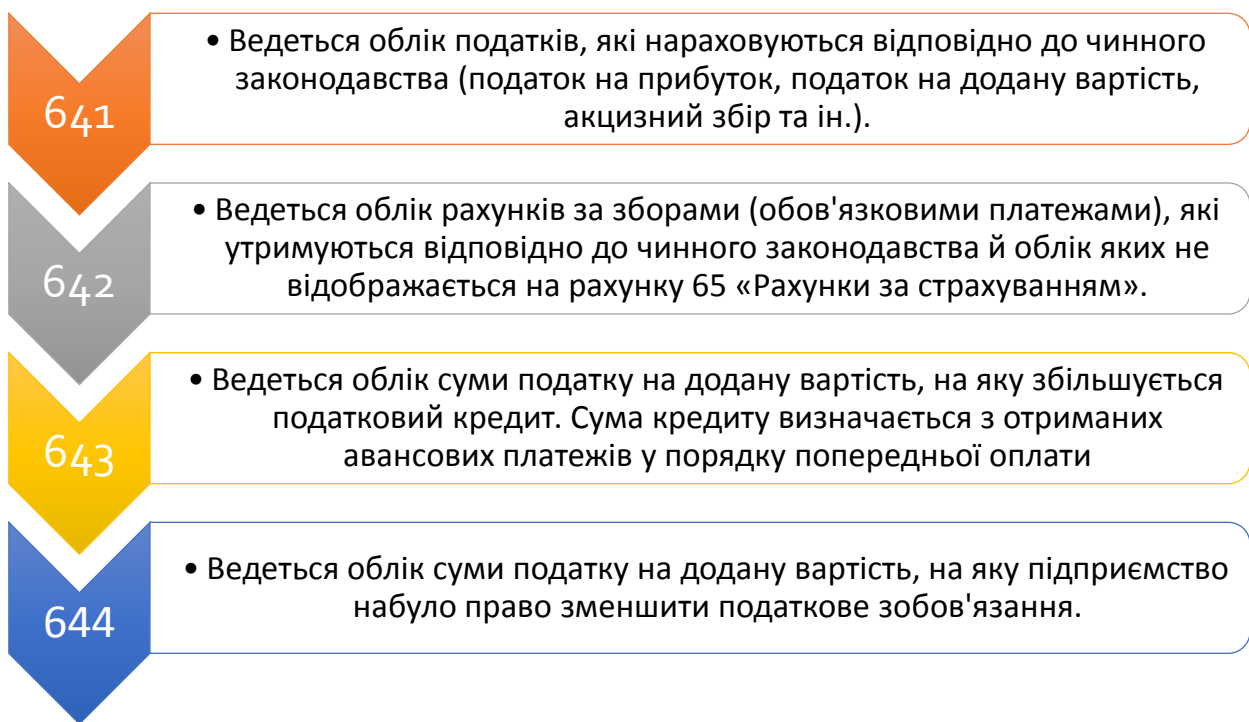
- 1) платники податку;
- 2) об'єкт оподаткування;
- 3) база оподаткування;
- 4) ставка податку;
- 5) порядок обчислення податку;
- 6) податковий період;
- 7) строк та порядок сплати податку;
- 8) строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку.

Основні елементи, такі як об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставка податку, податковий період, строк сплати податку доцільно визначати правильно для вірної сплати податків.

Для узагальнення інформації про розрахунки за всіма видами платежів до бюджету з юридичних та фізичних осіб, а також з фінансових санкцій, які вносяться у бюджет, використовується

рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами». До цього рахунку відкривається чотири субрахунки (рис. 2) [3]:

- 641 «Розрахунки за податками»;
- 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»;
- 643 «Податкові зобов'язання»;
- 644 «Податковий кредит».

**Рис. 2. Субрахунки рахунку 64
«Розрахунки за податками й платежами»**

Джерело: складено автором за даними джерела [3]

Аналітичний облік на рахунку 64 – «Розрахунки за податками й платежами» ведеться в розрізі видів податків і платежів.

Кореспонденція рахунків з нарахування податків і платежів здійснюється за такою схемою: за дебетом відображаються рахунки нарахованих доходів та витрат тощо, з яких вираховуються, або до складу яких входять відповідні суми податків та обов'язкових платежів, а кредитуються по відповідних субрахунках рахунку 64 «Розрахунки за податками і платежами».

Згідно п.18 П(С)БО 16 «Витрати» податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, що включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг) відносяться до адміністративних витрат і відображаються на рахунку 92 «Адміністративні витрати» [4].

Первинними документами для нарахування податків є розрахунки бухгалтерії, з розрахунків з ПДВ – податкові накладні, а для нарахування митних платежів – вантажна митна декларація.

Перерахування податків та обов'язкових платежів здійснюється на підставі платіжних доручень. Крім того, про сплату податків можуть свідчити виписки банку.

Отже, існуючий підхід щодо методики бухгалтерського обліку розрахунків з бюджетом передбачає розгалужену систему облікового відображення операцій, залежно від податку чи збору, який розглядається; причини виникнення відносин між підприємством та державою, різновиду обліку. Керуючись нормативною базою, підприємство зможе правильно і вірно розраховувати обсяг розрахунків з бюджетом та відобразити його у своєму бухгалтерському обліку без помилок і порушень.

Список використаних джерел:

1. Богославець Т.І. Аналіз податкового навантаження та його вплив на кінцеві результати діяльності суб'єкта господарювання [Електронний ресурс]: Збірник наукових праць НТУ. – 2009. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
2. Податковий кодекс України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» зі змінами і доповненнями, затверджена наказом МФУ від 30.11.99 р. № 291 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Законодавство України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Законодавство України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

Stepanyuk A.V.

Student;

Galynska O.M.

*PhD, Associate Professor of the Department of Foreign Languages
for Business and International Communication,
National University of Food Technologies*

PERSONAL INCOME TAX IN UKRAINE

At present taxes in Ukraine are divided into two groups: *nation-wide taxes* and *local taxes* levied in accordance with the Tax Code of Ukraine (acts from 1 January 2011). National taxes such as Corporate Income Tax (CIT), Value-Added Tax (VAT), Personal Income Tax (PIT), Customs Duties, and Excise Taxes form the largest share of budget revenues. Local authorities also collect revenues through a number of local taxes, such as Real Estate Tax, Levies for conducting certain types of business, Parking Tax, Recreation Tax, and other taxes.

In Ukraine individuals are subject to PIT, regardless of whether they are tax residents or not. Individuals – tax residents of Ukraine are taxed on their worldwide income, while tax non-residents are taxed on their Ukraine-sourced income only.

According to the Ukrainian law, an individual can be considered as a tax resident of Ukraine if he/she meets the Ukrainian tax residency criteria, which are as follows:

- An individual is considered a Ukrainian tax resident if he/she has a domicile in Ukraine;
- If the individual also has a domicile in another country, the individual is deemed to be resident of Ukraine provided he/she has a permanent place of residence in Ukraine;
- If the individual does not have a permanent place of residence in any country but he/she stays in Ukraine in excess of 182 days during a tax (calendar) year.

Personal income tax generally is computed as:

$$\text{PIT} = \text{tax rate} \times \text{taxable income} [1]$$

Tax rates may vary by type or characteristics of the taxpayer.

In Ukraine personal income tax rates in 2014 are 0%, 1%, 5%, 15%, 17%, 30%.

- 15%. It is the standard tax rate. This rate usually applies to monthly income up to a threshold of 10 minimum wages per month (in 2014, UAH 12,180).

- 17%.
  - employment income exceeds 10 times the minimum monthly income;
  - sale of immovable assets by a non-residence;
  - inheritance tax when the recipient is non-resident.
- 30%. This rate applies to income from:
  - prizes and winnings of residents;
  - income from prizes and winnings of non-residents originating from Ukraine.
- 5%. This rate applies to income from:
  - the sale of more than one object of real estate property during a calendar year;
  - in the event of inheritance by the heirs other than the testator's family members of the first degree of kindred.
- 1%. This rate applies to income received by a taxpayer from the first sale of a house, an apartment or a room not more than once, during a reporting year if the total area of the object exceeds 100 square meters.
- 0%. This rate applies:
  - to inheritance from the heirs who are the family members of the first degree of kindred;
  - to income received by a taxpayer from the sale of a house, an apartment or a room not more than once during a reporting year, if the total surface area of the house, apartment or room does not exceed 100 square meters [2].

A resident taxpayer may claim a deduction from annual taxable income for a limited amount of documented expenses incurred in the reporting year for:

- Secondary professional or higher education of the taxpayer and his family members;
- Donations or charitable contributions to non-profit organizations;
- Cost of paid services with regard to medical treatment of the taxpayer or a member of his family of the first degree of kindred.

Tax laws in most countries are extremely complex, and tax burden falls differently on different groups in each country and sub-national unit.

For example, in Belgium the personal tax rate is 50%, Bulgaria – 10%, Canada – 29%, China – 45%, Germany – 45%, Guatemala – 7%, Kuwait – 0%, Mongolia – 10%, Russia – 13% [2].

Personal income tax rate in Ukraine averaged 15.18% from 2004 until 2014, reaching the highest rate 17% in 2011 and the lowest 13% in

2005. Personal income tax rate in Ukraine is reported by the State Fiscal Service of Ukraine [3].

References:

1. Personal income tax (PIT) [Electronic resource]. – Mode of access: <http://dtkk.com.ua>

2. Your Business in Ukraine [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.kpmg.com/global/en/services/tax/tax-tools-and-resources/pages/individual-income-tax-rates-table>

3. Державна фіскальна служба України. Офіційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk>

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Коваль І.Ф.

аспірант,

Академія фінансового управління

ФОРМУВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ КОМПАНІЇ

В останні 2-3 роки у вітчизняну практику управління поступово впроваджується одна з сучасних концепцій менеджменту – концепція управління вартістю. В її основі лежить розуміння того, що для акціонерів (власників) підприємств і організацій першочерговим завданням є збільшення їх фінансового добробуту в результаті ефективної експлуатації об'єктів володіння. При цьому зростання добробуту акціонерів вимірюється не обсягом введених потужностей, кількістю найнятих співробітників або оборотом компанії, а ринковою вартістю підприємства, яким вони володіють. На вартість компанії впливають різні фактори (чинники вартості), зокрема, цінова політика компанії, стан виробничих потужностей, рівень конкуренції в галузі, надійність постачальників, нормативні акти держави, загальноекономічна ситуація в країні і т. п. Фактори вартості можна розділити на дві умовні групи: зовнішні чинники (фактори, що виникають незалежно від волевиявлення менеджменту компанії; однак це не означає, що настання тих або інших подій не можна було передбачити і вжити заходів по мінімізації негативних наслідків); внутрішні фактори (пов'язані з діями менеджменту, галузевою специфікою самого підприємства). З точки зору управління вартістю важливо вибудувати всю систему чинників, впливаючи на які можна домагатися зростання вартості. Система являє сукупність показників діяльності компанії та окремих її підрозділів і відділів. Показники деталізуються для кожного рівня управління, що призводить до того, що вища ланка керівництва часто контролює фінансові показники, у той час як нижчі ланки менеджменту відповідають за кількісні і якісні результати роботи. У рамках концепції управління вартістю майновий комплекс розуміється в широкому трактуванні: поняття охоплює як

матеріальні, так і нематеріальні активи. У процесі визначення ринкової вартості компанії як точки відліку проводиться вартісний аналіз основних елементів майнового комплексу. При цьому виявляються активи, які можуть бути не відображені в бухгалтерському балансі, але мають значну вартість (наприклад, товарний знак компанії). Можуть виникати й інші ситуації, коли відображені в балансі активи в дійсності вже знецінилися. Мета етапу полягає у виявленні тих груп активів, вартість яких, по-перше, має ключове значення для компанії, по-друге, є значним потенціалом зростання, по-третє, досягла свого піку, і тепер їх вигідніше реалізувати, ніж володіти ними.

Орієнтація менеджменту на створення вартості передбачає наявність інструменту, що дозволяє визначати характер і ступінь впливу того чи іншого рішення на добробут акціонерів. Необхідно уточнити, що подібним інструментом має володіти не тільки вища ланка керівництва, але і молодші менеджери. Пов'язано це з тим, що більшість оперативних питань вирішується керівниками відділів самостійно. Система оцінки не виключає суб'єктивність прийнятих рішень, але і вона буде спрямована на досягнення конкретних показників, що приводять у результаті до зростання вартості компанії.

Вартість окремих об'єктів майнового комплексу, так само як і компанії в цілому, залежить від безлічі факторів. Більшості об'єктів притаманні властиві тільки їм фактори. Впровадження концепції управління вартістю в сформовану систему управління організацією неможливо без адекватно підготовлених кадрів, здатних як самостійно виконувати розрахунки, так і доводити оперативну інформацію до відповідних відділів.

Інформація про результати діяльності підприємства, розглянута крізь призму концепції управління вартістю, може через певні проміжки часу надаватися зацікавленим особам, зокрема акціонерам. Це не разова акція, постійно проводиться робота по збільшенню інформаційної прозорості підприємства. Таким чином, застосування концепції управління вартістю не тільки здатне дати результати, пов'язані з поліпшенням фінансового стану компанії, але і одночасно підтримує її надійний імідж в очах акціонерів і потенційних інвесторів. Сьогодні управління вартістю підприємства є однією з найбільш популярних концепцій менеджменту.

Концепція управління вартістю підприємства передбачає, що менеджери фірми націлюються на дії та управлінські рішення, які не

стільки збільшують поточні або надійно заплановані на найближчі періоди прибутку фірми, скільки створюють основу для одержання набагато більших і навіть, можливо, чітко не прогнозованих прибутків в більш віддаленому майбутньому, що, однак, здатне різко підвищити поточну або майбутню ринкову вартість компанії. У реальній управлінській практиці на ринкову вартість компанії і часткою в ній можуть вплинути конкретні інвестиційні проекти пов'язані, як правило, зі створенням і освоєнням продуктових і процесних інновацій. Такі інвестиційні проекти по розробці і впровадженню нових видів продукції (товарів, послуг), а також нових технологічних процесів і устаткування зазвичай називаються інноваційними проектами. Саме вони здатні принести компанії додаткові прибутки і грошові потоки.

Для цього менеджерам необхідно вдаватися до послуг оцінювачів бізнесу. Визначати вартість можна різними шляхами. Вибір більшою мірою залежить від поглядів оцінювача і менеджера на суть того, що відбувається в економіці. На сьогоднішній день добре розробленими є методи оцінки, засновані на концепції грошових потоків і майнові методи. Залежно від ризикованості бізнесу, у разі використання в оцінці концепції грошових потоків, інвестор буде вимагати або більшу, або меншу віддачу від своїх вкладень. Ризики, пов'язані з бізнесом, найчастіше враховуються в ставці дисконтування.

Збільшення вартості компанії – природне бажання власника бізнесу, і дуже непроста задача, яка стоїть перед будь-яким керівником. Якщо компанія прагне збільшити свою вартість, то почати потрібно з факторів, які на цю вартість впливають, а саме прибутковість бізнесу, вартість активів, ризики. Щоб визначити вартість компанії, необхідно скористатися послугами оцінки бізнесу. Від вибору постачальника таких послуг залежить дуже багато, оскільки неточні показники можуть зіпсувати репутацію вашої компанії і позбавити великих інвесторів. Що і як будуть оцінювати для визначення вартості вашої компанії? І головне – що робити далі з цією оцінкою?

Зазвичай оцінка починається з факторів, пов'язаних з ринком, на якому працює компанія. Зокрема, дається опис ринку, конкретизація його географії, обсягів і тенденцій зростання, аналізується попит та його співвідношення з пропозицією. Дуже важливо чітко сформулювати і добре розуміти переваги вашого бізнесу і його бар'єр входу на ринок. Тому при оцінці бізнесу

враховується не тільки сама компанія, але і її основні конкуренти разом із зайнятими ними частками ринку. Далі слідує оцінка ринкової частки, на яку впливає не тільки обсяг продажів і частка зайнятого ринку на даний момент, але і передбачувані обсяги компанії в майбутньому. Це означає, що оцінки бізнесу бере участь передбачувана швидкість захоплення ринку.

Роль оцінки бізнесу в практичному управлінні вартістю підприємства полягає:

1) у забезпеченні постійного моніторингу за тим, як ті або інші рішення з управління інноваційними проектами впливають на оціночну поточну та майбутню прогнозовану ринкову вартість компанії-інноватора або її майнового комплексу;

2) у регулярній більш точній комплексній оцінці зазначених видів вартості. Аналізуючи результати цих оцінок, менеджери перебудовують управління компанією і її проектами.

В деяких окремих випадках також проводиться оцінка інвестиційного проекту, яка включає в себе аналіз бухгалтерської рентабельності, періоду окупності, чистої приведеної вартості, внутрішньої форми прибутковості і ще декількох факторів. Крім того, на вартість також впливають стратегічні цілі компанії, якість корпоративного управління і результативність команди менеджерів. Не останню роль грає і оцінка ризиків, ліквідності та обмежень бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Бусов В. И., Сущность и место управления стоимостью в управлении компанией. Российское общество оценщиков № 4, 2007, стр. 11-18.
2. Валдайцев С. В. Управление стоимостью предприятия, Москва 2001, Юнити, с. 720.
3. Антил Ник, Ли Кеннет, Оценка компаний, Harriman House Publishing, Москва 2007, с. 438.
4. Коупленд Том, Колер Тим, Муррин Джек, Стоимость компаний, 3-е издание, John Wiley & Sons, Inc. , Москва 2008, с. 554.
5. Сотніков А.В. Еволюція концепції вартісно-орієнтованого управління. Національний технічний університет «ХПІ». 2011
6. Петренко Владимир Проверка финансового состояния компании, КІМО Киев 2003, с. 126.

Мохаммад К.А.

аспірант,

Українська академія банківської справи

Національного банку України

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ КУРСОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

В умовах політичної та економічної нестабільності в Україні, неабиякої актуальності набуло питання вибору найоптимальнішого режиму курсоутворення для держави, як у коротко-, так і у довгостроковій перспективі. Валютний курс є одним з головних факторів впливу на економіку держави в цілому, тому в контексті зміни парадигми курсоутворення в Україні, окремої уваги заслуговує обґрунтування доцільності переходу до гнучкого валютного курсу, враховуючи всі існуючі виклики та загрози.

Основним показником ефективності грошово-кредитного регулювання, яке здійснює центральний банк є виважена курсова політика, однак за умов глибокої політичної та фінансової кризи в Україні, національна валюта повністю не виконує своїх функцій, і відповідно, Національний банк, не повною мірою виконує свої зобов'язання щодо підтримання стабільності валютного курсу. Координація валютної політики уряду та центрального банку може бути важелем управління курсовими коливаннями, навіть за умов зміни надходжень іноземної валюти, тим самим мінімізуючи ризики економічних агентів від несподіваних курсових змін.

На сьогоднішній день, серед наявних причин коливань валютного курсу можна виділити наступні:

- негативне сальдо зовнішньої торгівлі, коли відбувається відтік валюти з країни, що відповідно призводить до зниження її курсу;
- політика центрального банку, задекларована останні роки, основним напрямом якої була підтримка стабільності валюти за рахунок золотовалютних резервів;
- дестабілізуючим фактором також залишається надвеликий попит на валюту, обумовлений політичною нестабільністю у державі, зокрема, воєнним конфліктом на Донбасі.

Тим не менш, у світлі останніх подій, НБУ прийняв рішення, щодо переходу на гнучкий режим курсоутворення, у перспективі маючи на меті перехід до інфляційного таргетування, що є

комплексом заходів для контролю над рівнем інфляції за допомогою облікової ставки.

За умов стабілізації валютного ринку та встановлення курсу гривні на безпечному для фінансового ринку рівні, ми вважаємо за потрібне виділити можливі позитивні ефекти гнучкого режиму курсоутворення, а саме:

- скорочення обсягів імпорту, і як результат, можливе вирівнювання платіжного балансу;

- збільшення доходів бюджету, за умови нарощення обсягу валютної виручки за рахунок збільшення надходжень від виручки економічних агентів;

- часткове відновлення золотовалютних резервів за рахунок відмови від валютних інтервенцій для підтримання валютного курсу [1].

Разом з тим, не можна не зазначити, негативні наслідки вимушеної зміни режиму валютного курсу, а зокрема:

- зростання темпів інфляції та рівня доларизації;

- переміщення капіталу з країни на більш стабільні ринки, з метою мінімізації ризиків втрати інвестованих коштів;

- знецінення заощаджень населення, зниження кредитоспроможності позичальників та посилення девальваційних очікувань;

- ризик зниження ліквідності банків за рахунок можливої втрати частини вкладів [2];

- національний банк перестав виконувати функції головного регулятора курсової політики в Україні, і в результаті не має можливості повноцінного контролю над валютним ринком у державі;

- коливання валютного курсу за умов гнучкого режиму курсоутворення є причиною значного подорожчання всіх груп товарів та панічних настроїв у споживчому секторі.

Враховуючи вищезазначені ризики, модель плаваючого валютного курсу в умовах кризи в економіці та непідготовленого переходу до вільного курсоутворення може не спрацювати в Україні, і коливання гривні продовжуватимуться не до встановлення адекватного курсу, а до занепаду економіки. Більш того, надмірна девальвація гривні є першопричиною масових подорожчань споживчих товарів та зростання боргового тиску.

Тому, на наш погляд, доцільно виділити можливі шляхи адаптації економіки до гнучкого режиму курсоутворення та подолання некерованої девальвації:

- стабілізація макроекономічних показників, зниження рівня інфляції та утримання її показників на допустимому для економіки країни рівні;

- з метою мінімізації дестабілізуючого впливу надмірного знецінення гривні НБУ повинен визначити внутрішній орієнтир обмінного курсу та можливості подальших валютних інтервенцій [2];

- створення належних механізмів монетарної політики, для впровадження інфляційного таргетування у середньостроковому режимі [3];

- створення посиленних механізмів монетарної трансмісії;

- розробка механізмів ведення боргової політики, зокрема, стосовно зовнішніх запозичень.

Звичайно, зміна парадигми курсоутворення, що відбулася, по суті, без попередньої підготовки потребує комплексного підходу до реформ у країні. І, перш за все, це стосується відновлення нормального функціонування реального сектора економіки та формування цілісних орієнтирів у валютній політиці центробанку.

Таким чином, доцільність зміни режиму курсоутворення є необхідним кроком у напрямку масштабного реформування економіки України. Тим не менш, «вільне плавання» обмінного курсу гривні має як позитивні, так і негативні наслідки, як для валютного ринку, так і для економічних агентів.

Волатильність обмінного курсу в умовах економічного занепаду, політичних негараздів, та неконтрольовано зростаючого рівня інфляції несе за собою значні ризики, але не дивлячись на це, повинна розглядатися в першу чергу як важливий крок до економічного розвитку та макроекономічного зростання. Отже, з метою мінімізації можливих негативних проявів наслідків зміни режиму курсоутворення потрібна якомога швидша адаптація всіх секторів економіки до нового режиму курсоутворення.

Список використаних джерел:

1. Белінська Я. В. Девальвація гривні в Україні: умови, чинники і заходи подолання / Я. Белінська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvbdfa_2014_26_21.pdf

2. Міщенко В. І., Нідзельська І. А., Кулінець А. П., Шульга С. О. Гнучкий режим курсоутворення: етапи запровадження та можливі наслідки для економічного розвитку України: Науково-аналітичні матеріали. Випуск 15. К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2010. – 124 с.

3. Про заходи щодо діяльності банків та проведення валютних операцій: Постанова Правління Національного банку України № 49 від 06 лютого 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=5454032>

Новікова А.С.

студентка,

Науковий керівник: **Лісна Р.П.**

старший викладач,

*Харківський інститут банківської справи
Національного банку України*

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Національна економіка в умовах економічної та політичної нестабільності потребує підвищення рівня конкурентоспроможності та надійності через укріплення її банківського сектору. Необхідною в цих умовах вбачається участь іноземного капіталу у розбудові банківського сектору задля переймання передового досвіду, методів роботи та стандартизації головних аспектів банківської діяльності.

Роль іноземного капіталу у формуванні банківського сектора економіки України заслуговує на особливу увагу. Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Водночас слід зважати на низку фінансових ризиків, пов'язаних зі швидким зростанням частки іноземного банківського капіталу. Для ефективного функціонування банківської системи необхідно мінімізувати ризики, які пов'язані із залученням іноземних інвестицій до національної економіки та, одночасно, підвищити ефективність їх впливу на банківський сектор.

На сьогоднішній день спостерігається активна інтеграція іноземного капіталу впливових фінансових установ до національної банківської системи України.

З певністю можна стверджувати, що українська банківська система вже значною мірою інтегрована у світовий фінансовий ринок. Говорячи про прихід іноземного капіталу в банківську систему України треба дотримуватись того принципу, що допуск філій іноземних банків на фінансовий ринок України має задовольняти перш за все національні інтереси. Слід зазначити, що іноземні інвестори приходять на український банківський ринок не з метою підвищити його капіталізацію, а з метою збільшення активних операцій та отримання прибутку. Причини в тому, що філії не є окремими самостійними юридичними особами, а лише структурними підрозділами іноземних банків, діяльність яких регулюється іноземним законодавством і які абсолютно не підконтрольні Національному банку України. Як наслідок, необмежений прихід філій іноземних банків на фінансовий ринок України може призвести до того, що переважна частина банківських операцій буде сконцентрована у цих установах.

Іноземні банки мають право відкривати філії та представництва на території України відповідно до певних вимог згідно із законом України «Про банки і банківську діяльність».

Банки з іноземним капіталом займають високі позиції за багатьма рейтингами та показниками діяльності, так, найбільшими іноземними банками на території України являються учасники Raiffeisen International, UniCredit Group, BNP Paribas, Eurobank EFG Group, Commerzbank Auslandsbanken Holding AG, ABN Ukraine Limited, Уряд та ЦБ Росії, Erste Group, Volksbank AG, Intesa San Paolo, Calion Group, Societe Generale Group та ін. За останні роки іноземним інвесторам вдалося взяти під контроль майже всіх основних лідерів вітчизняного банківського ринку, таких як Райффайзен Банк Аваль, УкрСиббанк, ОТПБанк.

Але, не зважаючи на розповсюдженість банків з іноземний капіталом, за станом на 01 березня 2014 року в Україні діяли 49 банків з іноземним капіталом із 181 зареєстрованих, у тому числі 19 – зі 100% іноземного капіталу. Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків за роки (2012 – 2014) знизилася з 39,5 до 33,9% – на 5,6%, порівняно із пожевленим збільшенням іноземного капіталу до 2012 року (із 35,0% у 2008 році до 41,9% у 2011 році), можемо побачити, що іноземний капітал помірними темпами

залишає банківський сектор нашої країни. Це може бути пов'язано із нестабільністю економічної та політичної ситуації як у світі так і в Україні. З 2008 року вже 15 іноземних банків припинили роботу на українському ринку. Тільки в 2012 році з України зникло сім зарубіжних фінансових установ. За даними австрійської фінансової групи Reiffeisen Bank International AG, частка іноземних банків (крім російських) на українському ринку продовжує знижуватися. На кінець 2012 року вона становила 20%, а протягом одного-двох років прогнозується падіння до рівня 2003 року – 10%. На даний момент ще близько десяти європейських фінансових організацій розглядають можливість покинути український ринок.

Присутність іноземного капіталу у банківській сфері України може мати як позитивні, так і негативні моменти. Серед позитивних відзначимо: залучення іноземних інвестицій, зростання реального рівня рентабельності банківської системи, зменшення кількості проблемних банків через їх консолідацію із закордонними банками, розширення обсягів кредитування населення.

До негативних наслідків функціонування банків з іноземним капіталом в Україні можна віднести такі факти:

1) діяльність філій іноземних банків може створювати додаткові ризики для банківської системи, серед основних слід виділити ризик банкрутства материнського банку, ризик спекулятивної діяльності, політичний ризик;

2) іноземні банки можуть нав'язувати модель деформованого розвитку, коли цілі іноземних банків не збігаються з соціально-економічними пріоритетами країни;

3) можливий неконтрольований відтік капіталу з країни, погіршення конкурентоспроможності українських банків, ризик залежного розвитку.

Активне проникнення іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор несе в собі як позитивні наслідки, так і певні ризики, які можуть не лише призвести до зміни його структури, а й спричинити неконтрольовані наслідки для економічної системи держави. Сьогодні немає потреби протистояти процесам глобалізації у фінансовій сфері. Але можна й потрібно протистояти і протидіяти впливу негативних факторів, притаманних цим процесам на нинішньому етапі їх розвитку. Необхідно управляти процесами входження іноземних банків на вітчизняний фінансовий ринок, регулювати їхню діяльність у тих напрямках, які відповідають

інтересам вітчизняної економіки, забезпечують стабільність функціонування вітчизняної банківської системи.

Таким чином, зростання кількості банків з іноземним капіталом має більше позитивних наслідків, сприяючи поглибленню економічної інтеграції України з розвинутими країнами, що є одним із основних питань на даний момент. Але слід враховувати, що головною проблемою у діяльності філій іноземних банків є недосконалість законодавства у частині визначення інструментів впливу, за необхідності на діяльність філії, яке не є юридичною особою.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III зі змінами і доповненнями.
2. Крилова В. В. Перспективи консолідації банківського сектору України / Крилова В. В., Крилова А. А. // Вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 1(24). – С. 76–80.
3. Осадчий Е. С. Банки с иностранным капиталом на рынке Украины / Е.С. Осадчий // Вестник КЕФ КНЕУ им. В. Гетьмана. – 2011. – № 2. – С. 160-174.
4. Смовженко Т. Управління процесом зростання участі іноземних інвесторів у роботі банківської системи України / Смовженко Т., Другов О. // Вісник НБУ. – 2008. – № 1. – С. 16–19.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

Пасічник І.В.

доцент, кандидат економічних наук;

Карасьова З.М.

старший викладач;

Гулевата Ю.І.

студентка,

Харківський інститут банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України

ЕТАПИ ВХОДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Надходження іноземного капіталу у банківський сектор України є об'єктивним наслідком глобалізації міжнародного господарства та інтеграції вітчизняної економіки у світовий економічний простір. Присутність іноземних банків має забезпечити швидку внутрішню передачу сучасних методів управління кредитними та іншими ризиками, доступ до нових, більш ефективних банківських технологій, посилення конкуренції на внутрішньому ринку та підвищення ефективності банківських установ, а також вірогідна можливість для іноземних банків забезпечувати додаткові джерела зовнішньої фінансової підтримки банківської системи. Розглянемо основні етапи входження іноземного капіталу в банківський сектор України.

Перший період зародження з 1991 по 1995 рр. характеризувався підготовкою до процесу входження та появою банків з іноземним капіталом. На початку даного періоду іноземному банківському капіталу було важко подолати стереотипи, які склалися в пост радянській країні. Але намагання побудувати країну з ринковою економікою спонукає до поживавлення дискусії щодо необхідності допуску іноземців на внутрішній банківський ринок. Саме в цей період, у 1993 р., на українському ринку з'явився великий банк зі 100% французьким капіталом – «Креді Ліоне Україна». Він був першим банком зі 100% іноземним капіталом, який почав працювати в незалежній Україні. Історія присутності цієї банківської установи на вітчизняному ринку банківських послуг мала місце ще на початку ХХ ст. Банк з назвою «Ліонський кредит» здійснював свої операції у Російській Імперії. Після революційних

подій 1917 р. його філії у Москві, Санкт-Петербурзі, Одесі були націоналізовані.

Другий етап становлення, який припадав на 1996-1998 рр., вимагав нових підходів до функціонування іноземного банківського капіталу. Цей період характеризувався лібералізацією умов для банків та банків з іноземним капіталом, які працювали на території України. В країні спостерігалась сприятлива макроекономічна ситуація, зниження темпів інфляції, початок економічного зростання. Це спричинило справжній потік зарубіжних інвесторів і зростання кількості банківських установ з іноземним капіталом на українському ринку. Банки з іноземним капіталом отримали значні конкурентні переваги перед вітчизняними банківськими установами. В цей період в Україні було створено ще 10 банківських установ з іноземним капіталом, із них – 5 іноземних банків зі 100% капіталом нерезидентів.

Третій етап укріплення припадає на 1999-2004 рр. На цьому етапі відбувається стабілізація позицій існуючих іноземних банків на ринку України. Фінансової криза 1998 р. зменшила інвестиційну діяльність, спостерігалась незаінтересованість зарубіжних інвесторів у залученні капіталів. На протязі всього періоду часу не було ніяких передумов у залученні в Україну іноземного банківського капіталу. Хоча на початку 2000 р., зростає інтерес з боку російських банківських установ, які активно почали купувати українські банки. Російські банки почали все більше завойовувати український фінансовий ринок. У 2001 р. слідом за «Альфабанк-Україна» на вітчизняний фінансовий ринок вийшов банк з російським капіталом «НРБ-Україна», а у 2002 р. «Петрокомерцбанк» купив «Авіатекбанк», який перейменований на «Петрокомерцбанк-Україна».

Четвертий етап прорив (2005-2008 рр.) – став визначальним для функціонування іноземного банківського капіталу на вітчизняному ринку банківських послуг. За цей час кількість банків з іноземним капіталом зросла з 19 станом на 01.01.2005 року до 53 станом на 31.12.2008 року, а частка іноземного капіталу в структурі статутного капіталу банківської системи України зросла з 9,5% до 36,5% відповідно. Банківська система акумулюючи значні кошти та оперативно розміщуючи їх, стала найприбутковішою ланкою фінансового ринку України. Серед основних чинників, які мотивують входження іноземного капіталу до банківського сектору України є отримання ринкових переваг за рахунок місткості

вітчизняного ринку банківських послуг і перспектив його розширення. Ринок банківських послуг ще не до кінця сформований про що свідчить постійне зростання активів банківської системи та успішний вихід на цей ринок нових банків.

П'ятий новий етап функціонування іноземного капіталу на банківському ринку України розпочався з глобальних фінансово-економічних змін, які в подальшому однозначно вплинуть на національну економіку. На даному етапі вітчизняна банківська система і економіка потребують притоку іноземних інвестицій, але існує необхідність визначення, в якій формі та на яких умовах потрібно залучати іноземний капітал у банківську систему України.

Більшість іноземних банків із приходом на українські фінансові ринки мають на меті забезпечення власної присутності на міжнародних ринках за рахунок експансії ринків менш розвинутих держав, підвищення стійкості в ринковому середовищі, збільшення прибутковості шляхом використання власних конкурентних переваг. Водночас іноземні банки можуть за потреби сприяти розвитку бізнесу своїх країн, надаючи їм переваги в забезпеченні інвестиційних потреб і здійснюючи тиск на економіку приймаючої країни.

Концентрація іноземного капіталу в українській банківській системі свідчить про необхідність управління рухом грошових потоків усередині країни та за її межами з позицій державних інтересів. Оскільки вплив глобалізації на розвиток банківської системи України має одновекторний характер і ця тенденція в найближчій перспективі збережеться. Тому вже сьогодні треба чітко визначити раціональні співвідношення між іноземним та вітчизняним банківським капіталом.

Таким чином, можна стверджувати, що в цілому присутність іноземного капіталу у національній банківській системі не позначається на забезпеченні достатності ресурсного потенціалу. Проблема полягає у визначенні якісних характеристик цього впливу на формування ресурсної бази та визначення критеріїв достатності капітальної бази банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 / Міністерство юстиції України. – Офіц. вид. – К.: 2006. – 128 с.
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Закон України від 28.11.2002 р. № 249-IV //

Відом. Верховної Ради України. – 2002. – № 249. – Ст. 46 (в редакції закону від 18.05.2010 р.): <http://portal.rada.gov.ua/>

3. Про банки і банківську діяльність: від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відом. Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30 (в редакції станом на 23.12.2010 р.): <http://portal.rada.gov.ua/>

4. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 24. – Ст. 1087 (в редакції станом на 19.01.2011 р.): <http://portal.rada.gov.ua/>

5. Базилевич В.В. Економічна категорія: Політекономія: підручник / за ред. В.В. Базилевича. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.

6. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

7. European Banking Authority [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.europa.eu/>

ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

Райнова Л.Б.

*старший науковий співробітник,
Академія фінансового управління*

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЮВАНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В КРАЇНАХ ЄС

Незважаючи на певну стабілізацію останнім часом економічної ситуації в країнах ЄС, зокрема, внаслідок вжиття численних заходів з подолання наслідків фінансово-економічної кризи, в забезпеченні припинення подальшого поглиблення соціальних та суспільних проблем було досягнуто значно меншого успіху. Здійснені в межах політики жорсткої економії заходи та проведені з метою досягнення економічної та бюджетної стабілізації структурні реформи для більшості країн мали негативні наслідки в сенсі соціальної справедливості: її рівень в значній частині європейських країн лише знижується. Причому найбільш проблематична ситуація склалася саме в південно-європейських країнах, яким не вдалося забезпечити справедливий розподіл навантаження по боротьбі з борговою кризою між різними верствами населення. Крім того, саме під час світової фінансової кризи посилилась і стала особливо актуальною ще одна проблема: небезпечними темпами збільшується прірва соціальної нерівності між північними і південними європейськими країнами. Розрив по показниках добробуту та соціальної захищеності між північною і південною Європою досяг такого рівня, що стає справжньою загрозою європейському інтеграційному проекту. Саме тому тема соціальної справедливості в контексті здійснюваної фінансової політики в країнах ЄС набуває все більшої актуальності.

Такими стали результати дослідження щодо рівня соціальної справедливості в країнах ЄС німецького фонду Бертельсманна – неурядової організації, що спеціалізується на пошуку рішень найбільш актуальних суспільних проблем сучасності. Згідно розробленого в ході зазначеного дослідження так званого «індексу соціальної справедливості» (включає 35 критеріїв в межах шести

обраних параметрів соціальної справедливості: бідність, освіта, ринок праці, система охорони здоров'я, міжпоколінна справедливість, громадська солідарність і відсутність дискримінації), було здійснено порівняльний аналіз стосовно 28 країн ЄС. Лідерами рейтингу країн за індексом соціальної справедливості стали Швеція, Фінляндія, Данія та Нідерланди. В кінці списку всі периферійні країни Європи (Ірландія, Португалія, Іспанія, Італія та Греція на останньому місці), а також Болгарія, Румунія, Угорщина та Латвія.

Економічний спад, зростання безробіття, падіння купівельної спроможності населення, а також пік банкрутств, в першу чергу, малих і середніх підприємств – далеко не повний список проблем, з якими в тій чи іншій мірі стикаються сьогодні, зокрема, майже всі країни зони євро. Шок, який відчули жителі зазначеного регіону, які звиклі до високого рівня добробуту та соціального захисту, вже вилився в соціальні потрясіння і радикальні політичні зміни в більшості цих держав.

Найбільш вразливі групи на європейському ринку праці – молодь, малокваліфіковані та тимчасові працівники – більше за інших постраждали під час економічної кризи. Безробіття серед цих груп посилило нерівність в доходах та навіть, як зазначалося в деяких літературних джерелах, пов'язувалось із ризиком подриву соціальної структури Європи, створюючи загрозу для її державних фінансів та перешкоджаючи росту. Проблеми економічного зростання та зайнятості в країнах ЄС поступово виходять на перший план, навіть майже посунувши проблеми дефіцитів бюджетів та державного боргу. Незважаючи на вжиття заходів із розробки урядами європейських країн різноманітних програм, зокрема, із підвищення рівня зайнятості, а також відновлення стимулів до зростання ВВП, серйозного успіху від них, найближчими роками, згідно прогнозів Європейської Комісії, чекати не варто.

Переважна більшість країн Європейського союзу декларують свою прихильність так званої Європейської соціальної моделі, суть якої і полягає в досягненні рівноваги між економічним зростанням та соціальною справедливістю. Об'єднаній Європі вдалося значною мірою досягти поставлених цілей при створенні зазначеної моделі, однак поглиблення кризових явищ в економіках країн, що входять до її складу, ставить під сумнів її успішність та можливість збереження, принаймні в нинішньому вигляді. Пошук розумного балансу між необхідністю впорядкування державних фінансів та

збереженням соціальних досягнень залишається сьогодні головним завданням для багатьох європейських країн.

Значний негативний вплив світової фінансово-економічної кризи на рівень добробуту населення більшості європейських країн актуалізує нові завдання перед їх урядами, змусивши останні мобілізувати зусилля по зниженню цього впливу на найбільш вразливі верстви населення та забезпеченню соціальної справедливості. Водночас заплановані темпи й масштаби заходів фіскальної консолідації не лише в найбільш потерпілих від кризи країнах, але і в решті інших європейських держав, суттєво ускладнили вирішення зазначених завдань, часто відволікаючи увагу від вкрай необхідного реформування їх фінансових систем. Скорочення державних витрат в зазначених країнах за рахунок жорсткої економії бюджетних коштів призвело до подальшого зниження рівня соціального захисту населення, а також якості та доступності державних послуг.

Запроваджені останніми роками урядами багатьох країн в межах політики фіскальної консолідації заходи із зниження державних видатків та підвищення податків, які іноді в літературних джерелах отримують назву «заходів жорсткої економії», оцінюються вкрай неоднозначно, а само поняття «жорстка економія» в кожній країні приховує за собою різні реалії. Економічні наслідки зазначеної політики, зокрема, для виробництва, були широко досліджені в різноманітних літературних джерелах, проте лише в небагатьох роботах ставилося за мету дослідження розподільчих ефектів фіскальної консолідації. Останні свідчать про те, що здійснення заходів із реалізації політики фіскальної консолідації, як правило, пов'язане із зростанням бідності та збільшенням нерівності в доходах населення [1-3].

Здійснення політики фіскальної консолідації може призводити до посилення нерівності через посередництво численних каналів. Наприклад, часто пов'язане з нею скорочення рівнів соціальних допомог, заробітної плати та зайнятості в державному секторі може завдати непомірної шкоди насамперед верствам населення з низьким рівнем доходів. Ще одним можливим каналом є вплив фіскальної консолідації на довгострокове безробіття, оскільки останнє, швидше за все, буде пов'язано саме зі значними втратами доходів.

Вплив заходів економії на різних рівнях суспільства відчувається неоднаково: перебування в нижній частині схеми розподілу доходів в пропорційному відношенні призводить до

більших втрат ніж, відповідно, розташування у її верхній частині. Це пояснюється більшою залежністю перших від державних послуг та меншим обсягом наявних в них коштів, засобів, здатних пом'якшити наслідки фінансових потрясінь. Спроби змусити шляхом скорочення державних витрат нести тягар заходів жорсткої економії населення, на частку якого припадає найменша частина розподілених доходів, безумовно призводитимуть до вкрай негативних соціальних наслідків.

Однак це не означає, що країнам не слід вдаватися до реалізації програм фіскальної консолідації. Зрештою, їх прийняття є відображенням оціночного судження про те, що вони мають здійснити благодійний вплив на економіку. Більшість досліджень з цієї тематики вказують на необхідність зважування цих переваг з урахуванням їх розподільчих ефектів. Однак поінформованість про зазначені ефекти дало б змогу урядам країн застосовувати більш гнучкі підходи до розробки заходів політики фіскальної консолідації з метою пом'якшення або мінімізації їх негативного впливу. Наприклад, більш активне використання прогресивних податків та збереження соціальних допомог для вразливих груп населення може до певної міри допомогти впоратися з наслідками фіскальної консолідації в частині нерівності. Заохочуючи навчання та професійну підготовку працівників з низьким і середнім рівнем доходів дало б можливість запобігти посиленню нерівності в довгостроковій перспективі. Таким чином, вкрай важливим виявляється проведення податково-бюджетної політики, яка була б спрямована не лише на підвищенні ефективності, а й також забезпеченні її справедливості, зокрема, в контексті розподілу тягаря коригування між різними верствами населення.

Список використаних джерел:

1. S. Avram, F. Figari, C. Leventi The distributional effects of fiscal consolidation in nine EU countries. Research note 01/2012. European Commission. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9809&langId=en>
2. A. Paulus, F. Figari, M. Matsaganis, H. Sutherland The design and distributional effects of fiscal consolidation measures in the European Union. February 2012 [Електронний ресурс.] – Режим доступу: http://www.iza.org/conference_files/FutureOfLabor_2013/paulus_a4645.pdf
3. Ball L., Furceri D., Leigh D., Loungani P. The distributional effects of fiscal austerity DESA Working Paper № 129. ST/ESA/2013/DWP/129. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: http://www.un.org/esa/desa/papers/2013/wp129_2013.pdf

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Бондар О.С.

студент;

Кузьміна О.М.

кандидат технічних наук, доцент,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

АСПЕКТИ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ

У сучасних умовах господарювання поряд з фінансовими, матеріальними, людськими та іншими ресурсами на перший план виходить і ефективне управління, що є цінним ресурсом будь-якої організації. Саме тому зростання ефективності управлінської діяльності стає одним з напрямків вдосконалення діяльності підприємства в цілому. Найбільш очевидним способом підвищення ефективності трудового процесу є його автоматизація. Але у сфері саме управлінської діяльності така автоматизація може викликати певні проблеми. Труднощі, що виникають при вирішенні задачі автоматизованої підтримки управлінської праці, пов'язані з її специфікою. Управлінська праця являє собою процес творчий та інтелектуальний, вона відрізняється своєю складністю і різноманітністю, наявністю великої кількості форм і видів, багатосторонніми зв'язками з різними явищами і процесами. Тому автоматизація управлінської діяльності спочатку пов'язувалася тільки з автоматизацією деяких допоміжних або рутинних операцій. Але стрімкий розвиток інформаційних технологій та поява інноваційних програмних продуктів сприяють зміні підходів до автоматизації управління виробництвом.

Головним напрямком перебудови управлінської діяльності та її удосконалення, адаптація до сучасних умов стало масове використання комп'ютерних технологій та формування на їх основі вискоелективних інформаційно-управлінських систем. Такі нові системи вимагають радикальних змін в організаційних структурах

управління, кадровому потенціалі підприємств, системі документообігу, фіксуванні і передачі інформації тощо. Особливе значення має впровадження інформаційного менеджменту, що суттєво розширює можливості використання компаніями інформаційних ресурсів. Розвиток інформаційного менеджменту пов'язано з організацією системи обробки даних і знань та послідовного їх розвитку до рівня інтегрованих автоматизованих систем управління, що охоплюють всі рівні і ланки виробництва і збуту підприємства.

Одним з шляхів автоматизації управлінської діяльності є реінжиніринг бізнес-процесів (BPR – Business Process Reengineering), який викликає активний інтерес багатьох фахівців в області управління та інформаційних технологій. На сьогоднішній день методи BPR використовуються практично в усіх провідних компаніях світу. Необхідність реінжинірингу пов'язується з високою динамічністю сучасних умов підприємницького середовища. Постійні та часто революційні зміни в технологіях, зміна ситуації на ринку збуту та в потребах клієнтів стали вже звичним явищем, а тому компанії, які мають на меті зберегти або підвищити свій рівень конкурентоспроможності, вимушені безперервно змінювати свої стратегію і тактику. Сучасний споживач має значно більший вибір товарів, послуг та технологій. В результаті цього виробник вимушений постійно пристосовуватися як до нових технологій, так і до мінливих запитів своїх клієнтів. Тобто, зміна бізнес-процесів перетворюється в практику повсякденного життя компаній.

BPR підвищує ефективність діяльності підприємства шляхом реконструкції бізнес-процесів, а саме: кілька робочих процедур поєднуються в одну; виконавці починають приймати самостійні рішення; усі етапи процесу виконуються в природному порядку; усі процеси мають різноманітні варіанти виконання; праця виконується саме в тому місці, де це є доцільним тощо. Сучасні технології дають можливість компаніям діяти повністю автономно на рівні підрозділів, зберігаючи при цьому можливість користуватися централізованими даними.

Отже, рішення проблеми полягає у зміні основних принципів організації компаній, а також переорієнтації на процеси. З усіх концепцій менеджменту, які базуються саме на процесах, BPR виступає як найефективніша. Основним внеском інформаційних технологій в організацію діяльності компанії є саме автоматизація

бізнес-процесів. Але сама автоматизація лише прискорює вже існуючі процеси, і не може, призвести до того революційного зростання ефективності, яке передбачає справжній реінжиніринг.

Список використаних джерел:

1. Гушко С. В. Управлінські інформаційні системи. Навчальний посібник / Гушко С. В., Шайкан А. В. – Львів: «Магнолія Плюс», 2006. – 320 с.
2. Ивасенко А. Г. Информационные технологии в экономике и управлении: Учебное пособие / Ивасенко А. Г., Гридасов А. Ю., Павленко В. А. – 2-е изд., стер. – М.: КНОРУС, 2007. – 160 с.
3. Ойхмана Е. Г., Попова Э. В. Реинжиниринг бизнеса: реинжиниринг организаций и информационные технологии / Е. Г. Ойхмана, Э. В. Попова – М.: Финансы и статистика, 2007. – 336 с.
4. Черников Б. В. Информационные технологии управления: Учебник / Б. В. Черников. – М.: ФОРУМ, ИНФРА-М, 2008. – 352 с.
5. <http://citforum.ru> – портал ІТ-технологій.

Наїста А.С.

аспірант,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ВЛАСТИВОСТІ СЕРЕДНЬОЗВАЖЕНОГО СТРОКУ ПОТОКУ ПЛАТЕЖІВ, ЗВАЖЕНОГО ЗА ДИСКОНТОВАНОЮ СУМОЮ

В економічній літературі поточна вартість потоку вхідних і вихідних платежів NPV визначається за формулою [1]:

$$NPV = \sum_{t=1}^T \frac{B_t}{(1+R)^t} \quad (1)$$

де NPV (net present value) – теперішня номінальна вартість потоку майбутніх доходів або поточна вартість потоку вхідних (вихідних) платежів [2], B_t – номінальні грошові доходи у відповідні періоди (місяці, роки), вхідний грошовий потік за час t ; R – норма дисконту (з урахуванням ризику і інфляції) або відсоткова ставка потоку вхідних NPVA (вихідних – NPVZ) платежів; T – кількість періодів (років).

Математичне сподівання $M(x)$ випадкової величини X називається дюрацією (Duration – тривалість) D функції NPV [2]:

$$D = M(X) = \frac{1}{NPV} \sum_{t_i=1}^T \frac{B_{t_i}}{(1+R)^{t_i}} t_i \quad (2)$$

З формули (2) випливає, що чим ближче показник дюрації до планового періоду вкладання коштів, тим меншим є ризик зміни процентних ставок. Значення цього показника за облігації з нульовим купоном збігається зі строком їх погашення. У такому разі зміна процентних ставок на ринку фактично не впливає на ринковий курс цінних паперів.

Зрозуміло, що чим вищою є ефективна ставка процента за інвестиціями та інтенсивнішими грошові потоки від її здійснення (раніше і частіше здійснюватимуться платежі), тим нижчим буде показник дюрації, і навпаки.

З формули (2) слідують такі закономірності зміни дюрації:

- При інших рівних умовах, чим триваліший термін погашення облігації, тим більша дюрація.
- При інших рівних умовах, при підвищенні ставки дисконтування, дюрація купонних облігацій зменшується.
- При інших рівних умовах, чим вище ставка купонних платежів по облігації, тим менша дюрація.

Зауважимо, що дюрація Маколея (Macaulay's duration) – середньозважений термін до погашення потоків готівки від облігації, що розраховується як відношення поточної вартості потоків готівки та ціни.

Отже, дюрація – це середньозважений строк потоку платежів, зважений за дисконтованою сумою. Іншими словами – це точка рівноваги термінів дисконтованих платежів. Дюрація є важливою характеристикою потоку платежів, що визначає його чутливість до зміни відсоткової ставки.

Зауважимо, що дюрація потоку платежів залежить не тільки від його структури, але і від поточної відсоткової ставки. Чим вище ставка – тим меншою є вартість дальніх виплат у порівнянні з короткими, і навпаки, чим менше ставка, тим більшою є дюрація потоку платежів.

Дюрація допомагає визначити міру залежності ринкової ціни облігації від зміни процентної ставки. Дюрація облігації показує на скільки зміниться ціна облігації при зміні відсоткової ставки (ставки дисконтування) на один відсоток. Іншими словами, дюрація – це еластичність ціни облігації по процентній ставці (ставці дисконтування). Чим більше дюрація цінного паперу, тим значніше зміна її ринкової вартості при зміні процентної ставки (ставки

дисконтування). Отже, чим більше дюрація, тим вище ризик процентної ставки.

Час до настання терміну платежу по цінному паперу могло би бути використано для здобуття по цих інвестиціях вищого доходу. Отже, ціна активу з тривалішим терміном платежу має сильнішу залежність від процентної ставки (ставки дисконтування), ніж ціна активу по якому потік платежів відбувається в найближчому майбутньому. Зважаючи на існування такої залежності, дюрація інколи вимірюється як середньозважений термін до отримання кожного платежу по цінному паперу.

Таким чином, одним із поширених способів мінімізації відсоткового ризику є управління активами і пасивами. В процесі такого управління між активами і зобов'язаннями встановлюються і підтримуються деякі пропорції. При цьому в ідеальному випадку строки і об'єми грошових потоків по активам повинні бути рівними строкам і об'ємам грошових потоків по зобов'язанням.

При використанні показника дюрації як чинника прийняття інвестиційних рішень слід мати на увазі, що він не враховує накладні витрати, пов'язані з інвестиційними вкладеннями.

Таким чином, дюрація дає оцінку процентної зміни ціни при малих змінах доходності. Однак, вона не підходить при великих змінах доходності. Для уточнення апроксимації зміни ціни, одержаної за допомогою дюрації, можна використати позитивну випуклість, яка являється ще однією характеристикою зміни. Разом дюрація і позитивна випуклість потоку дають достатню оцінку зміни ціни при зміні доходності.

Оптимальним варіантом структури активів і зобов'язань являється той, коли різниця між зваженим по вартості погашення портфеля активів і зваженим по вартості виплат погашення портфеля пасивами буде прямувати до нуля. Цю стратегію, яка мінімізує чутливість портфеля кредитора до ставки відсотка, називають імунізацією [3].

Список використаних джерел:

1. Де Грот М. Оптимальные статистические решения. – М.: Мир, 1974.
2. Вітлінський В.В., Верченко П.І., Сігал А.В., Наконечний Я.С. Економічний ризик: ігрові моделі. – К.: КНЕУ, 2002.
3. Шелобаев С.И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ: ДАНА, 2000. – 367 с.

СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Черноус В.І.

студентка,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут»

ВИКОРИСТАННЯ СЦЕНАРІЇВ СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ВІД ІНСАЙДЕРСЬКИХ АТАК

Соціальною інженерією прийнято називати одну з частин соціальної психології, спрямовану на те, щоб маніпулювати людьми, тобто породжувати в їхньому розумі визначену, потрібну (у даному випадку – інсайдерові) модель поведінки. Основні засоби, що дозволяють, наприклад, отримати від необережних користувачів паролі для входу в корпоративні мережі, добре відомі злочинцям.

Але власне чому інсайдери використовують соціальну інженерію для одержання інформації? Відповідь очевидна – тому що це простіше. Навіщо намагатися обходити нові системи безпеки, шукати слабкі місця в програмних продуктах безпеки, коли можна зробити кілька дзвінків і отримати аналогічний результат. При цьому використання соціальної інженерії зводить до мінімуму імовірність виявлення зловмисника. Ретельно спланована та успішно проведена соціальна атака залишиться непоміченою в організації. Більшість співробітників можуть навіть не згадати про те, що колись вони повідомили конфіденційну інформацію людині по той бік телефону. Усе тому, що атака соціального інженера буде виглядати для жертви, як повсякденна дія. Згідно з даними досліджень у цій галузі, в середньому лише одна людина з десяти може розпізнати і відбити атаку соціального інженера [1, с. 251].

Існує ряд вже готових сценаріїв соціальної інженерії, знаючі які можна планувати ряд заходів захисту інформації від інсайдерських атак, який дозволить у подальшому розробити систему організаційних заходів захисту інформації від інсайдерських атак вже для конкретної організації.

Сценарій із новим співробітником. Наприклад, представившись начальником сусіднього відділу, злочинець може попрохати ще

погано обізнану з правилами безпеки жертву виконати на його комп'ютері якісь дії. Пояснити таке прохання він може описавши якісь проблеми, з якими він зіштовхнувся. І жертва, намагаючись бути корисною, виконає операції на потрібному комп'ютері (наприклад, додасть нового користувача для вилученого доступу або завантажить шкідливе ПО) сама не усвідомлюючи того, що вона робить.

Щоб запобігти атаці, компанія повинна заборонити слідувати проханням незнайомих крім ситуацій, офіційно дозволених менеджером. Ситуації, що дозволяються, включають: запити, що робляться добре відомою людиною, коли точно пізнається голос; коли підтверджено особистість питаючого завдяки спеціальним процедурам перевірки, описаним у рекомендаціях зі створення політики безпеки; коли дія дозволена начальником, або кимсь, хто добре знає ту людину.

Сценарій із співробітниками, що не усвідомлюють значення інформації. Незнання рівня важливості може спровокувати витік конфіденційної або важливої для підприємства інформації. До даного виду співробітників відносяться реєстратори, секретарі, телефоністи, адміністративні помічники, охоронці та інші.

Щоб запобігти атаці, інформація в організації повинна бути класифікована, співробітники повинні бути навчені розпізнавати клас інформації. Якщо класифікація не була приведена – то вся інформація повинна сприйматися співробітниками, як конфіденційна, якщо не позначено інакше.

Співробітники відділу кадрів володіють інформацією про структуру організації і про можливості контактів з іншими співробітниками організації. Дана інформація може являти цінність для інсайдера на першому етапі нападу: одержавши інформацію про співробітників, або, що ще небезпечніше, співробітників конкретного типу, зловмисник може більш точно спланувати свою атаку, підвищивши тим самим імовірність її здійснення.

Щоб запобігти атаці, необхідно розробити окремий підрозділ політики безпеки для відділу кадрів використовуючи рекомендації зі створення політики безпеки.

Часто, представившись менеджером з іншої філії, інсайдер може запитати відкриту інформацію (про наявність товару, відсутнього в його філії, або інше) і завести дружню розмову з жертвою. Після зав'язування ділової дружби, атакуючий може використовувати безліч засобів для одержання інформації, що вже являє для нього

зацікавленість. Наприклад, прикинувшись, що в їхній філії всі комп'ютери вийшли з ладу і попросити жертву подивитися якусь інформацію про клієнта або фірму. Після чого побалакати «як завжди» про інші речі з жертвою і вона, можливо, і не згадає потім про це прохання. Коли прийшов час для атаки, жертва втрачає пильність та обережність [2, с. 98].

Тому важливо пам'ятати, що техніка побудови довіри є однією з найбільш ефективних тактик. Працівники мають завжди бути готовими до ідеї, чи добре вони знають людину, з якою нещодавно розмовляли. Адже в деяких випадках вона може бути не тою за кого себе видає.

Сценарій із використанням страху жертви перед авторитетом. Зловмисник використовує страх жертви перед начальством або главою компанії для одержання важливої інформації. Більшість службовців бояться своїх начальників і готові зробити усе, що завгодно, аби не дратувати верхівку. Цим уміло користуються й інсайдери.

Наприклад, інсайдер дзвонить жертві та намагається з'ясувати, де ж його звіт, що жертва вже давно повинна була переслати. Так само зловмисник говорить, що роботу, де використовується даний звіт, необхідно здавати вже завтра і бос буде дуже незадоволений, коли довідається, що зловмисник нічого не зробив через жертву. Під таким тиском і страхом перед «великим босом», жертва готова передати будь-як звіти, аби не випробувати на собі його гнів.

Тому варто проводити тренінги для співробітників мають містити в собі курс навчання персоналу уникати впливу авторитету в дружніх або ділових відносинах, але без нанесення шкоди спілкуванню.

Сценарій із небезпечним паролем. Зловмисник роз'яснює політику безпеки жертві представляючись співробітником з відділу безпеки. Наприклад, інсайдер відволікає жертву тим, що пояснює загальновідомі принципи безпеки в організації. В ході розмови заводить тему пароля жертви та дізнається чи використовує вона в ньому тільки букви або ще і цифри чи додаткові символи. Жертва швидше за все не використовує тільки букви. І зловмисник може запитати її пароль і запропонувати як його змінити – додати цифри або символи наприкінці. Зловмисник так само пропонує варіант зміни пароля, і жертва його приймає.

Тому, перш, ніж новим співробітникам буде дозволено одержати доступ до комп'ютерних систем, вони повинні бути

навчені правилам безпеки, особливо правилам про нерозголошення паролів. Усі, хто мають доступ до комп'ютера, повинні розуміти, що навіть така проста процедура, як зміна пароля, може привести до серйозного розладу в безпеці системи.

Сценарій із спрямуванням об'єкта за неправильною веб-адресою. Часто люди не зауважують, що адреса сайту, за якою вони перенаправляються відрізняється від оригінальної, хоч і є схожою. Наприклад, користувач Інтернет-магазину «books.com» може подумати, що адреса «books-nauka.com» є також веб-адресою цього магазину, але з безпечним і тематично спрямованим доступом. Насправді ж ця адреса зареєстрована зловмисником спеціально для одержання особистої інформації користувача. Повністю скопійований з оригінального сайту інтерфейс також сприяє тому, що користувач нічого не помічає.

Жертва одержує листа з пропозицією одержати бонуси (гроші, або участь у розіграві подарунків) за поновлення своєї особистої інформації на сайті, яким жертва постійно користується (Інтернет-магазини, аукціони). Але посилання, що додається наприкінці листа веде не на потрібний сайт, а на сайт зі схожою адресою. Жертва йде за посиланням, бачить звичний інтерфейс (повністю скопійований з оригіналу) та заповнює особисту картку бажаючи одержати подарунок. Зловмисник у такий спосіб може одержати практично будь-яку інформацію про жертву.

У погоні за бонусами люди втрачають пильність. Але ж не так складно перевірити адресу посилання, на яку намагаються направити. Тим більше в цьому випадку, коли необхідно вводити особисту інформацію. Користувач має перевіряти, чи відповідає сайт на якому він вводить особисту інформацію всім мірам безпеки. Чи ввімкнене шифрування переданої інформації, чи не застаріли сертифікати дійсності.

Таким чином, на базі розглянутих сценаріїв соціальної інженерії керівництво певної конкретної компанії може розробити політику безпеки та впроваджувати міри захисту інформації не лише на рівні програмного забезпечення й апаратного захисту.

Адже при будь-якому, навіть найвищому рівневі технічного захисту інформації організації залишається людський фактор, не досконально керований автоматизованими системами та програмами захисту інформації. Тому такий напрям, як, наприклад, соціальна інженерія цілком здатен показати ряд інструментів-

сценаріїв роботи саме з людським фактором. У нашому випадку – для досягнення успіху завдання інсайдером в організації.

Список використаних джерел:

1. Скиба В.Ю., Курбатов В.А. Защита от внутренних угроз информационной безопасности. – СПб.: Питер 2008. – 320 с.
2. Петренко С.А., Симонов С.В. Управление информационными рисками. Экономически оправданная безопасность. М.: Компания АйТи; ДМК Пресс, 2004. – 348 с.

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ**

**МАТЕРІАЛИ ІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 05.01.2015. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 7,44. Тираж 100. Замовлення № 1215-79.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.
Телефон +38 (0552) 399 580
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.